

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศิริ

1 ตุลาคม 2549

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

So Near and Yet So Far

Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

Charnvit Kasetsiri/ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

โปสเตอร์การเมืองจีนสมัย “ปฏิวัติวัฒนธรรม” กลางทศวรรษ 1960s
สรรเสริญประธานเหมาเจ๋อตงเป็นประหนึ่ง “ตะวันแดง” อยู่ในหัวใจชนชาวจีน

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

So Near and Yet So Far

An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Charnvit Kasetsiri

ISBN 974-94898-7-X

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

So Near and Yet So Far

An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Charnvit Kasetsiri

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน 2549

ออกแบบปกและจัดรูปเล่ม : Dream Catcher Graphic Co., Ltd. โทร. 0 2455 3995

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี

15 กรกฎาคม 2489

เกิด

3 กันยายน 2511

ข้าราชการวิสามัญชั่วคราว กรมบัญชีกลาง เงินเดือน 950 บาท

21 มีนาคม 2512

สำเร็จการศึกษา บัญชีบัณฑิต (ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันต์ เป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

2 มิถุนายน 2512

อาจารย์ผู้ช่วยตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ.
เงินเดือน 1,150 บาท

2 ตุลาคม 2513

อาจารย์ประจำโท คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ.
เงินเดือน 1,300 บาท
สำเร็จการศึกษา M.B.A. (Accounting), University of Florida, USA

1 สิงหาคม 2516

อาจารย์ประจำโท คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาฯ
เงินเดือน 1,480 บาท

1 มกราคม 2521

โอนจากแผนกวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาฯ มาดำรงตำแหน่งอาจารย์ (ตำแหน่งเลขที่ 617) คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ. รับเงินเดือนระดับ 4 ขั้น 2,680 บาท
(รองศาสตราจารย์เกษรี ณรงค์เดช เป็นคณบดี
ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย รักษาการแทนอธิการบดี)

2 มกราคม–15 สิงหาคม 2525

ได้รับทุนรัฐบาลออสเตรเลีย (โคลัมโบ) ไปฝึกอบรมวิธีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ณ Monash University

30 กันยายน 2526

ได้รับตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 6
เงินเดือน 6,585 บาท

16 พฤษภาคม 2529

ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายบริหาร (ดร. ปรีชา สุวรรณทัต รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร/ศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี)

5 กุมภาพันธ์ 2535

ที่ปรึกษาคณบดี คณะศิลปศาสตร์ (ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ)

28 กรกฎาคม 2536

เขียนตำราเรื่อง "บัญชีเพื่อการจัดการ" เสร็จเรียบร้อย

2536

รับราชการครบ 25 ปี ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา

10 กรกฎาคม 2535

ผู้อำนวยการโครงการธุรกิจสู่ชนบท คณะพาณิชย์ฯ มธ.

13 มิถุนายน 2537

ยื่นหนังสือลาออกจากตำแหน่ง ผู้อำนวยการโครงการธุรกิจสู่ชนบท ต่อคณบดี คณะพาณิชย์ฯ ด้วยเหตุผล "เสียขวัญและกำลังใจ เนื่องจากสภามหาวิทยาลัย ดำเนินการพิจารณาแต่งตั้งอธิการบดีคนใหม่ เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2537 ในลักษณะที่สวนทางกับจารีตปฏิบัติและความต้องการของประชาคมธรรมศาสตร์ และท่านคณบดีเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยด้วย"

18 กรกฎาคม 2537

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ท่าพระจันทร์ (ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อธิการบดี/ศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี นายกสภามหาวิทยาลัย)

7 สิงหาคม–27 ธันวาคม 2539

ได้รับทุนคณะพาณิชย์ฯ มธ. ไปฝึกอบรมทางด้านการบัญชี ณ University of North Carolina at Chapel Hill, USA

21 พฤศจิกายน–20 ธันวาคม 2541

ได้รับทุนมูลนิธิโสภณพาณิช เพื่อไปสอนและเยี่ยมชม De La Salle University ณ ประเทศฟิลิปปินส์

15 ตุลาคม 2542

ผู้อำนวยการโครงการปริญญาโททางการบัญชี สำหรับอาจารย์ผู้สอนวิชาบัญชีระดับอุดมศึกษา (MS-Guru)

30 กันยายน 2549

เกษียณอายุ ด้วยเงินเดือนระดับ 8 ขั้น 45,620 บาท

สารบัญ

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล 10

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

วันแรก 16

15 ตุลาคม 1980/2523: กทม.-ฮ่องกง-กวางโจว

วันที่สอง 21

16 ตุลาคม: กวางโจว-ปักกิ่ง

วันที่สาม 31

17 ตุลาคม: ปักกิ่ง

วันที่สี่ 53

18 ตุลาคม: ปักกิ่ง

วันที่ห้า 85

19 ตุลาคม: ปักกิ่ง

วันที่หก 103

20 ตุลาคม: ปักกิ่ง-นานกิง

วันที่เจ็ด 119

21 ตุลาคม: นานกิง

วันที่แปด 147

22 ตุลาคม: นานกิง-เซี่ยงไฮ้

วันที่เก้า 149

23 ตุลาคม: เซี่ยงไฮ้

วันที่สิบ 163
24 ตุลาคม: เซี่ยงไฮ้
วันที่สิบเอ็ด 168
25 ตุลาคม: เซี่ยงไฮ้
วันที่สิบสอง 175
26 ตุลาคม: เซี่ยงไฮ้-หังโจว
วันที่สิบสาม 191
27 ตุลาคม: หังโจว
วันที่สิบสี่ 192
28 ตุลาคม: หังโจว
วันที่สิบห้า 194
29 ตุลาคม: หังโจว-กวางโจว-ฝูซาน
วันที่สิบหก 195
30 ตุลาคม: กวางโจว
วันที่สิบเจ็ด 201
31 ตุลาคม: กวางโจว-ฮ่องกง-กทม.

แผนที่การเดินทาง

กทม. ฮ่องกง กวางโจว ปักกิ่ง นานกิง เซี่ยงไฮ้ หังโจว กวางโจว กทม.

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

So Near and Yet So Far

An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Charnvit Kasetsiri

ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล
หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Charnvit Kasetsiri

บันทึกเล่มนี้เกิดจากการที่ผมและเพื่อนๆ คิดว่าจะทำอะไรดีสำหรับงานเกษียณอายุราชการในปี 2006/2549 นี้ ของ ผศ.ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี อ.คม (อ.ศุภลักษณ์) และผมรู้จักกันมานานแสนนาน เราทำงานในธรรมศาสตร์ร่วมกันหลายครั้งหลายหน ตั้งแต่ "วารสารธรรมศาสตร์" จนกระทั่งถึงในตำแหน่งของฝ่ายบริหารที่ตึกโดม และเมื่อผมเป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ในระยะ "มรสุมการเมืองภายใน" และการช่วงชิงตำแหน่งอธิการบดีและนายกสภามหาวิทยาลัยกันสั้นๆ ประมาณเกือบ 9 เดือนในช่วง 2537-2538/1994-1995 นั้น เธอก็ช่วยงานผมในฐานะรองอธิการบดีฝ่ายบริหาร (ท่าพระจันทร์) คนรุ่นเรา แม้เงินเดือนจะต่ำ เป็น "ข้าราชการ" (ไม่ใช่พนักงาน) ของมหาวิทยาลัย ที่เรารู้ดีและภูมิใจว่า มธ. ของเราอยู่ในระดับนำของเมืองไทย (แม้สมัยนั้นจะไม่มีการจัดอันดับก็ตาม)

เมื่อ 26 ปีก่อน อ.ศุภลักษณ์ หรือ อ.คม กับผมร่วมกันไปในทีมของคณาจารย์ธรรมศาสตร์ 10 คน ที่ไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน (หรือจีนแดงที่กำลังเปลี่ยนสี) อย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 15-31 ตุลาคม 1980/2523 และ "17 วันในจีน" นั้นเป็นประสบการณ์ที่ยากจะลืมได้ ผมทั้งถ่ายรูปเป็นสไลด์และฟิล์มเนกาตีฟหลายต่อหลายม้วน ทั้งบันทึกจดรายละเอียดของรายงานที่เราได้รับจากฝ่ายจีนเจ้าภาพในทุกที่ที่ไปเยือน (ที่เรียกว่าบรรยายสรุป briefing จนบางครั้งเราก็ "เอียน" กับข้อมูล ตัวเลข และสถิติ และเราก็พอจะรู้ได้โดยไม่ยากเย็นนักว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งของ "โปรปากันดา" เพื่อปลูกสัมพันธไมตรีไทยจีนสกัดกั้นสหภาพโซเวียตกับเวียดนาม

แต่ก็ทำให้เราได้รู้ได้เข้าใจจีนมากขึ้น)

ทีมของเราได้รับเชิญอย่างเป็นทางการจาก The Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries (แค่ชื่อของสมาคมฯ ก็คงพอเดาความได้ว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างความสัมพันธ์ในระดับรัฐที่จีนต้องการอย่างยิ่งในทศวรรษ 1980s ที่มีปัญหาการเมืองภายในระดับสูง หลังการถึงแก่กรรมของประธานเหมาเจ๋อตง (9 กันยายน 1976/2519) กับปัญหาระหว่างประเทศกับสหภาพโซเวียตและเวียดนาม)

และก็ด้วยการติดต่อผ่านอดีตนายตำรวจใหญ่ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิระวงศ์ มีคุณวิจิตร ชวนะนันท์ เป็นผู้ประสานงานกับ ผศ.ประนอม โมวินวิพัฒน์ อย่างแข็งขัน เราก็ได้ไปเมืองจีนสมกับความอยากแห่งยุคสมัยนั้น ซึ่งต้องขอจารึกขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ทีมของเราประกอบด้วย

1. ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (หัวหน้าคณะ)
2. ดร.มนตรี เจนวิทยการ (รัฐศาสตร์)
3. ดร.วัชรียา โตสงวน (เศรษฐศาสตร์)
4. ดร.สุธินี สุขตระกูล (ศิลปศาสตร์)
5. ผศ.ศิริพันธ์ สิงหศิริ (ศิลปศาสตร์)
6. ผศ.ประนอม โมวินวิพัฒน์ (พาณิชย์)
7. ผศ.ศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี (พาณิชย์)
8. ผศ.ประธาน วัฒนวาณิชย์ (นิติศาสตร์)
9. คุณประนุช เบนดาปุดิ
10. คุณธเนศ กองประเสริฐ

เมื่อกลับมาผมก็เริ่มลงมือเขียนบันทึก และได้ตั้งชื่อไว้ว่า *"ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง"* แต่จะด้วยเหตุผลกลใดก็ไม่ทราบได้ บันทึกนั้นไม่ได้ตีพิมพ์และก็เขียนไม่เสร็จด้วยซ้ำไป ทั้งๆ ที่ในตอนนั้นเรื่องของจีนได้รับความสนใจอย่างมากมายมหาศาล มีหนังสือที่ออกมาในยุคนั้นที่โด่งดังเช่นของ เขียน ธีระวิทย์ *"22 วันในจีน"* (เขียนเป็นตอนๆ ในปี 1976/2519 ก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา และมารวมตีพิมพ์เมื่อ 1978/2521) หรือไม่ก็ของ น.พ.

So Near and Yet So Far
An Ann-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

หทัย ชิตานนท์ *"21 วันในจีน"* ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี 1974/2517 ก่อนที่อาจารย์คึกฤทธิ์ ปราโมชจะไปเปิดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับจีนในปี 1975/2518 ด้วยซ้ำไป หรืออย่างของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ *"ลอดลายประแจจีน"* ที่พิมพ์ออกมาในปี 1979/2522

จากปี 1980/2523 ถึง 2006/2549 กล่าวได้ว่า "26 ปีผ่านไปไว เหมือนโกหก" ผมดีใจที่ไม่ได้พิมพ์งาน บันทึก "แอนตี้" ครั้งนั้น ดีใจที่ยังเก็บต้นฉบับ เก็บฟิล์ม และเก็บอะไรต่อมิอะไรในรูปของ "จดหมายเหตุ" เอาไว้ และก็เชื่อว่าคงไม่มีอะไรเป็นของขวัญหรือของที่ระลึกในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิตการทำงานของ อ.คม ที่ผมจะทำได้ดีไปกว่า "ของเก่าๆ" ที่เก็บไว้บนหิ้งจนฝุ่นจับหนาเตอะ

และก็น่าประหลาดอย่างยิ่งที่เมื่อปีที่แล้ว 2005/2548 อ.ศุภลักษณ์และผมก็ได้ไปเมืองจีนด้วยกันอีก เราไปในทีม"ทัวร์ผู้สื่อข่าวสายวัฒนธรรม" ของมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และเราก็ไปในเส้นทางที่เกือบจะซ้ำรอยกับเมื่อปี 1980/2523 ไม่ว่าจะเป็นปักกิ่ง นานกิง และเซี่ยงไฮ้ แต่จีน 2005/2548 กับจีน 1980/2523 ห่างกัน 20 กว่าปีนั้น ต่างกันมหาศาลราวกับฟ้าและดิน

ครับ เมืองจีนที่เราไปเห็นเมื่อปี 2523 หรือ 1980 นั้น กำลังเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง เป็นยุคสมัยที่จะนำมาซึ่งจีนปัจจุบันที่กำลังกลายเป็นมหาอำนาจผงาดขึ้นมาแข่งกับสหรัฐ เป็นสิ่งที่โลกกำลังทึ่งและทึ้งวิตกใน The Rise of China (มังกรผงาด) เมื่อ 26 ปีก่อนหรือทศวรรษ 1980s นั้น เป็นยุคที่สงครามเย็นกำลังจะสิ้นสุดลง "ม่านเหล็ก" ในยุโรปกำลังพังพินาศ "ม่านไม้ไผ่" ในเอเชียกำลังเปิดออกอย่างแนบเนียน ปี 2523/1980 นั้นคือปีที่จอห์น เลนนอน "Imagine" ถูกยิงเสียชีวิตที่นิวยอร์ก ปี 1980/2523 นั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เพิ่งเป็นนายกรัฐมนตรีได้เพียง 7 เดือน

ปี 1980/2523 นั้น ในเมืองจีนมีจ้าวจือหยางเป็นนายกรัฐมนตรี (ต่อจากหัวโก๊ะฝงทางสายของประธานเหมา) แม้ว่าผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในตอนนั้นจะเป็นเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารก็ตาม เติ้งเสี่ยวผิงกำลังมาแรงพร้อมด้วยนโยบายใหม่เอี่ยมระทึกใจสำหรับจีน *คือ "4 ทันสมัย" (Four Modernizations) อันประกอบด้วยอุตสาหกรรม*

เกษตรกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการทหาร)

ปีนั้น "แก๊ง 4 คน" (ซึ่งนำโดยมาดามเจียงชิง ภริยาของประธานเหมาเจ๋อตง) ถูกนำตัวขึ้นศาลพิเศษ พร้อมด้วยข้อหาว่ามุ่งร้ายทำลายผู้อื่นถึง 7 แสนคน และทำให้คนตายไป 3 หมื่นคนในสมัยของ "การปฏิวัติวัฒนธรรม" (1965-1975/2508-2518) นอกเหนือจาก "แก๊ง 4 คน" แล้ว ก็ยังมีนายทหารอีกจำนวนหนึ่งถูกตั้งข้อหาร้ายแรง เช่น วางแผนลอบฆ่าประธานเหมา ตั้งกองบัญชาการ "อั้งยี่ซ่องโจร" ก่อกวนที่กวางตุ้งทางใต้ คบคิดจะเอากองทัพโซเวียตเข้ามาบุกจีนทางเหนือ ฯลฯ ทหารกลุ่มนี้ถือว่าเป็นพวกของ "หลินเปียว" หัวหน้าใหญ่ (เครื่องบินตกตายไปแล้วตั้งแต่ปี 1971/2514 สงสัยกันว่าถูก "บอมบ์" (ไม่ใช่บ๊อง) ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม)

เมืองจีนที่เราไปเห็น เป็นยุคของการ "ปลดรูปประธานเหมา" ทำลายลัทธิการบูชาตัวบุคคล (บุคลาธิษฐาน) แม้กระทั่งอดีตนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล ซึ่งเป็นที่เคารพบูชามากๆ มาก่อน และเคยถูกมองว่าเป็นสายที่ไม่รุนแรงอย่างประธานเหมา ก็ยังถูกทอนรัศมี ยุคนี้เป็นยุคที่ท่านเติ้ง (บุรุษร่างเตี้ยป้อม) จะผงาดขึ้นมาเป็นตัวแทนของจีนใหม่ทั้งหมด

และยุคนี้จีนก็ต้องการจะโดดเดี่ยวสหภาพโซเวียตให้ได้ หนามยอกอกติดพรมแดนของจีนก็คือเวียดนาม ที่ทั้งเป็นมิตรกับโซเวียต และทั้งบุกเข้าไปตั้งรัฐบาลเฮงสัมริน/ฮุนเซ็นในกัมพูชา ทั้งจีน สหรัฐ ไทยต่างก็สนับสนุนเขมรแดงและฝ่ายของสีหนุอยู่ตามชายแดนไทย ดังนั้นทีมอาจารย์ของเราที่ได้ไปเยือนก็ไปในบรรยากาศของการเมืองภายในจีนที่ต้องการเปิดออกสู่โลกกว้าง ในขณะเดียวกันก็ต้องการไทยให้อยู่ฝ่ายตน (ต่อต้านโซเวียตและเวียดนามที่จะกินเวลาอันยืดยาวในสมัย 8 ปีของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2523-2531) กว่าจะมาเปลี่ยนก็ในยุคของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 2531-2534/1988-1991)

ครับ ผมเขียนไว้ในบันทึกส่วนตัวเมื่อครั้งไปเยือนจีนว่าเพื่อนอาจารย์คนหนึ่งถามว่า

"นี่ จะไปเมืองจีนจริงๆ หรือ"

"ไม่รู้ซิ คงไปมั้ง" ผมตอบอย่างไม่แน่ใจ

นับตั้งแต่การทูตปิงปอง และภายหลังการเปิดสัมพันธไมตรีทางการทูตระหว่างไทยกับจีนในสมัยรัฐบาลคึกฤทธิ์ ปี 1975/2518 แล้ว

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

คนไทยคณะต่างๆ ตั้งแต่ระดับรัฐบาล อาจารย์ แพทย์ เภสัชกร นักวิทยาศาสตร์ นักกีฬา และพ่อค้า ตลอดจนนักการเมืองและ สส. ของไทย ได้รับเชิญไปเยือนจีนหลายต่อหลายชุดมากมายจนนับไม่ถ้วน ความสัมพันธ์ไทยจีนดีอย่างมาก (เกิน) มาก

ผมเคยจำได้ว่าเมื่อสมัยเป็นเด็กครั้งกระโน้น ในทศวรรษ 1950-60 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2491-2500/1948-1957) และรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2501-2506/1958-1963) ผมเคยเกลียดและกลัวจีนมาก ผมเคยได้ยินแต่ว่าจีนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ เป็นประเทศที่ร้ายกาจ ต้องการจะรุกรานประเทศไทย และผมก็เคยกลัวถึงขนาดว่า ถ้าจีนรุกรานไทย ผมจะชวนพ่อแม่และพี่น้องหนีไป ผมไม่ต้องการตกเป็นทาสของจีน เพราะ "คอมมิวนิสต์มา ศาสนาหมด" *(ผมบันทึกไว้อย่างนั้น)*

ผมจำได้ว่าเคยวางแผนจะอพยพหนีลงใต้ ไปหาดใหญ่ แล้วก็ออกชายแดน หนีไปอยู่มลายู (ผมไม่ได้บันทึกว่าเป็นมาเลเซีย) ผมนึกไม่ออกว่าถ้าหนีไป ผมจะไปทำอะไร (ตอนนั้นร้านอาหารไทยยังไม่ "บูม") จะไปอยู่ที่ไหน ไม่ทราบ แต่ตั้งใจไว้ว่าจะต้องหนีแน่ๆ (แต่ก็นึกไม่ออกว่าเมื่อหนีไปแล้วจะกลับมา "กู้ชาติ" หรือไม่)

ครับ ถ้าจะว่าไปแล้ว *(บันทึกว่าต่อ)* นั่นก็คือบรรยากาศของ "สงครามเย็น" ระหว่างค่าย "โลกเสรี" กับ "โลกคอมมิวนิสต์" ที่เกิดความตึงเครียดตั้งป้อมเผชิญหน้ากันนับตั้งแต่พรรคคอมมิวนิสต์จีนและเหมาเจ๋อตงประสบชัยชนะยึดครองแผ่นดินใหญ่ได้ตั้งแต่ปี 1949/2492 สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำใหญ่ในนโยบายนี้ และไทยในสมัยนั้นก็ร่วมอยู่ในค่ายของอเมริกา

แต่ความแน่นอนที่สุดของโลกก็คือความไม่แน่นอน *(บันทึกว่า)* กาลเวลาผ่านไป สถานการณ์หลายอย่างก็ผ่านไป เมื่อ 26 ปี เมื่อ พ.ศ. 2523/1980 ผมไปเมืองจีนกับ อ. ศุภลักษณ์ และก็น่าแปลกใจว่า เมื่อปีที่แล้ว 2005/2548 เราก็ได้ไปเมืองจีนด้วยกันอีกดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น เมืองจีนของเรา และ *"แอนตี้บันทึกความทรงจำ"* นี้ก็เป็นการ "แฟลช" กลับไปกลับมาระหว่างสองยุคนี้ (2523/1980 กับ 2548/2005 ห่างกัน 25-26 ปี หรือคน "หนึ่งรุ่น" พอดี)

ครับ Happy retirement (?!) อ.คม ผู้มาสู่พื้นพิภพนี้ในปี 2489 ปีตรงกับการขึ้นครองสิริราชสมบัติ และผู้ครบอายุเกษียณในปี 2549 ครบ

รอบ 60 ปีเช่นกันพอดิบพอดี

ครับ ต่อไปนี้ก็เป็นทั้งเรื่องและรูปที่ "แอนตี้" ความทรงจำของเรา และเป็นส่วนหนึ่งของประวัติความสัมพันธ์อันแสนจะเป็นปัญหา และไม่น่าเชื่อว่าเมื่อมองย้อนกลับไปแล้ว The Past is a foreign country, they do things different there.

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980's-2543)

กทม.-ฮ่องกง-กวางโจว
วันแรก

รายการเยี่ยมเยียน งานแสดงสินค้ากวางโจว
15 ตุลาคม 1980/2523

การเยือนจีนในยุคนั้น เราจ่ายค่าเครื่องบินกันเอง จาก กทม. ไปฮ่องกง (ที่ยังเป็นของอังกฤษอยู่) แล้วก็นั่งรถไฟเข้าไปเมืองกวางโจว (หรือกวางตุ้ง) หาใช่บินไปปักกิ่งโดยตรงไม่ มองในด้านหนึ่งก็เพราะการบินยังไม่สะดวกสบาย จาก กทม. ยังไปปักกิ่งโดยตรงไม่ได้ มองอีกด้านหนึ่งก็แสนจะโบร่ำโบราณราวกับสำเภาของอยุธยาไป "จิ้มก้อง" จักรพรรดิจีนอย่างไงอย่างงั้นเลย คือต้องเอาเรือสำเภาไปเข้าที่เมืองกวางตุ้งได้เพียงเมืองเดียว จากนั้นต้องเดินทางเท้าหรือขึ้นเสลี่ยงไปเฝ้าพระจักรพรรดิที่พระราชวัง "กู้กง" เมืองปักกิ่ง

ที่กวางโจว (กวางตุ้ง) คณะของเราเข้าพักที่ Second Hospitality House of the People Liberation Army ว่าไปก็เหมือนเกสต์เฮาส์ ซึ่งอยู่ในการควบคุมของกองทัพจีนที่เมืองนั้น เจ้าภาพของเรา คือ Mr. Chou: Secretary General, Mr. Chion-Ms. Li สาวน้อยคนสุดท้ายนี้เป็นล่ามจาก Hainan Foreign Language Institute

ที่นี่ เจ้าภาพยื่นกระดาษบางๆ ถ่ายเอกสารระบบเปียก อักษรเป็นสีฟ้าจางๆ (ที่ผมบังเอิญเก็บไว้) มีข้อความว่า

Itinerary for Thammasat University Teachers'
Goodwill Delegation
(Oct. 15-30, 1980)

15	Arriving in Peking by CA1302
16-19	In Peking
	Visiting items:
	(1. Mao Musoleum
	(2. Peking Uni. - Law Sch., Linguistic dialectology
	Econ Dept., Accounting, Social Sc., Dept. Hist.
	(3. เลี้ยงตอบแทน)
	The Great Wall
	The Ming Tombs
	The Palace Museum
	The Summer Palace (19)
	Central Institute for Nationalities
	Discussion on Education
	Museum of Chinese History
	Subway
	Beihai Park
	14:00 Leaving Peking for Nanjing by CA1505
	11:10 Arriving in Nanjing
20-22	In Nanjing
	Visiting items:
	Nanjing University
	The Yangtse River Bridge
	Dr. Sun Yat-sen's Mausoleum
	Hsuanwu Lake
	Meiyuan New Village-the old site of the headquarters and residence of the Delegation C.P.C. led by Comrade Zhou Enlai on peace talks with KMT
22	12:27 Leaving Nanjing for Shanghai by train
	17:12 Arriving in Shanghai
23-25	In Shanghai

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

	Visiting items:
	Shanghai Industrial Exhibition
	A people's commune
	A workers' residential area
	A Foreign Language School
	Children's Palace
26	9:35 Leaving Shanghai for Hangchow by train
	12:15 Arriving in Hangchow
27-28	In Hangchow
	Visiting items:
	A tea garden
	Hangchow Brocade Factory
	Hangchow University
	Sightseeing
28	19:05 Leaving Hangchow for Canton by CA3502
	20:50 Arriving in Canton
29	Canton Fair
30	Leaving Canton for Hongkong

เรากินอาหารค่ำตอนหกโมงเย็น อาหารดี ถูกปากคนไทยแบบเราที่คุ้นเคยกับอาหารแต้จิ๋วกวางตุ้ง จีนภาคใต้ และได้รับคำเตือนว่าให้เก็บพาสปอร์ตให้ดี ระวังกระเป๋าสตางค์ สร้างความฉงนสนเท่ห์ให้เราไม่น้อย เพราะดันไปคิดว่าไม่มีขโมยขะโจรในประเทศสังคมนิยม (แต่ก็ประหลาดใจที่ห้องพักไม่มีการล็อคกุญแจ) ที่พักของเราในเขตทหารนี้คล้ายกับโรงแรมรถไฟหัวหิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาเฟอร์นิเจอร์ มีคนเข้ามาพักมากเพราะโรงแรมในเมืองไม่พอเนื่องจากมีงานแสดงสินค้ากวางโจว (สัญญาณใหม่ของระบบทุนนิยม ที่จะเรียกด้วยคำหรูว่า "เศรษฐกิจการตลาด")

อากาศตอนค่ำดี สบายๆ เราถูกพาไปสวนสาธารณะวัฒนธรรมของกวางโจว (ค่าผ่านประตูคนละ 0.10 หยวน หรือ 1.40 บาท เงิน 1 หยวน

ตอนนั้น 1980/2523 เท่ากับ 14 บาท แต่ตอนนี้ 2006/2549 เท่ากับ 5 บาท) ผมจดไว้ในบันทึกว่าเราล่อเบียร์ "ชิงเตา" เข้าไป 3 ขวด ราคา 2.70 หยวน ตกขวดละ 10 กว่าบาทเท่านั้นเอง ถูกแสนถูก

(ขอแทรกตรงนี้ว่า เงินที่เราใช้ตอนนั้นเป็นเงินหยวนพิเศษ มีไว้ให้ชาวต่างชาติแลกใช้ เงินที่คนจีนใช้กันทั่วไปเราไม่มีสิทธิถือ จีนกลายเป็น 1 ระบบ 2 เงินตรา คือ หยวนพื้นบ้าน อัตรา 5-8 บาทต่อ 1 หยวน กับหยวน "หัวเฉียว" (โพ้นทะเล) ที่มีอัตราราชการ 14 บาทต่อ 1 หยวน แต่ในตลาดมืดที่มีตอนนั้น เท่ากับ 20 บาท นี่เป็นวิธีการที่รัฐบาลจีนใช้ เพื่อนำเงินตราจากต่างประเทศ หรือจากจีนโพ้นทะเล เข้าประเทศของตนในยามยาก อัตราที่ผมใช้ในจีนและคำนวณเปรียบเทียบในบันทึกนี้ ก็ใช้อัตราราชการ ซึ่งในความเป็นจริงต้องเอา 20 คูณ มากกว่าเอา 14 คูณ และกว่าจีนจะใช้เงินตราระบบเดียวก็ตกในปี 1997/2540 ที่ตอนนี้มีอัตราเกือบ 5 บาทต่อ 1 หยวน)

ที่นั่นกำลังมีงานแสดงสินค้าอยู่ มี "โอเปร่า" กลางแจ้ง ซึ่งก็คืองิ้วนั่นเอง ส่งเสียงดังตามแบบฉบับ คุณหลีล่ามสาวของเราบอกว่ากำลังแสดงเรื่องโบร่ำโบราณจากพงศาวดารจีน เธอเองนั้นไม่ค่อยชอบเท่าไร ชอบเบโธเฟนกับไชคอฟสกี้มากกว่า

เราคุยกันเรื่อยเปื่อยได้ความว่า คุณหลีเป็นคนมาจากเกาะไหหลำ พ่อเป็นผู้พิพากษาท้องถิ่น เธอมีเงินเดือนเพียง 50 หยวน (700 บาท) แต่ค่าเช่าบ้านถูก เพียงเดือนละครึ่งหยวนเท่านั้นเอง ที่บ้านเธอกินข้าวร่วมกัน เธอบอกว่าสิ่งที่คนจีนชาวบ้านทั่วไปต้องการมากคือจักรยาน ดังนั้น หากใครมีญาติมาจากเมืองไทยก็จะต้องถูกขอรบเร้าให้ช่วยซื้อจักรยานให้ จากเซี่ยงไฮ้ก็คันละ 179 หยวน (เท่ากับ 2,500 บาทไทยในสมัยนั้น แต่ในปัจจุบันนี้จักรยานราคาประมาณ 300 ถึง 450 หยวน ตกประมาณ 1,500 ถึง 2,250 บาท)

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1950/2523)

วิวใกล้กับจัตุรัสเทียนอันเหมิน มองจากโรงแรมปักกิ่งอันหรูหราชั้นหนึ่งของเรา ที่สมาคมมิตรภาพฯ จัดให้พำนัก

กวางโจว-ปักกิ่ง
วันที่สอง

สถาบันชนชาติ ชนกลุ่มน้อย
16 ตุลาคม 1980/2523

จากกวางโจวเราบินเข้าปักกิ่งด้วยเครื่องบินของจีน และตามธรรมเนียมของโลกสังคมนิยมในสมัยนั้น เมื่อเข้าประเทศแล้วเจ้าภาพจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด ต่างกับโลกทุนนิยมหรือโลกเสรีที่เราเคยชิน คือจ่ายให้หมดเลยตั้งแต่ออกจากบ้าน หรือไม่เราก็ต้องควักกระเป๋าตนเองทั้งหมด ที่นครปักกิ่ง *(บันทึกจดไว้ว่า)* คือนครแห่งจักรยาน 3 ล้านคัน ประมาณครึ่งล้านวนเวียนอยู่ในจัตุรัสเทียนอันเหมิน แต่สถิติปี 2005/2548 ผ่านไป 20 กว่าปี กลับบอกว่าปักกิ่งมีรถยนต์ 3 ล้านคันเข้ามาแทนจักรยานบางตาและกำลังกลายเป็นอดีตไปเสียแล้ว

และก็เหมือนแขกต่างเมืองที่มาจากเอเชีย (เช่นเดียวกับชุดเจริญสัมพันธไมตรีของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชในปี 1975/2518) เราก็ถูกนำไปเยี่ยมชม "สถาบันกลางแห่งชนชาติ" Central Institute of Nationalities-Peking เป็นแห่งแรกโดยมีท่าน "โหวถง" รองประธานของสถาบันต้อนรับเราด้วยน้ำชา "สถาบันแห่งชนชาติ" นี้จีนถือว่าเป็นความสำเร็จของตนในการปฏิบัติต่อชนชาติหรือชนเผ่า (ที่แต่ก่อนฝรั่งและไทยมักเรียกว่า "ชนกลุ่มน้อย" minority) ซึ่งก็หมายถึงคนทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นจ้วง เป็นหุย เป็นไป่ เป็นหยี เป็นนาซี่ เป็นธิเบต เป็นมองโกล เป็นไต เป็นม้ง ที่ไม่ได้เป็นจีนแท้หรือจีนฮั่นนั่นเอง

ท่านรองประธานวัยกว่า 60 เริ่มบรรยายสรุป briefing ให้ข้อมูลกับเราว่า สถาบันนี้ทำหน้าที่ฝึกอบรม "พลพรรค" (cadre) ที่มาจากชนกลุ่มน้อย มีมาก่อนการ "ปลดปล่อย" และนับแต่ปี 1951/2494 เป็นต้นมาก็

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ถนนและต้นไม้ในกรุงปักกิ่งและผู้คนในชุดประธานเหมาเจ๋อตุง

อบรมให้ประกาศนียบัตรไปถึง 15,000 คน ขณะนี้มีนักเรียน 700 คน มาจาก 53 ชนชาติกลุ่มน้อย (ราชการจีนถือว่าประเทศมีทั้งหมด 55 ชนชาติ (ชนกลุ่มน้อย) ถ้ารวมจีนฮั่นด้วยก็เป็น 56)

ท่าน "โหวถง" กล่าวต่อไปอีกว่า ที่สถาบันมี 8 แผนกด้วยกัน คือ แผนกฝึกพลพรรค (Cadre Training Department) แผนกการเมือง (Politics) แผนกชนชาติ (หรือชนเผ่า Nationalities) แผนกศิลปะ (Arts) แผนกประวัติศาสตร์ (History) แผนกคณิตศาสตร์ (Mathematics) แผนกฝึกหัดครู (Preporatory) ที่นี่มีการเรียนลัทธิ Marx, Lenin, Mao และก็มีเรียนภาษาของชนกลุ่มน้อย เช่น มองโกล ธิเบต เกาหลี หยี (จากเสฉวนและยูนนาน)

ผมพยายามซักไซ้ไล่เรียงเรื่องของ "สายเลือด" ไทย (ไท หรือ ไต) กับช่วง (จ้วง) หรือกับชนชาติไปและหยี เพราะถูกตำราประวัติศาสตร์ยุคก่อนๆ (ของกรมพระยาดำรงฯ สมัยหลวงวิจิตรฯ) สอนให้เชื่อว่าอาณาจักรน่านเจ้าในตอนกลางของมณฑลยูนนาน เป็นอาณาจักรของชนชาติไทย และเพลง "ปลุกใจ" ให้รักชาติก้องอยู่ในหูว่า *"ไทยครั้งเก่า ถูกชาติอื่นทำลาย จึงฝ่าลงใต้ รวมอยู่ในแหลมทองแสนไกล"*

แต่จีนปัจจุบันบอกว่าไม่ใช่ บอกว่าเป็นของพวกไป่และหยี น่านเจ้าไม่ใช่ไทย ดังนั้นไทยก็เข้าใจผิดๆ ไทยไม่ได้เป็นเจ้าของอาณาจักรน่านเจ้า (พระเจ้าพีล่อโก๊ะ พระเจ้าโก๊ะล่อฝง ที่เราอุตส่าห์ท่องจำกันจนขึ้นใจ ก็ไม่ใช่กษัตริย์ไทย) และจีนก็ไม่ได้รุกรานไทย (แม้ว่าจะรุกรานชนชาติอื่นๆ และเข้ายึดครองน่านเจ้าก็ตาม)

ถามไปถามมาได้ความอีกว่ามีอาจารย์คนหนึ่งของสถาบัน ชื่อ Song Shu-hua กำลังเขียน "ประวัติศาสตร์ของไทในยูนนาน" อยู่ ปีหน้าจะเสร็จและจะจัดพิมพ์

ท่านรองประธานกล่าวบรรยายต่อไปอย่างยืดยาวและเชื่องช้าว่า ที่นี่มีเรียนประวัติศาสตร์โลก เรียน ปวศ. จีน เรียน ปวศ. ชนกลุ่มน้อย และในระดับหลังปริญญาตรีก็มีเรียน ปวศ. สังคมบุพกาล เรียนภาษาโบราณของชนเผ่า และยังมีงานวิจัยอีกด้วย

ตอนนี้ห้องสมุดมีหนังสือ 7 แสนเล่มแล้ว ค่าเล่าเรียนฟรี นักเรียนถูกคัดเลือกได้ทุนมาจากระดับท้องถิ่นของตนเอง เมื่อเรียนจบก็ต้องกลับ

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ถนนในกรุงปักกิ่ง คลาคล่ำไปด้วยผู้คนในชุดเครื่องแต่งกายและสีสันอันเคร่งขรึม

ไปทำงานบ้านของตนเอง ท่านรองประธานว่า ที่มาเรียนมากที่สุดคือจากธิเบต (ที่จีนเข้าไปยึดครอง ให้ทุนให้รอน ให้การศึกษา และพยายามทำให้คนธิเบตเชื่อว่าธิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน หาได้เป็นรัฐอิสระไม่)

ว่าแล้วท่านก็พาไปดูนักเรียนธิเบตที่กำลังเรียนภาษาอังกฤษอยู่ 13 คน พวกนี้อยู่ชั้นปี 2 คนหนึ่งกำลังเขียนภาษาอังกฤษอยู่อย่างขะมักเขม้น (ไม่ทราบว่าซ้อมให้เราดูหรือไม่) ว่า

He made very few mistakes

He has few friends

Few of them speak English

A few of them speaks English

ในการเยี่ยมชมอันยืดยาวนั้น *(บันทึกว่า)* บรรยากาศค่อนข้างเป็นทางการ "น่าเบื่อ" มีเก้าอี้นวมตัวใหญ่ มีปลอกขาวคลุม เรียงแถว ห้องใหญ่มาก มีพรมปู มีชามะลิ มีฝาครอบ ฟังแล้วง่วงนอน (อ. ศิริพันธุ์โงกหลับ) รูปแบบของการพบปะคล้ายจำลองแบบราชการที่เราเห็นรูปประธานเหมาต้อนรับแขกเมือง จำลองการพบปะระหว่างผู้นำกับผู้นำอย่างไงอย่างงั้นเลย

ท่ามกลางบรรยากาศอันอ้อยอิ่งนั้น ดร. มนตรี นักรัฐศาสตร์ของเราก็ทำลายความเงียบด้วยการถามให้ตอบอย่างขึงขังและคมคาย

ถาม *จีนมีปัญหาชนกลุ่มน้อยไหม (ไม่ทราบว่า อ. มนตรี กำลังนึกถึงท่านดาไลลามะหรือไต้หวันหรือไม่)*

ตอบ *(ไม่ตรงคำถาม) ปัญหาความขัดแย้ง การรบกัน อย่างอิรักกับอิหร่าน เราอยากจะเสนอให้อยู่กันอย่างสันติ ในบ้านเราเราต้องรักษาสถานการณ์ให้ประชาชนมีเอกภาพ มีความสงบสุข เราตั้งความหวังไว้อย่างนั้น แต่ก็มีบางประเทศใช้นโยบาย "ลัทธิความเป็นเจ้า" (hegemonism) เข้าไปยึดครองกัมพูชา (หมายถึงเวียดนาม) ยึดครองอัฟกานิสถาน (หมายถึงสหภาพโซเวียต) บัดนี้เวียดนามครองกัมพูชาไม่ยอมถอย และก็ยังรุกรานประเทศไทยเข้ามาทางตะวันตกเฉียงใต้ (รู้ดีเสียด้วย) ดังนั้นก็ไม่มีความสงบสุขในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*

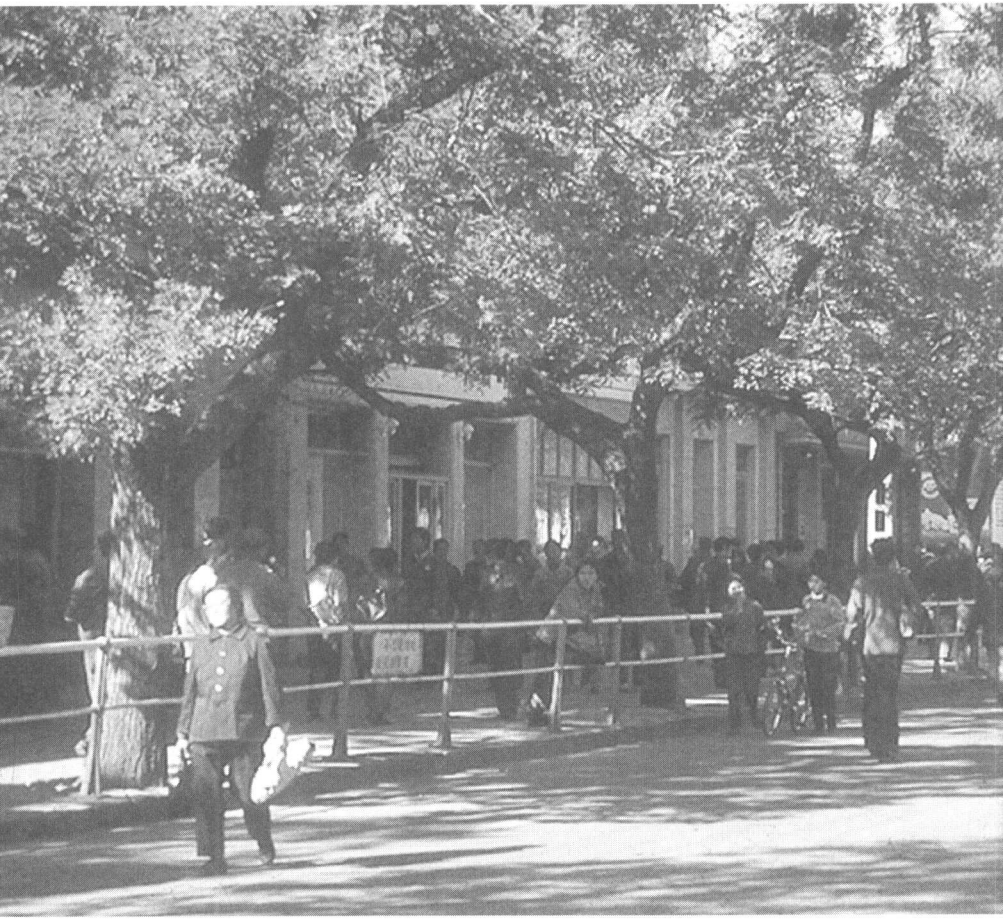
ถาม *พวกชนกลุ่มน้อยต่างๆ อยู่ด้วยกันมีปัญหาไหม*

ตอบ *โดยทั่วไปอยู่กันอย่างสันติ ร่วมมือกัน นโยบายของเราเน้น*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir of Deng Xiao Ping's China (1980-2015)

26 ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

กรุงปักกิ่งเมื่อ 1980 หรือ 2523

ความเสมอภาคและเอกภาพ แต่ก็มีนักศึกษาบางคน อายุยังน้อย มาใหม่ ก็อาจมีความขัดแย้ง ทะเลาะกัน ซึ่งเป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหมือนในครอบครัว ข้าพเจ้าเองอยู่ที่นี่มา 28 ปี ก็ไม่ค่อยมีปัญหา หลังการปฏิวัติวัฒนธรรมมีบ้างสองสามราย

ถาม *นักศึกษามีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมไหม*

ตอบ *เนื่องจากมีนักศึกษามาก มาจากทางตะวันตกเฉียงเหนือ มาจากมองโกเลีย มาจากซินเจียง ธิเบต ยูนนาน ไหหลำ กวางตุ้ง กวางสี นักศึกษาต่างก็มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน คนจากจีนเหนือก็กินขนมปังกินซาลาเปา คนจากทางใต้ก็กินข้าว กินพริก ปัญหาก็คือในปักกิ่งทุกคนได้รับปันส่วนข้าวเพียง 20% ดังนั้นนักศึกษาจากจีนตอนใต้ก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับอาหารการกินที่นี่ แต่เราก็ให้สิทธิพิเศษกับนักศึกษาพวกนี้ เช่น ได้ข้าว 40% ถ้าเป็นเกาหลีก็อาจได้ 100% เพราะกินแต่ข้าว ในกรณีเช่นนี้ก็ช่วยเป็นพิเศษ ถ้าไม่มีพริก ไม่มีโรตีแบบแขก ก็ให้พวกซินเกียง (ตะวันตกเฉียงเหนือเป็นมุสลิม) เป็นพิเศษ อาหารก็ไม่ดีนักก็ตาม ก็พยายามให้ดีขึ้น นักศึกษาเองก็ต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม พวกเราเอง ตอนปฏิวัติวัฒนธรรมก็ไปทางเหนือ ยังต้องกินข้าวฟ่าง เราเองก็ต้องปรับตัว*

ถาม *คัดเลือกนักศึกษาให้มาเรียนที่นี่ได้อย่างไร*

ตอบ *ท้องถิ่นเสนอและแนะนำมา*

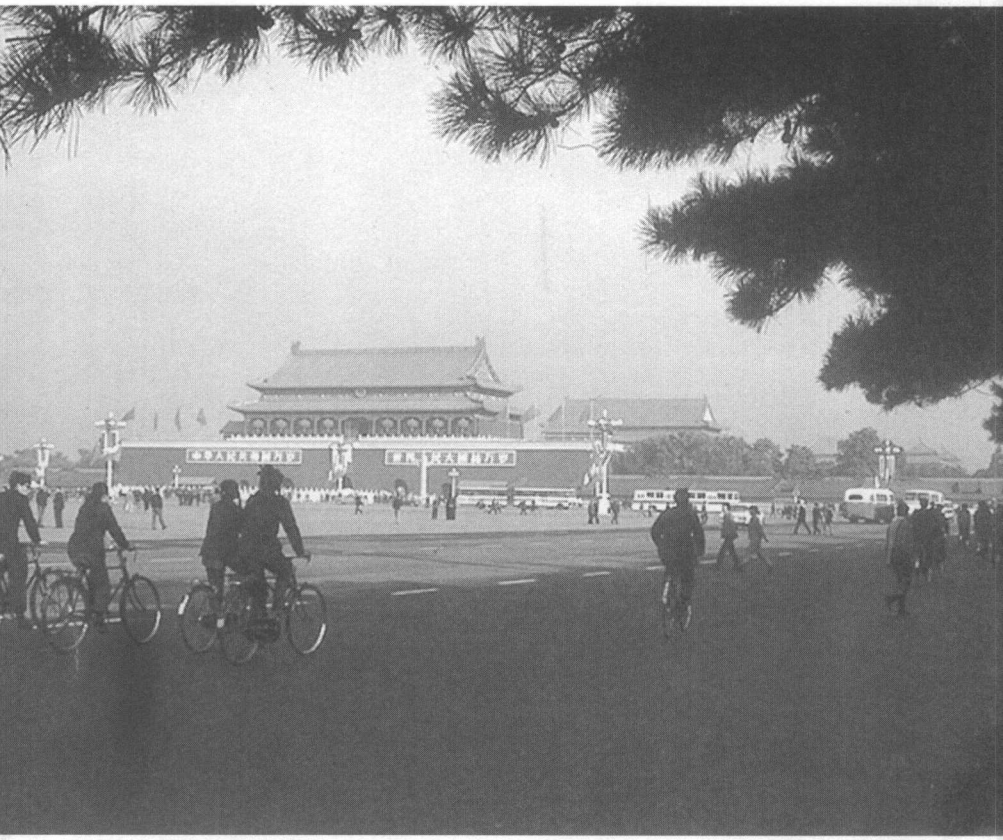
ค่ำนั้นเราไปกินดินเนอร์แบบจีนปนฝรั่ง หรูหรามาก ภัตตาคารที่เลี้ยงนั้นบอกว่าเคยเป็นบ้านพักส่วนตัวของอดีตผู้นำเจียงไคเช็คมาก่อน อาหารมากมายหลายคอร์สเหลือคณานับ จำได้แต่เพียงว่าของหวานตบท้ายด้วยแป้งปั้นจิ้มน้ำตาลทราย และได้รับการบอกเล่าว่านี่เป็นอาหารแบบชาวบ้านที่พระนางซูสีไทเฮาโปรดเสวยเมื่อทรงตกทุกข์ได้ยาก หนีฝรั่งไปอยู่นอกพระราชวังปักกิ่ง จำได้อีกว่าท่านรองประธานของ The Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries เจ้าภาพผูกเน็คไทยี่ห้อคริสเตียน ดิออร์ สวมเสื้อนอกแบบฝรั่ง

เราดื่มเหล้าเหมาไถกันอาน อวยพรและชนจอกกันแล้วกันเล่าจนเมาสนิท และกลับที่พักโรงแรมปักกิ่งอันหรูหราของเราใกล้พระราชวังโบราณ "กู้กง" เมื่อสักสามทุ่มครึ่งได้

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

注意安全

报刊亭

ถนนทุกสายมุ่งสู่จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อ 1980 จีนดูจะเป็นสังคมในอุดมคติของโลก ที่จัตุรัสมีแต่จักรยานกับรถบัสและรถทัวร์

ปักกิ่ง
วันที่สาม

กรมการศึกษาชั้นสูง "แก๊ง 4 คน"
พระราชวังปักกิ่ง
17 ตุลาคม 1980/2523

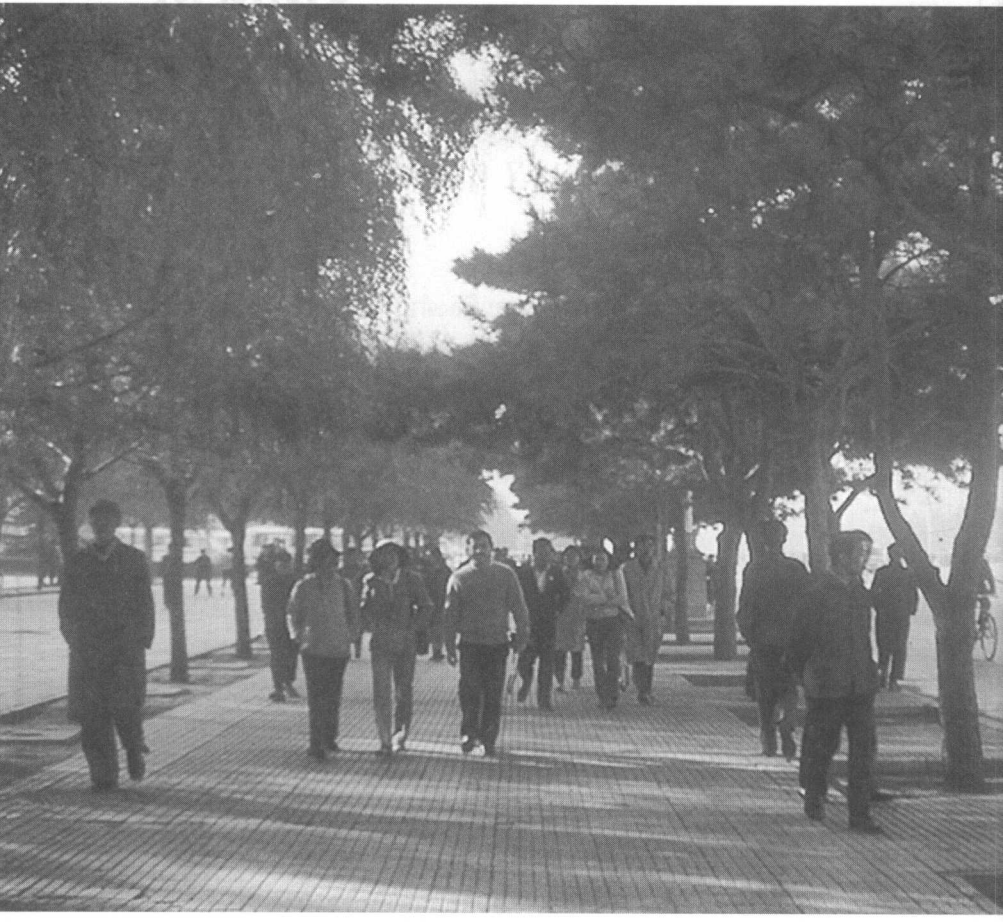
อากาศที่ปักกิ่งวันนี้หนาวจัด อุณหภูมิลงต่ำถึง 4 องศาทั้งๆ ที่แดดจ้า เรากินอาหารเช้าแบบจีนอย่างเร่งรีบ จำได้ว่าที่โรงแรมไม่มีนมสด วันนี้เป็นวันสำคัญเพราะต้องไปพบบุคคลสำคัญยิ่ง คือ Wang Tien Xiang ซึ่งมีตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมการศึกษาชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการ พูดง่ายๆ นี่คือคนที่คุมมหาวิทยาลัยจีนทั้งประเทศ

ท่านอธิบดีหวังใส่ชุดเหมาสีน้ำเงิน ผ้าเสิร์จมัน ไม่รีด สวมรองเท้าผ้าใบยาง ดำ เรียบง่าย ขรึม (แต่เจ้าหน้าที่ข้างๆ ท่านกลับใส่รองเท้าหนังแบบฝรั่ง) ท่านต้อนรับด้วยคำคมว่า *"ท่านขงจื๊อกล่าวไว้ว่า เมื่อมีมิตรมาจากแดนไกล เราก็ดีใจมากเป็นธรรมดา"*

แล้วท่านก็เริ่มบรรยาย briefing ตามแบบฉบับจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง ทันทีว่า จีนมีการปฏิวัติมา 31 ปี แล้ว (คงหมายถึง 1949-1980/2492-2523) จีนเป็นประเทศใหม่ (ตรงนี้ฟังแล้วน่าแปลกใจ) จีนมีนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเพียง 1.1 ล้านคนเท่านั้นเอง นับว่าเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด (980 ล้านคน) ทั้งนี้เพราะสังคมเก่า ระบบการศึกษาไม่ดี

สมัย "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" ทำให้การศึกษาตกต่ำเข้าไปอีก ตอนนี้ก็มีนักศึกษาเพียง 10 เท่าของปี 1949/2492 ซึ่งก็ยังน้อย ในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยก็มี 630 แห่ง มหาวิทยาลัยระดับนำมี 90 ที่อยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาฯ (กลาง) และระดับมณฑล กับที่ขึ้นกับกระทรวงอื่นๆ จีนมีระบบการสอบ "เอ็น" ระดับชาติ คนเก่งก็ถูกคัดไปอยู่มหา

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

เดินเท้าสู่พระราชวังโบราณกู้กง

วิทยาลัยชั้นนำ

เป้าหมายหลักก็คือให้การศึกษาทั้งด้านจริยธรรม กายภาพ และสติปัญญา เพื่อไปจัดการบริหารทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ครูโรงเรียนมัธยม ซึ่งเป็นงานใหญ่ มีโรงเรียนประถมและมัธยมมากมายมหาศาล ช่วงระยะเวลา 10 ปี (คงหมายถึง "การปฏิวัติวัฒนธรรม") การบ่อนทำลายของ "หลินเปียวกับแก๊ง 4 คน" ทำให้การศึกษาตกต่ำ ต้องมาซ่อมแซมกันหนัก

(ถึงตรงนี้ต้องขอแทรกหน่อยว่า "หลินเปียวกับแก๊ง 4 คน" นั้นคือใคร และ "การปฏิวัติวัฒนธรรม" คืออะไร เพราะนี่เป็นส่วนหนึ่งของ "ผู้แพ้" ซึ่งมักจะหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ หลินเปียวได้ชื่อว่าเป็น "แขนขวา" ของประธานเหมาที่เดียว เป็นทั้งผู้นำทางการเมืองและการทหารของจีนในยุคของการปฏิวัติโดยพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ตอนหลังถูกประณามว่าเป็นผู้ทรยศ พร้อมๆ กับ "แก๊ง 4 คน"

ส่วน "แก๊ง 4 คน" ประกอบด้วย (1) มาดามเจียงชิง อดีตภริยาของประธานเหมา ผู้มีความสามารถในการแสดงละครมาก่อน เจ้าของคำขวัญ "วัฒนธรรมสังคมนิยมใหม่ จงพิชิตในที่สุด" (2) เหยาเหวินหยวน อดีตนักหนังสือพิมพ์และนักประชาสัมพันธ์ (3) จางชุนเฉียว อดีตนายกเทศมนตรีเซี่ยงไฮ้ ผู้เป็นฐานที่มั่นของการปฏิวัติวัฒนธรรม (4) หวังหงเหวิน คนหนุ่มไฟแรง ผู้ก้าวขึ้นมาเป็นรองประธานพรรคฯ คนที่ 1 รองจากท่านประธานเหมา ทั้งหมดถูกขึ้นศาลพิเศษ และถูกตัดสินประหารชีวิตหรือไม่ก็จำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้จาก "อาชญากรรม" ที่ได้ก่อขึ้นในสมัย "การปฏิวัติวัฒนธรรม"

"การปฏิวัติวัฒนธรรม" (1966-1976/2509-2519) ถือได้ว่าเป็นผลพวงของการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ระหว่างค่ายของประธานเหมากับฝ่ายของหลิวฉาวฉีและเติ้งเสี่ยวผิง การต่อสู้นี้ขยายวงออกไปทั่วประเทศ จนเกือบจะเรียกได้เกิด "สงครามกลางเมือง" ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ประธานเหมาได้อาศัย "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" ปลุกระดมคนหนุ่มสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "นักศึกษา" ให้มี "หัวรุนแรง" ทั้งประณามทั้งต่อต้านและทำลายล้างผู้ที่หลงผิดเดินเส้นทาง "ลัทธิแก้" เป็นศัตรูต่อสังคมนิยม และนี่ก็เป็นที่มาของ"ลัทธิเหมา" (Maoism) ที่เป็นอีกพัฒนาการ

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's Clique (1980/2523)

โปสเตอร์การเมือง ยุค "ปฏิวัติวัฒนธรรม" หลินเปียวยืนเคียงข้างประธานเหมา ในมือข้างขวาถือหนังสือปกแดง "คติพจน์เหมาเจ๋อตง"

โปสเตอร์การเมืองรูปมาดามเจียงชิง อดีตภริยาของประธานเหมา ผู้มีความสามารถในการแสดงละครมาก่อน เจ้าของคำขวัญ *"วัฒนธรรมสังคมนิยมใหม่ จงพิชิตในที่สุด"*

หนึ่งของ Marxism และ Leninism และมีอิทธิพลต่อความคิดและการปฏิบัติของ "เขมรแดง" ในกัมพูชา (กับพรรคคอมมิวนิสต์ไทยบางส่วน) อย่างยิ่งยวด)

ทีนี้ ขอกลับไปยังการบรรยายสรุปของท่านอธิบดีหวังต่อว่า สำหรับมหาวิทยาลัยของจีนนั้นมีทั้งแบบเรียน 4 และ 5 ปี มีการศึกษาโดยทางทีวีและทางไปรษณีย์ มีนักศึกษาอยู่ 1.1 ล้านคน ตอนนี้ต้องปรับปรุงใหญ่ เพราะเดิมไม่มีการสอนทางด้านบริหารจัดการ ด้านเศรษฐศาสตร์ หรือด้านรัฐศาสตร์ (ทีมไทยของเรามีอาจารย์ฝ่ายบริหารและเศรษฐศาสตร์หลายคน) ต้องพยายามสร้างบุคลากรใหม่หมด

นักศึกษาจบแล้วมีงานทำหมด รัฐจัดหาให้ทุกคน ดังนั้นใครเข้ามหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยได้ มีงานทำเสมอ งานราชการเป็นเสมือน "ชามข้าวเหล็ก" (iron rice bowl) แต่งานก็อาจไม่ตรงกับที่เรียนมา หรือไม่อยู่ในระดับหรือเงินเดือนเท่าที่เรียนมา ตอนนี้กำลังเปลี่ยนและปรับปรุงระบบนี้อยู่ เช่นว่าจะให้มีการเซ็นสัญญากับองค์กร แต่ก็ถกเถียงกันมาก เพราะเป็นประเทศสังคมนิยม ต้องมีอุดมการณ์ ต้องรักประเทศ รักประชาชน รับใช้ประชาชน ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายของบ้านเมือง (ฟังแล้วซึม)

สมัย "หลินเปียวกับแก๊ง 4 คน" (อีกแล้ว) ผู้คนไม่ทำตามรัฐธรรมนูญ ไม่ทำตามกฎหมาย ตอนนี้ต้องพยายามแก้ ให้การศึกษาประชาชนในระดับกว้าง ให้มีจริยธรรมสังคม เพื่อสร้างเศรษฐกิจและเทคโนโลยี "หลินเปียวกับแก๊ง 4 คน" ทำให้คนหนุ่มคนสาวหลงผิดๆ

เวลาของการ briefing ผ่านไปนานโข แล้วก็ต่อด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงอีกท่าน คือ คุณหง ซึ่งเสียงดังฟังชัด ทีแรกก็พูดค่อยๆ แต่แล้วก็ดังขึ้นๆ เมื่อเริ่มด่า "หลินเปียวกับแก๊ง 4 คน" คุณหงพูดเรื่องเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และกฎหมาย ซึ่งตกต่ำไปมากๆ และแม้จะมีมหาวิทยาลัยทางด้านการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและการคลัง แต่การศึกษาด้านนี้ก็แย่ โดยเฉพาะในสมัยของ "การปฏิวัติวัฒนธรรม" พื้นฐานการศึกษาด้านนี้ถูกทำลายหมด อ่อนแอ และล้าสมัย จนต้องมีการเชิญนักวิชาการจากต่างประเทศมาสอนแทน (อาจารย์สาวไทยของเราบางคนแอบยิ้ม คงคิดว่าจีนคงจะเชิญเราไปช่วยสอน ตอนนั้นไทยเรามั่นใจมากว่าเราก้าวหน้ากว่าจีน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's Sons (1989/2535)

รูปภาพประธานเหมาเจ๋อตง เหนือประตูทางเข้าพระราชวังโบราณ คลาคล่ำไปด้วยประชาชนในชุดและหมวกเหมา

แต่ตอนนี้ก็ไม่แน่เสียแล้วละครับ)

ถาม *ระบบการสอบคัดเลือก หรือ "เอ็น" ทำอย่างไร*

ตอบ *มีการสอบคัดเลือกระดับชาติ มีการส่งข้อสอบไปตามมณฑลต่างๆ ทำเป็นการลับ แล้วก็จะมีการส่งต่อลงไปในระดับจังหวัด นักศึกษาก็จะสมัครและเลือกมหาวิทยาลัย ปกติก็จะเลือกระดับนำทั้ง 5 กับระดับรองลงไปอีก 5 ใครคะแนนสูงก็เข้าระดับนำได้ แต่ละปีจะมีนักศึกษาเข้าสมัครสอบ 3 ล้านคน (จากจำนวนนักเรียน 7 ล้านคนที่จบมัธยมปลาย) และรับเข้ามหาวิทยาลัยได้เพียง 3 แสนคน*

ดังนั้น มหาวิทยาลัยก็รับได้เพียงส่วนน้อย ทำให้เราต้องปรับระดับมัธยมให้เป็นวิทยาลัยด้านเทคนิค ด้านอาชีพ ที่ก็ถูกทั้ง "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" (อีกแล้ว) ทำลายด้วยการเอานักเรียนระดับนี้ไปเข้ามหาวิทยาลัยเสียหมด กลายไปเป็นพวกเขียนโปสเตอร์การเมืองประท้วง จีนก็เลยไม่ได้ฝึกฝนคนให้มีคุณภาพในการทำงาน ทั้งๆ ที่จีนเป็นประเทศกำลังพัฒนา

ถาม *การสอน "หลักความคิด" ของประธานเหมาสมัยนี้กับสมัยก่อนต่างกันอย่างไร*

ตอบ *ต่างกันแน่ๆ ความคิดของ Marx-Lenin-Mao นั้น ต้องพัฒนาพร้อมไปกับสังคม เพราะมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้ง Marx-Lenin-Mao ไม่ได้ประสบพบกับสถานการณ์เช่นนี้มาก่อน จึงต้องปรับให้ใช้การได้ ให้มีประสิทธิภาพ แต่ "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" บิดเบือนความคิดของท่านเหมา ไม่ต้องการเผยแพร่ความคิดของท่าน แต่กลับทำให้ท่านเป็น "เทพ" เป็น "พระเจ้า" เป็นการ "ถือโซคลางใหม่" เอาเป็นไม้ตะบองไปตีคนอื่น*

ถาม *ลำพัง "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" จะทำได้เองหรือ น่าจะมีคนอื่นช่วยแน่ๆ*

ตอบ *ใครที่ทำผิดก็เอาไปอบรมสั่งสอนใหม่ล้างความคิดผิดๆ ออกให้หมด ยกเว้นคนที่ก่ออาชญากรรมไว้*

ถาม *ตอนนี้เป็นยุคของการ "ล้างเหมา" (de-Mao-ization) หรือเปล่า ไม่ค่อยเห็นมีรูปท่านเลย เห็นแต่ที่แขวนอยู่ที่เทียนอันเหมิน*

ตอบ *แนวความคิดเป็นหลักในการนำทาง (thought as guiding principle) แต่ก็มิใช่จะมีท่านเหมาคนเดียว เรายังมี Marx มี Lenin*

So Near and Yet So Far

中华人民共和

แนวความคิดของเหมานั้นก็กำลังได้รับการพัฒนาเพื่อ "สี่ทันสมัย" (Four Modernizations) ของเติ้งเสี่ยวผิงอยู่

ท่านประธานเหมามีคุณูปการสูงต่อสมัยของการปฏิวัติ แต่ในช่วงบั้นปลายชีวิตของท่านก็ทำผิดพลาดบางประการ ความผิดพลาดนั้นควรทำให้ถูกต้อง และความผิดพลาด (mistakes) ของเหมา ก็ต่างกับอาชญากรรม (crimes) ของ "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" (โปรดสังเกตการแยกประธานเหมาออกจากภริยาและพรรคพวกของท่าน คือ "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" และแยกโดยวาทกรรมของ mistakes กับ crimes)

ท่านเหมาต้องการสร้างประเทศจีน ท่านทำพลาด แต่ "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" ต้องการบ่อนทำลายล้างจีน โดยใช้แนวความคิดของเหมามาปกปิดตนเอง ใช้ติดรูป ใช้หนังสือ (สรรนิพนธ์) ใครทำลายรูปก็ถูกหาว่าเป็น "ปฏิกิริยา" บังคับให้ท่องจำคติพจน์ ให้ร้องเพลงสรรเสริญ ให้เต้นให้รำ ให้บูชาเหมา ใช้เหมาเป็น "ไพ่ส่วนตัว" เพื่อประโยชน์ของตน ดังนั้นรูปก็ดี บทกวีของเหมาก็ดี ที่ไม่สำคัญๆ เราก็เอาลง

ถาม *บั้นปลายชีวิตของเหมามีความผิดพลาดอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัย "การปฏิวัติวัฒนธรรม"*

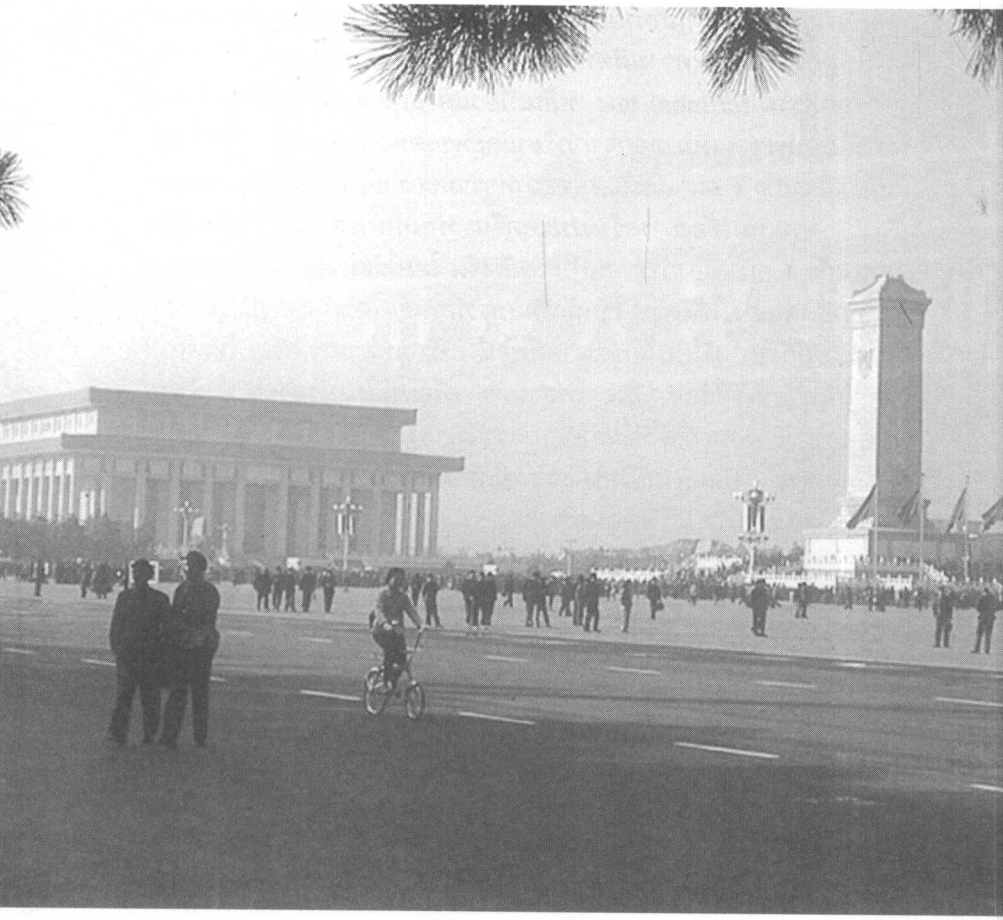
ตอบ *สมัย "การปฏิวัติวัฒนธรรม" ประธานเหมาทำความผิดพลาดรุนแรง คือไปสนับสนุน "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" ให้ขึ้นมามีอำนาจ แต่ต่อมาเหมาก็มองเห็นความจริง จึงต้องใช้อำนาจทำให้พวกนั้นล้ม*

ถาม *แล้วอดีตนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลล่ะ ทำอะไรอยู่*

ตอบ *โจวเอินไหลอยู่ในฐานะลำบาก พยายามปกป้องพลพรรคคอมมิวนิสต์ คนเลยรักโจว แต่เมืองจีนก็มีคนว่างงานเยอะ คนไม่มีงานทำก็ลอยไปลอยมา สร้างปัญหา จะแก้ (หัวเราะ หัวเราะ) ตามทฤษฎีประเทศสังคมนิยม ซึ่งไม่ควรมีการว่างงาน ประธานเหมาทำความผิดพลาดในด้านนี้ ปล่อยให้มีประชากรมาก ไม่มีการวางแผนครอบครัว ภายหลังจึงรู้ แต่ก็สายไปเสียแล้ว มีคนเกิดมาอีกตั้ง 200 ล้านคน (ปีที่ 1980/2523 นั้นจีนมีประชากร 980 ล้าน) ทำให้เราต้องเลี้ยงคน 5 คนด้วยอาหารของคน 3 คน มาตรฐานการครองชีพก็ยังไม่ดีขึ้น*

ถาม *การพัฒนาจีนตามแนวทางตะวันตก ขัดกับแนวทางอนุรักษ์ของจีนไหม*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

จัตุรัสเทียนอันเหมินและสุสานประธานเหมา

ตอบ *ยาก ต้องแก้อย่างช้า ๆ*

ถาม *รัฐมนตรีวางแผนเศรษฐกิจ กับรัฐมนตรีศึกษาธิการ นั่งลงทำงานด้วยกันหรือไม่ อย่างไร*

ตอบ *มีแผน แต่บางทีก็ไม่เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน ดังนั้นก็ควรไปทำสัญญากับองค์กรและสำนักงาน เอานักศึกษาไปฝึกอบรบ แล้วก็ส่งตัวไปทำงาน*

ถาม *ในแง่ของจริยธรรมทางการเมืองและสังคม จีนทำอย่างไร*

ตอบ *จากอายุน้อยๆ ระดับอนุบาลก็ถูกสอนให้รู้จักมาตรฐานทางจริยธรรม มีองค์กร มีสันนิบาตเยาวชน มีกิจกรรม แต่ก็ยังมีปัญหามาตรฐานทางจริยธรรมสังคมของเยาวชนตอนนี้ ก็ต่ำกว่าก่อน "การปฏิวัติวัฒนธรรม" เพราะถูกบ่อนทำลายโดยหลินเปียว ไม่มีองค์กร ไม่มีกิจกรรมในโรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม กลายเป็นเรดการ์ด เป็นขบถไปหมด ด่าครู ด่าพ่อแม่*

ตอนนี้ต้องพยายามทำให้เยาวชนเคารพครู เคารพพ่อแม่ ซึ่งก็คงอีกนาน (ถึงตรงนี้อาจารย์ในทีมของเราบางคนยิ้มน้อย ยิ้มใหญ่ และอมยิ้ม) ความจริงผู้ใหญ่และข้ารัฐการควรเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเยาวชน ตอนนี้มีรัฐมนตรีถูกวิจารณ์กันมาก กินมาก จ่ายน้อย ลงในหนังสือพิมพ์

ถาม *ขอเปลี่ยนเรื่อง (โดยอาจารย์หญิงของเราที่สอนพาณิชย์บัญชี) แล้วเรื่องบัญชีเล่า*

ตอบ *กำลังฝึกนักตรวจบัญชี เรื่องนี้คงต้องเรียนจากเพื่อนไทยและสำหรับเรื่อง "ผู้หญิงๆ" (คงเห็นทีมเราเต็มไปด้วยสตรี) บางคณะก็มีหญิงมากกว่าชาย บางครอบครัวยังมีความคิดศักดินาตกค้างอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท ที่ชอบลูกผู้ชาย ความจริงแล้วระบบของเราเท่าเทียมกัน แต่ในครอบครัวก็เป็นอีกอย่าง*

ท่านอธิบดีหวังตบท้ายการสนทนาและถามตอบอันยืดยาวว่า ปีหน้าจะมี Ph.D. Program แล้ว

มหาวิทยาลัยชั้นนำก็มีปริญญาโทหลักสูตร 2 ปีอยู่แล้ว หลังจากนั้นถ้าเรียนอีก 2-3 ปี สอบผ่านก็จะได้ Ph.D. ปริญญาโทหรือเอกในเมืองจีนถือว่าเทียบเท่ากับที่ได้จากเมืองนอก

บ่ายวันนั้น เรากลับไปกินอาหารกลางวันที่โรงแรมปักกิ่งของเรา

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1983-2523)

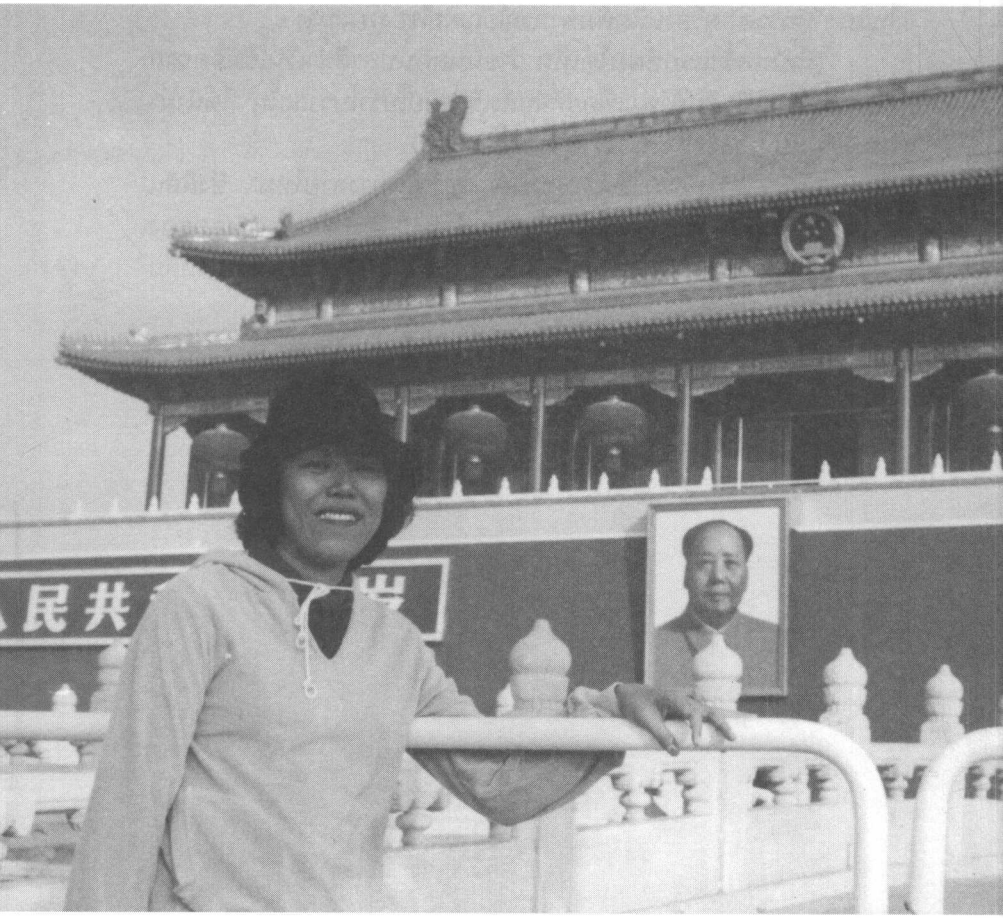
เด็กๆ ข้ามถนนที่เทียนอันเหมิน

อาหารเย็นยม เรารีบกินแล้วก็รีบไปชมพิพิธภัณฑ์และพระราชวังปักกิ่ง ตื่นตาตื่นใจกับศูนย์กลางแห่งอำนาจของจีนโบราณ ถ่ายรูปกันไปคนละหลายๆ ม้วน ที่สนใจกันเป็นพิเศษเห็นจะเป็นส่วนที่เป็นที่ประทับของพระนางซูสีไทเฮา กับบรรดาเครื่องถนิมพิมพาภรณ์อัญมณีของพระนาง

(นี่เป็นครั้งแรกที่ผมได้เห็น ว่าขนนกกินปลาสีน้ำเงินเข้มจัดจากอุษาคเนย์ ที่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยที่จีนสั่งเข้าสมัยโบร่ำโบราณนั้น ได้นำมาประดับกับปิ่นปักผมของสตรีจีนสูงศักดิ์อย่างไร)

ค่ำนั้น เราถูกพาไปดูละครว่าด้วย "เส้นทางสายไหม" ซึ่งสีสันตระการตา แสนจะเป็นจีนผสมบัลเล่ต์ (อันอาจเป็นมรดกตกทอดของมาดามเจียงชิง) ยาวถึง 2 ชั่วโมงครึ่ง เล่นเอาหลายคนในทีมของเรานั่งหลับ

So Near and Yet So Far
An Ann-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ศุภลักษณ์ที่หน้าพระราชวังกู้กง ต่อหน้าประธานเหมา

สามสาวสวยคนละแบบ (ประนุช ประนอม ศุภลักษณ์) ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน

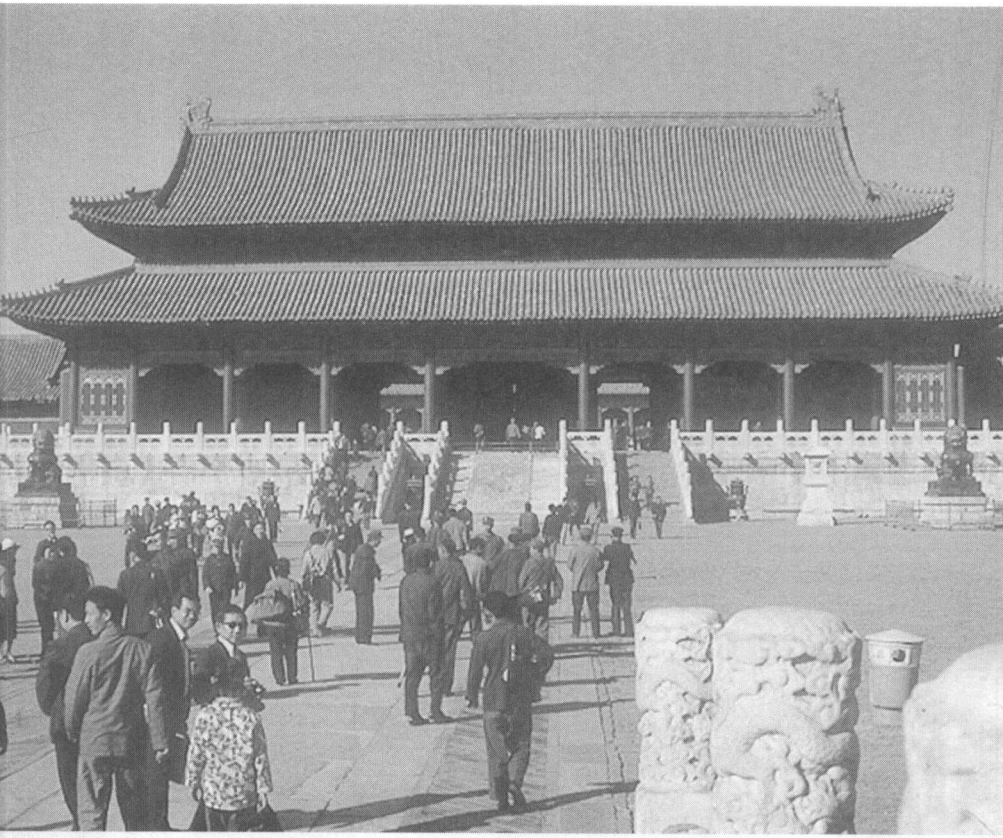
ห้าสาวกับประธานเหมา (ประนุช สุธินี ประนอม ศุภลักษณ์ วัชรียา)

อาจารย์สาวชาวไทยกับสิงโตปักกิ่งและไก๊ด์ของเรา ซ้ายสุด มิสเติ้ง อดีตนักปฏิวัติจีน ผู้อยู่กับเราพร้อมข้อมูลเพียบทั้งบวกและลบตลอดการเดินทาง

เข้ากันไปได้แล้ว ดร.มนตรี ออกปาก พร้อมชี้นิ้วให้คำสั่ง

ยาตราสู่ศูนย์กลางของมหาอาณาจักรจีน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

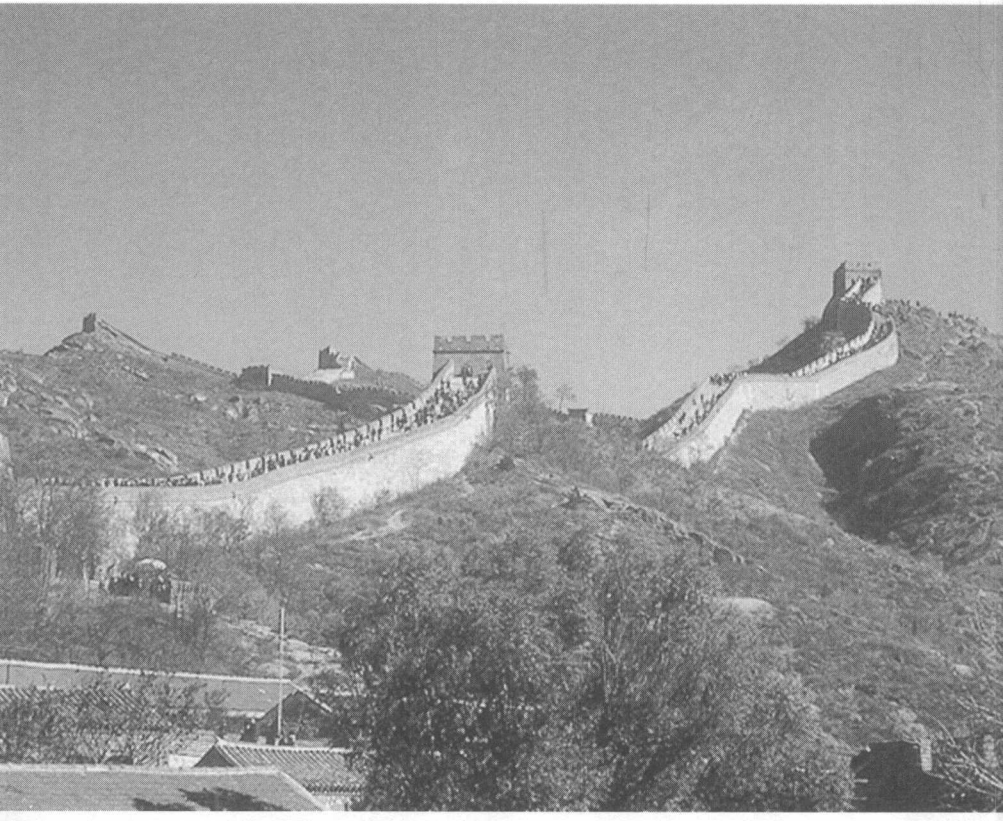

กู้กง พระราชวังโบราณ ศูนย์กลางของโลกเอเชียในอดีต (และอนาคต)

อาซิ้ม อาแหมะ และเด็กน้อยในกู้กง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

กำแพงเมืองจีนในเดือนตุลาคม อากาศแห้งและหนาวเย็น สิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของโลกมีความยาวถึง 12,700 ลี้เศษ (6,788 กม.) แต่บ้างก็ว่ายาวเพียงหมื่นลี้ หรือ 6,350 กม. เท่านั้น

ปักกิ่ง
วันที่สี่

สุสานประธานเหมา กำแพงเมืองจีน สุสานหมิง
ภัตตาคารทะเลเหนือ
18 ตุลาคม 1980/2523

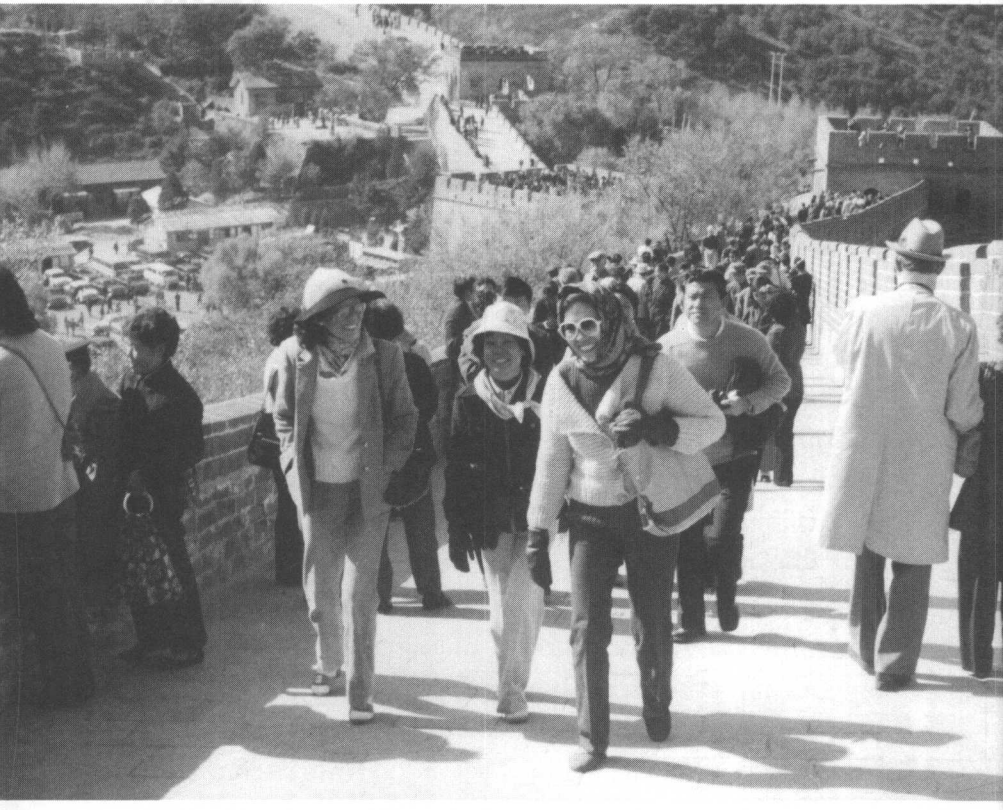
รายการของเราวันนี้แน่น ตื่นแต่เช้ามืดเพื่อกินอาหารเช้า แล้วก็รีบไปสุสานท่านประธานเหมาที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน แน่นอนนี่ก็คือพิธีเก็บศพแบบมัมมี่โบราณของอียิปต์ น่าแปลกประหลาด ที่ประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะเป็นโซเวียต (ที่เก็บดองทั้งเลนินและสตาลิน) ไม่ว่าจะเป็นจีนที่เก็บดองประธานเหมา และไม่ว่าจะเป็นเวียดนามที่เก็บดองโฮจิมินห์ (ทั้งที่ลัทธิมาร์กซ์และสังคมนิยมวิพากษ์สังคมทาสแบบของอียิปต์)

นี่คือสิ่งที่ผู้นำของรัฐทำในแง่ของการสร้าง "ลัทธิบูชาผู้นำ" ให้กลายเป็นประหนึ่งเทพ (ไม่ว่าจะเรียกว่า เทวราชา สมมุติเทวราช หรือธรรมราชาก็ตาม) ท่านประธานเหมานอนอย่างสงบในโลงแก้ว หน้าตา (ถูกแต่ง) ดูสดใสเป็นสีชมพู เราค่อยๆ ผ่านไปอย่างกลัวๆ กล้าๆ

โปรแกรมอันแน่นขนัดของเราพาเราไปขึ้นกำแพงเมืองจีน ระหว่างทางเราแวะซื้อลูกพลับข้างทางด้วยความตื่นเต้น (และก็พบว่าจะกินครึ่งดิบครึ่งสุกไม่ได้ ฝาด) ชาวจีนเริ่มออกมาทำมาค้าขายกัน ที่กำแพงเมืองจีนเต็มไปด้วยของที่ระลึกแบบลัทธิการท่องเที่ยวที่เริ่มมาเยือนจีน ปีนั้นจีนมีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพียง 1 ล้านคนเท่านั้นเอง ที่กำแพงเมืองจีนผู้คนยั้วเยี้ย คนจีนใส่ชุดเหมาอันเคร่งขรึม แต่บรรดาชนเผ่าทั้งหลายที่ในบรรยากาศทางการเมืองเปิด ต่างก็ใส่ชุดประจำชนชาติของตนมาขึ้นกำแพงเมืองจีน ดูสดใสเต็มไปด้วยสีสัน ไม่ว่าจะเป็นเกาหลี หรือไป หรือหยี

ช่วงบ่าย เราไปสุสานราชวงศ์หมิง ซึ่งหลายคนบ่นผิดหวัง เพราะมีอะไรให้ดูภายในน้อยมาก ดีก็ตรงรูปสลักสิงสาราสัตว์และประตูตรงทางเข้า

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980-2523)

ขึ้นกำแพงเมืองจีน ประนอม สุธินี และประนุช

ค่ำนั้น เราเลี้ยงตอบแทนเจ้าภาพด้วยการเชิญไปภัตตาคาร "ทะเลเหนือ" หรือ Bei Hai Restaurant ที่แสนโก้ อาหารฮ่องเต้ ราคาแพงลิบลิ่ว เราใช้เวลากินถึง 2 ชั่วโมง ดื่มอวยพรกันด้วยเหล้าเหมาไถจอกแล้วจอกเล่า

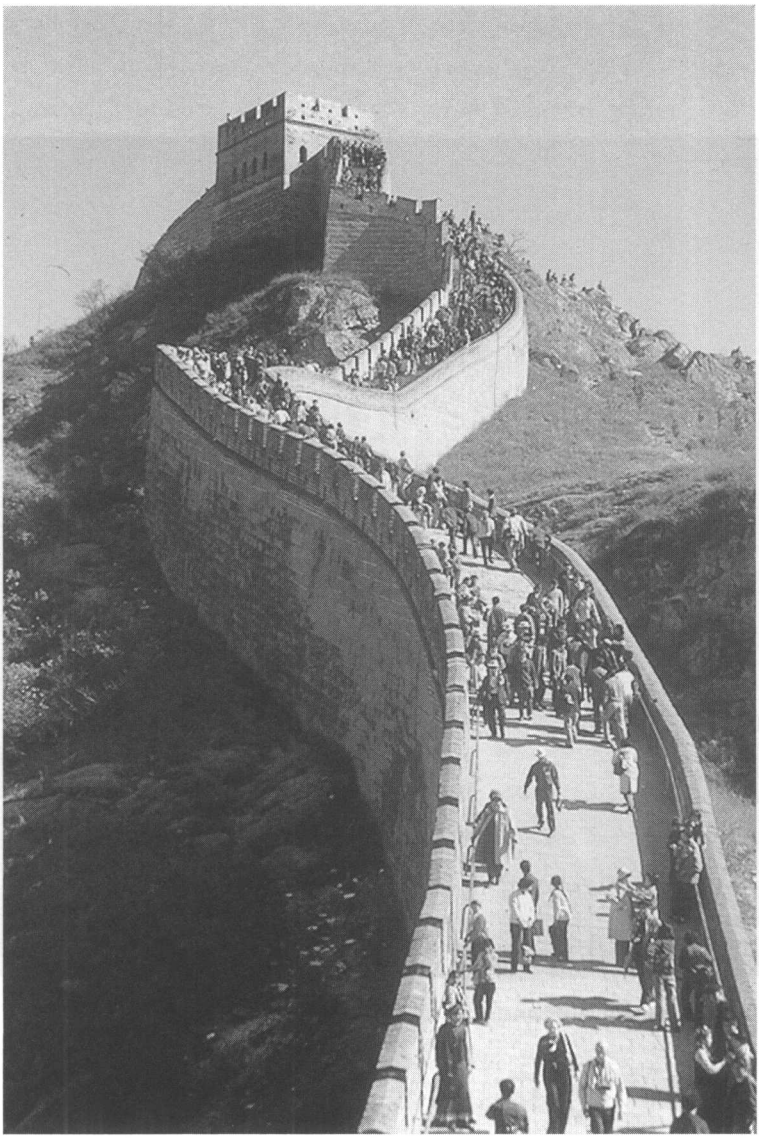
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

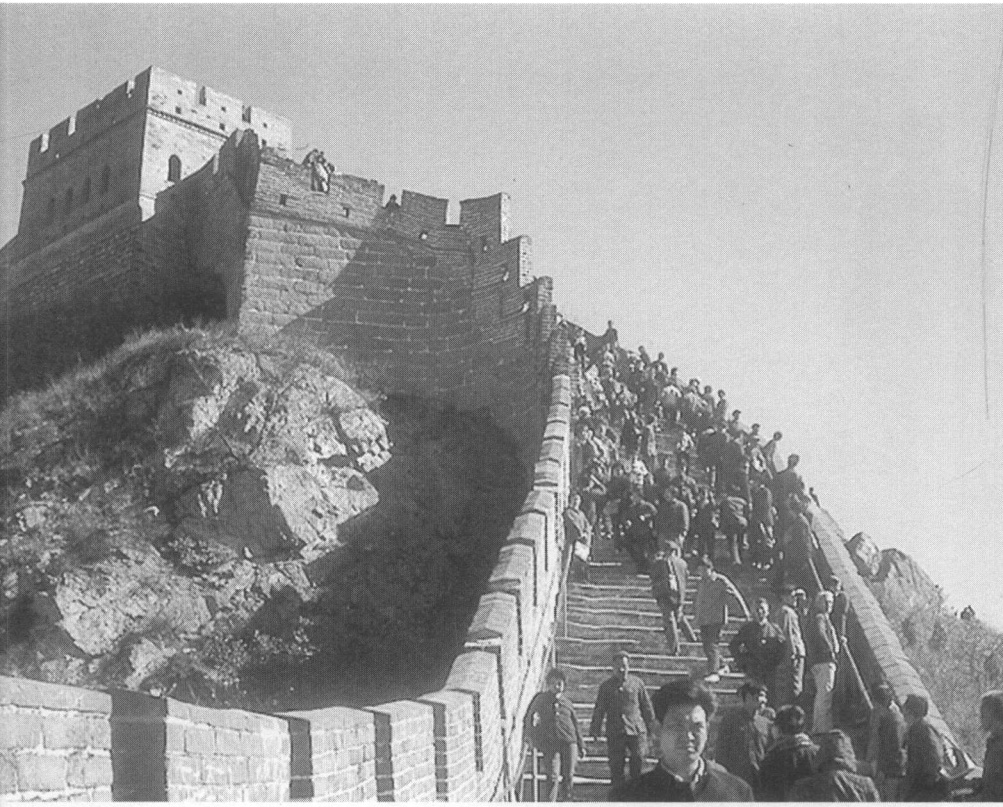
หยุดวางท่าถ่ายรูป สุธินี ประนุช ศุภลักษณ์ วัชรียา มนตรี ประนอม ประธาน

ศุภลักษณ์ที่กำแพงเมืองจีน

ท่านประธานเหมากล่าวไว้ว่า *มิเคยขึ้นกำแพงเมืองจีน หาใช่ลูกผู้ชายไม่* (แต่ทีมของเรา รวมทั้งผู้คนที่มาขึ้น ส่วนใหญ่เป็นลูกผู้หญิง)

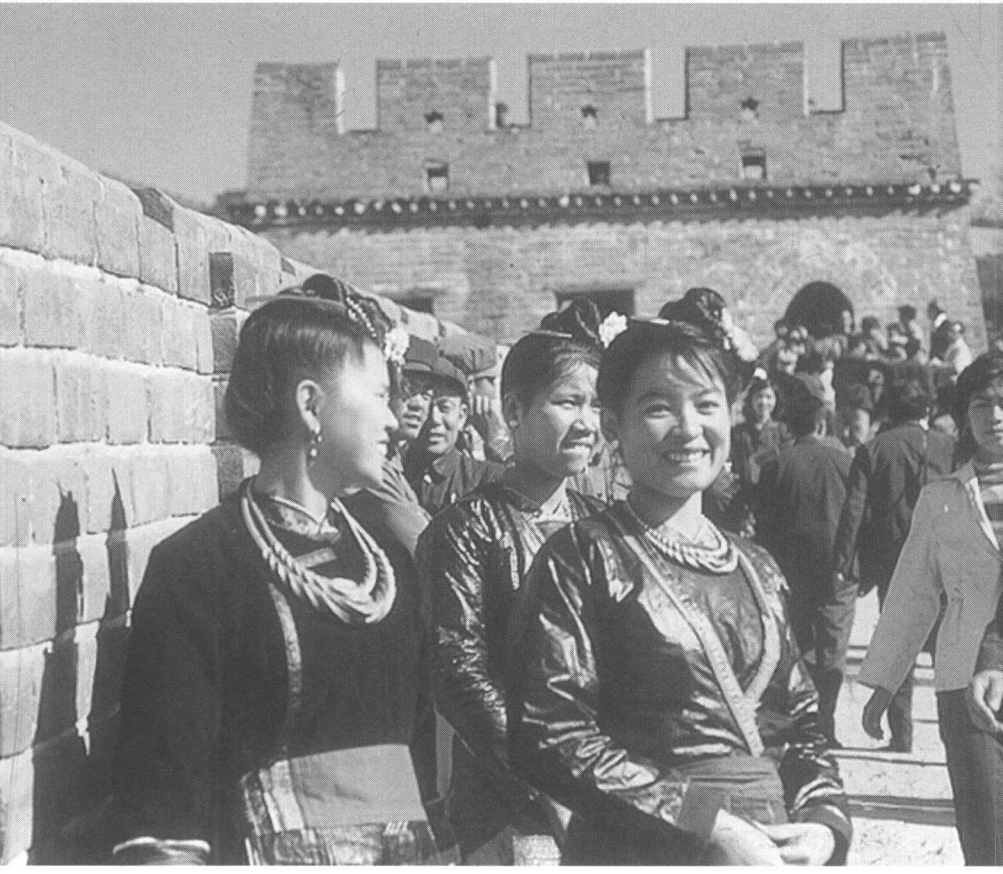
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ทหารหาญในชุดเหมา ยืนเหนือกำแพงเมืองจีน คงจะทำหน้าที่พิทักษ์แผ่นดินกระมัง

ขุนเขาทางทิศเหนือของกำแพง

สาวงามชนเผ่าหนึ่งใน 56 ชนเผ่าของจีน มาปีนกำแพง

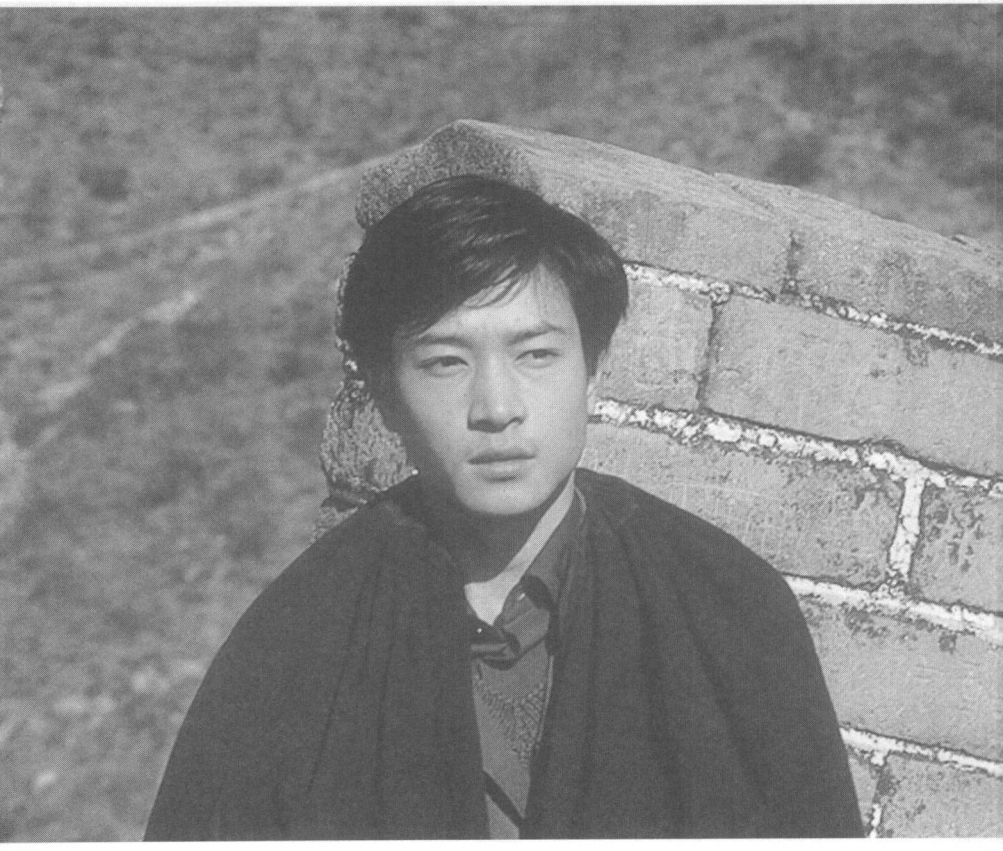

หนุ่มหล่ออีกหนึ่งชนเผ่า

นี่ก็อีกชนเผ่า โปรดสังเกตการแลบลิ้นเพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

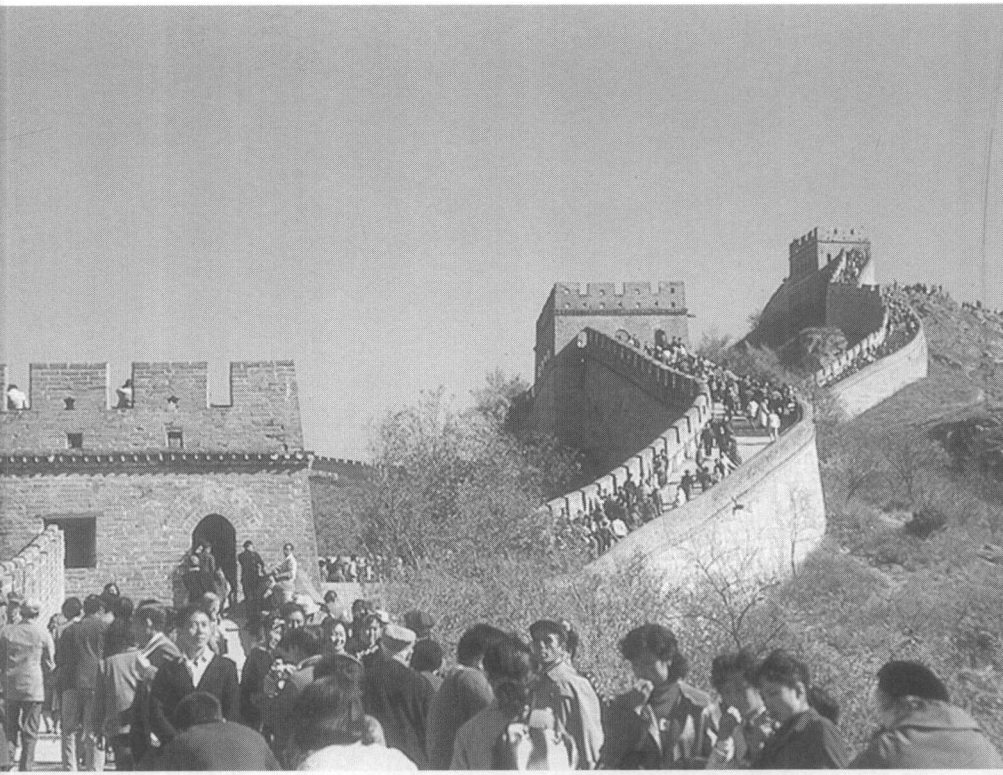
หนุ่มหล่อ

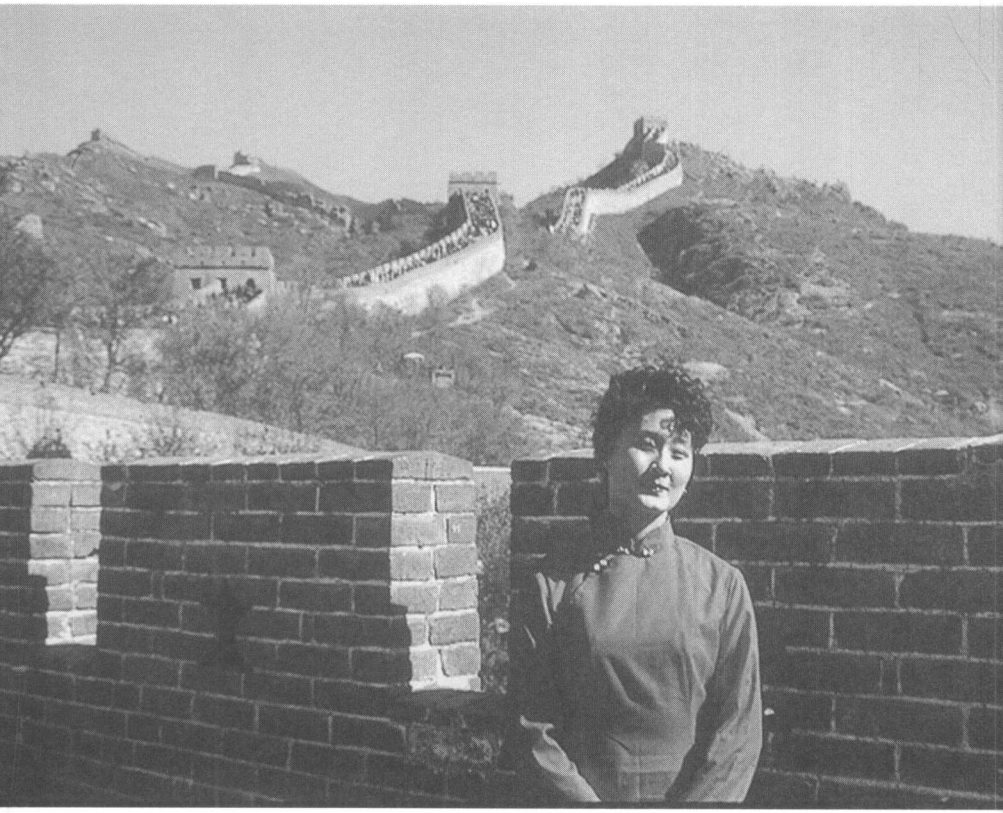

สาวและหนุ่มชนเผ่า

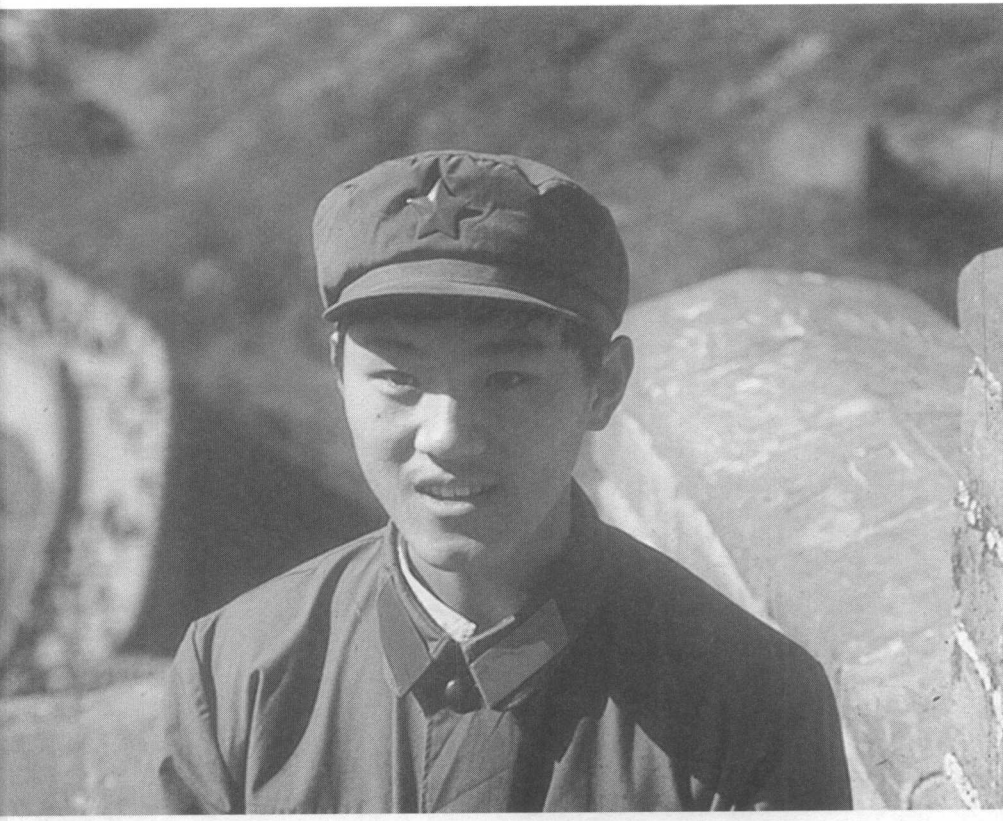
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

สาวสวย

ทหารของประชาชนในชุดเหมา

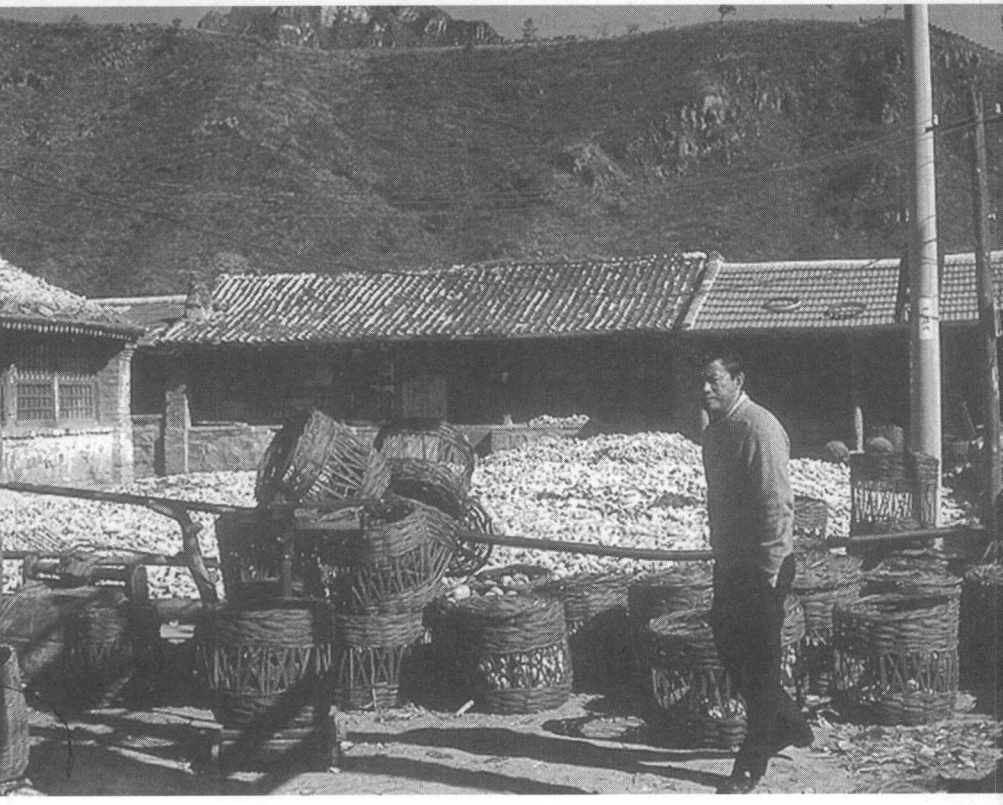

ประนอมและศุภลักษณ์ กับป้าย "โค้ก" ภาษาจีน ที่สุสานหมิง สัญญานของ "ทุนนิยม" ในเมืองจีน 1980/2523

แวะข้างทางก่อนถึงสุสานราชวงศ์หมิง ชาวบ้านนำลูกพลับออกมาขายข้างทาง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

แวะบ้านชาวไร่ข้าวโพด

ชนบทจีนใกล้สุสานหมิง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ที่ทางเข้าสุสานหมิง ธเนศ ประนอม สุธินี ศิริพันธ์

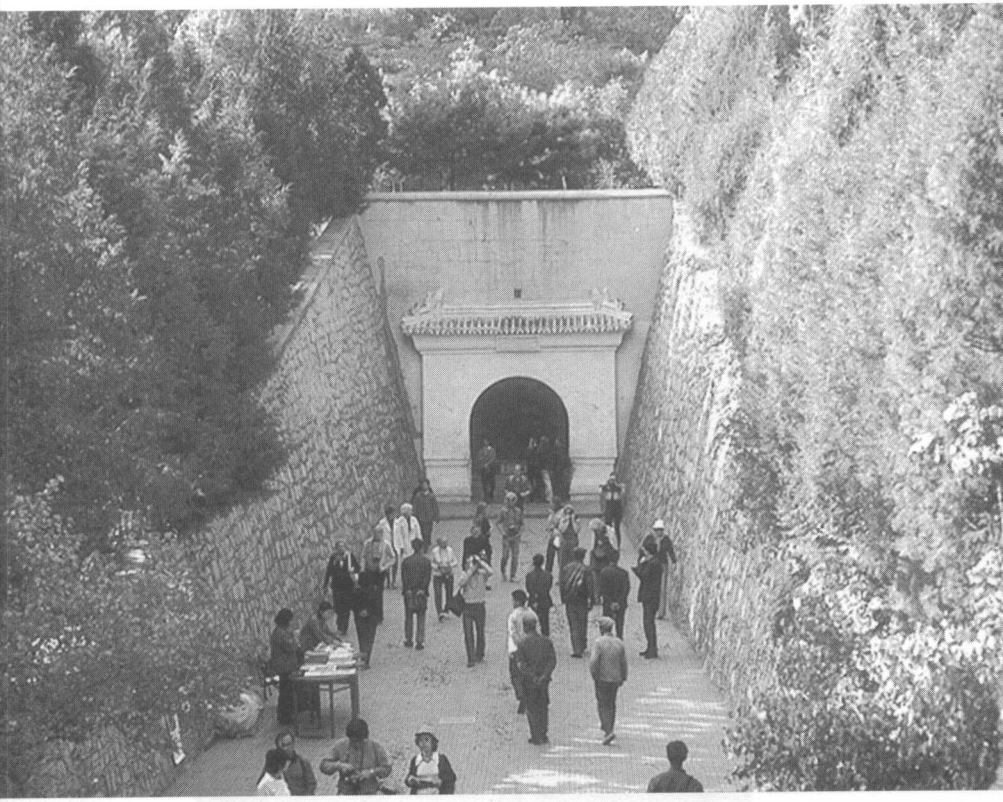

สิงสาราสัตว์เฝ้าทางเข้าสุสานหมิง

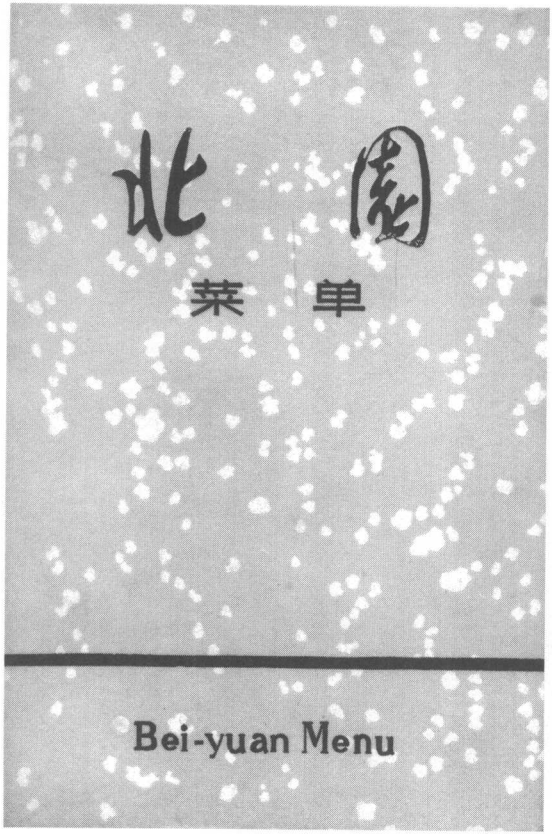
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

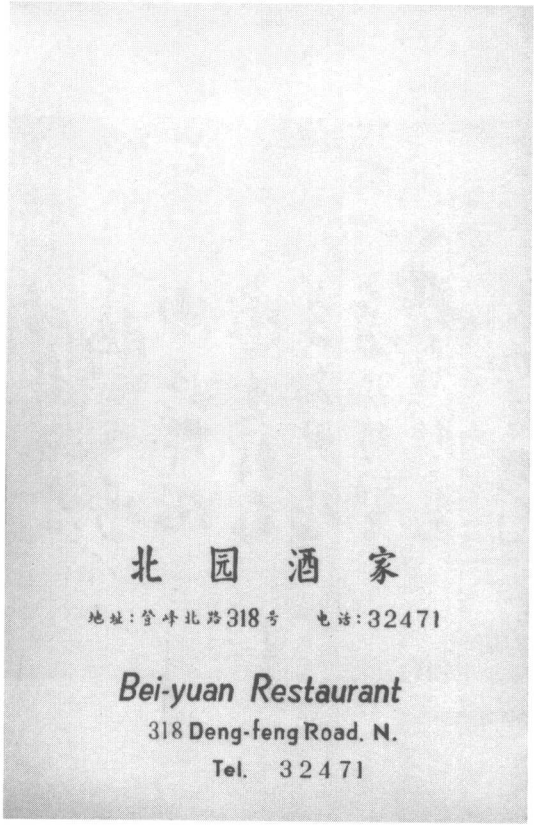
สุสานราชวงศ์หมิง "สุสาน 13 กษัตริย์"

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

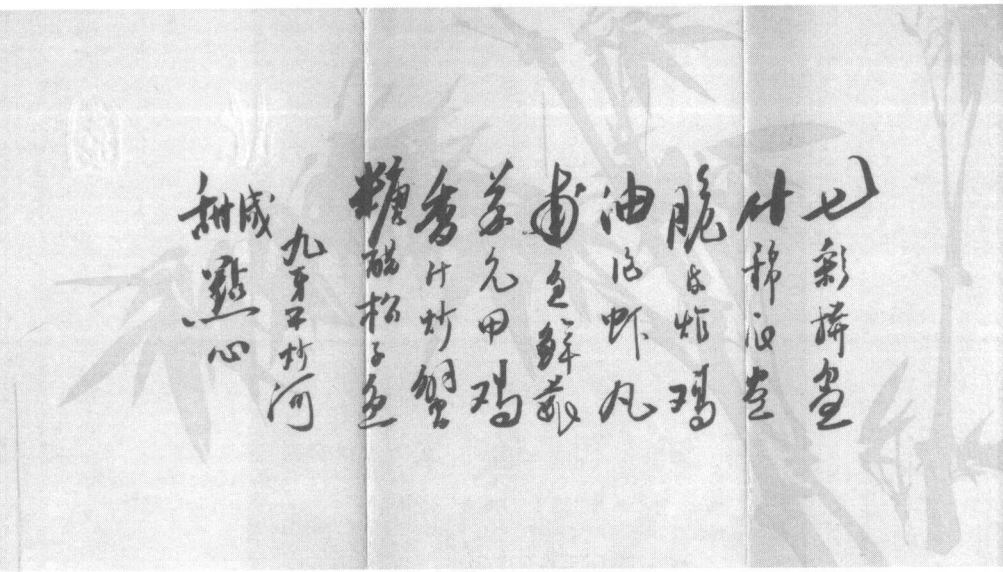

เมนูรายการอาหารของภัตตาคารทะเลเหนือ สุดยอดอาหารฮ่องเต้สำหรับชาวต่างชาติ

ด้านหลังของเมนูรายการอาหาร

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

รายการอาหาร

北 园 酒 家

地址：等峰北路318号 电话：32471

Bei-yuan Restaurant

318 Deng-feng Road. N.

Tel. 32471

北 園

菜 单

Bei-yuan Menu

ประตูสู่พระราชวังฤดูร้อน หรืออุทยานอี้เหอหยวน ของพระนางซูสีไทเฮา

ปักกิ่ง
วันที่ห้า

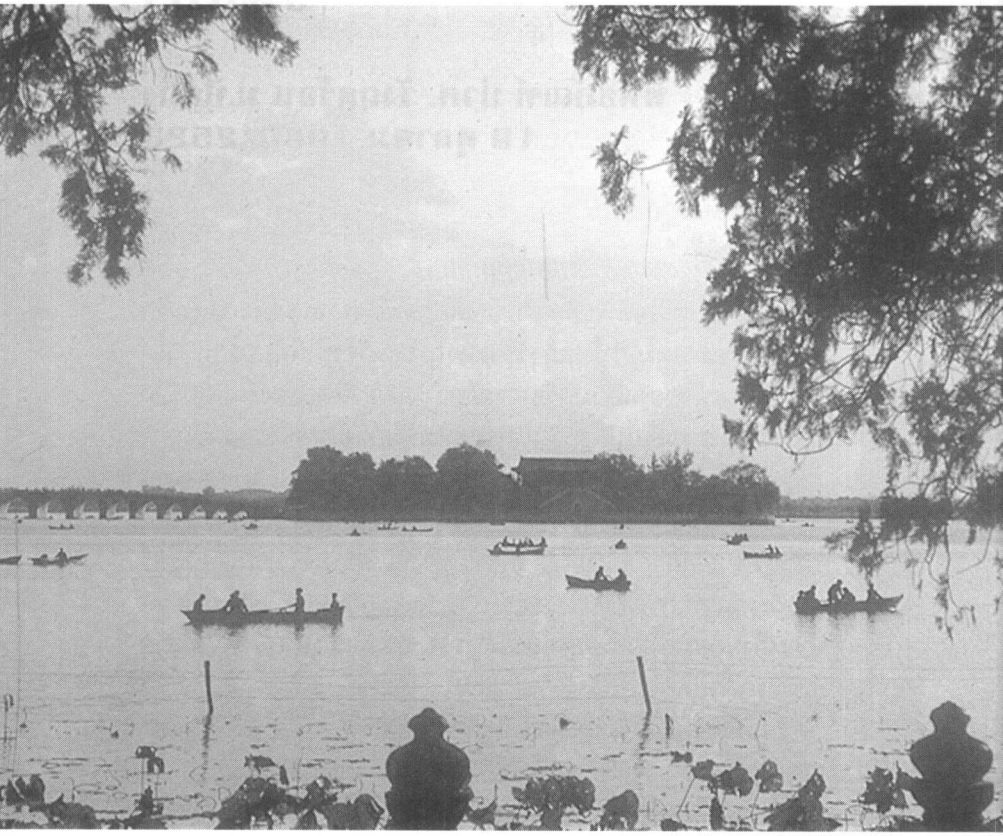
พิพิธภัณฑ์ ปวศ. วังฤดูร้อน ม.ปักกิ่ง
19 ตุลาคม 1980/2523

เช้านี้ เราไปเยือนพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์จีน แน่นอน นี่เป็นคำขอร้องเป็นพิเศษของผม ว่าไปแล้วข้าวของโบราณวัตถุที่นี่น้อยมาก แต่การจัดและการเสนอยอดเยี่ยม เป็นการตีความประวัติศาสตร์ในแบบของลัทธิมาร์กซ์ เดินเรื่องกลับไปถึงพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่สมัยมนุษย์ปักกิ่งกลับไปถึง 6 พันปีที่แล้วที่จีนในสมัยราชวงศ์ซังและโจว (Shang-Chou) วิวัฒนาการจากสังคมบุพกาล สู่สังคมทาส และกลายเป็นสังคมศักดินา (primitive, slave, feudal society) ในสมัยของจิ๋นซีฮ่องเต้ ประวัติศาสตร์อันยืดยาวนี้ผ่านสมัยกึ่งศักดินา-กึ่งเมืองขึ้น (semi-feudal, semi-colonial) มาจนถึงยุคสมัยใหม่ของ "ขบวนการ 4 พฤษภา 1919" ที่นักศึกษาจีนลุกฮือขึ้นมาด้วยลัทธิชาตินิยมอันรุนแรง

(ส่วนหนึ่งของการจัดแสดงความสัมพันธ์ของจีนกับโลกสมัยโบราณนั้น มีรูปภาพของทูตบรรณาการ จากเกาหลี ไทย และเปอร์เซียด้วย คำบรรยายบอกว่าเป็นสมัยเมื่อ ค.ศ. 600 ดูจากหน้าตาในรูปวาด ดูจากปีศักราช ทูตจิ้มก้องบรรณาการจากไทยนั้น น่าจะเป็นสมัย (มอญ) ทวารวดี เสียมากกว่า ผมหยิก ตัวดำ)

หลังอาหารเที่ยง เราไปทัวร์ต่อที่พระราชวังฤดูร้อนของพระนางซูสีไทเฮาชื่อเสียงอันโด่งดังของเธอในความชั่วร้าย ความอิจฉาริษยา ความหรูหราฟุ่มเฟือย และความไม่รักชาติ กลายเป็น "จุดขาย" สำคัญอย่างยิ่ง เราตื่นตาตื่นใจกับพระราชวัง และทะเลสาบ ที่เจ้าภาพจัดให้เราลงเรือสำราญฟังประวัติศาสตร์อันยืดยาวและขมขื่นของจีนในสมัยกึ่งศักดินา-กึ่งเมืองขึ้น

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

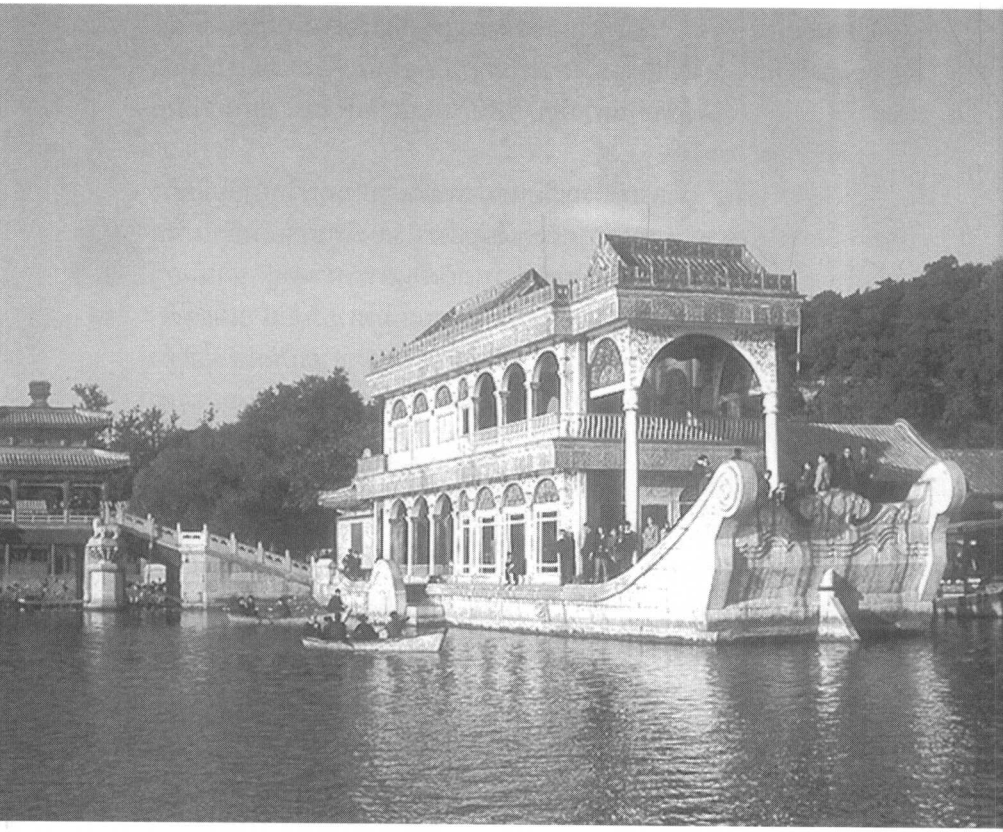
ทะเลสาบคุนหมิงในพระราชวังฤดูร้อน

ที่ถูกฝรั่งจักรวรรดินิยมย่ำยี เรือหินอ่อน พลับพลาทรงพระสำราญของพระนาง ถูกชี้ให้ดูว่านี่เป็นตัวอย่างของความเหลวแหลกของราชสำนัก ที่แทนที่จะใช้เงินสร้างกองทัพเรือป้องกันประเทศ กลับเอามาเป็นที่ทรงพระสำราญนอกกรุงปักกิ่งเสียฉิบ *(ไม่น่าเชื่อในขณะที่ลอยเรือกันนั้นผมพบเพื่อน roommate ที่เราเคยเรียนหนังสือด้วยกันที่คาลิฟอร์เนีย Ferdinand Litaua จากฟิลิปปินส์ ที่ไม่ได้พบกันมาเกือบ 15 ปี มาเจอกันที่นี่เอง ถนนทุกสายช่างมุ่งสู่ปักกิ่งเสียจริงๆ)*

บ่ายวันนั้น เราแวะขับรถเวียนชมและถ่ายรูปที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ไม่มีการบรรยายสรุป บรรยากาศยังดูเงียบเหงา มหาวิทยาลัยคงยังไม่ฟื้นตัวเท่าไร และรูปปั้นอนุสาวรีย์ประธานเหมายังยืนตระหง่านอยู่ *(แน่นอนเมื่อเรากลับไปอีกในปี 2005/2548 รูปประธานเหมาหายไปสิ้น แม้แต่ตึกห้องสมุดกลางเก่าก็ถูกทุบสร้างใหม่ ป้ายของหอสมุดกลายเป็นลายมือของท่านเติ้งเสี่ยวผิง กรุงปักกิ่งได้เจริญ พัฒนา ขยายตัว ที่ดินของมหาวิทยาลัยปักกิ่งกลายเป็นที่เงินที่ทอง ทำรายได้ให้มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ใกล้กำแพงมหาวิทยาลัยมี KFC ไก่ทอดต้นตำรับโรคอ้วนของมะกัน ขึ้นป้ายสีแดงฉานแข่งบารมีกับตัวหนังสือจีน)*

ค่ำนั้น เรากินอาหารค่ำตอนหกโมง เดินเล่นดูร้านรวงแถวโรงแรมปักกิ่ง นักศึกษาหนุ่มๆ มักจะยืนดักรอชาวต่างชาติตรงนี้ มือหนึ่งก็ถือดิกชันนารีเล่มเล็กๆ พยายามฝึกภาษาอังกฤษกับแขกต่างประเทศ *(ช่างขยันขันแข็ง ผิดกับนักศึกษาไทยของเราเสียนี่กระไร)*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

พลับพลาหินอ่อนของซูสีไทเฮา สร้างเป็นรูปเรือทรงพระสำราญ ที่ทำให้องค์ไทเฮาถูกประวัติศาสตร์ประณามว่าหรูหราฟุ่มเฟือย หาใช้เงินของแผ่นดินสร้างเสริมกำลังต่อต้านจักรวรรดินิยมฝรั่งไม่

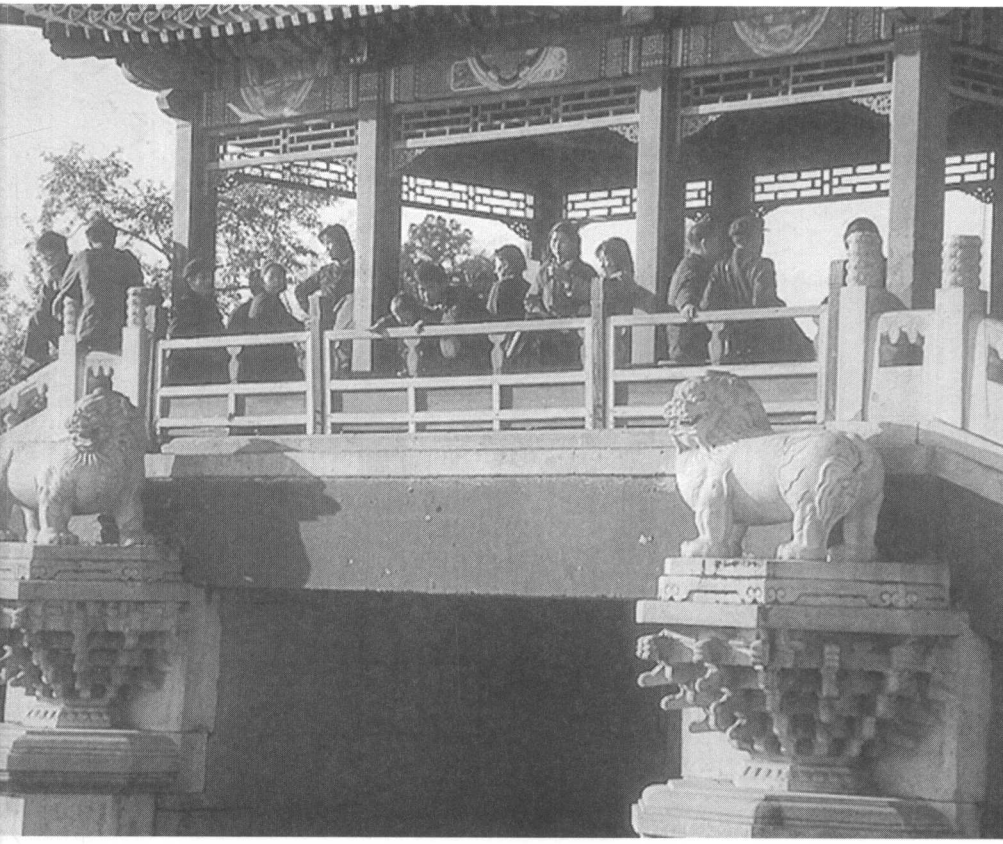

เรือสำราญในทะเลสาบคุนหมิง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

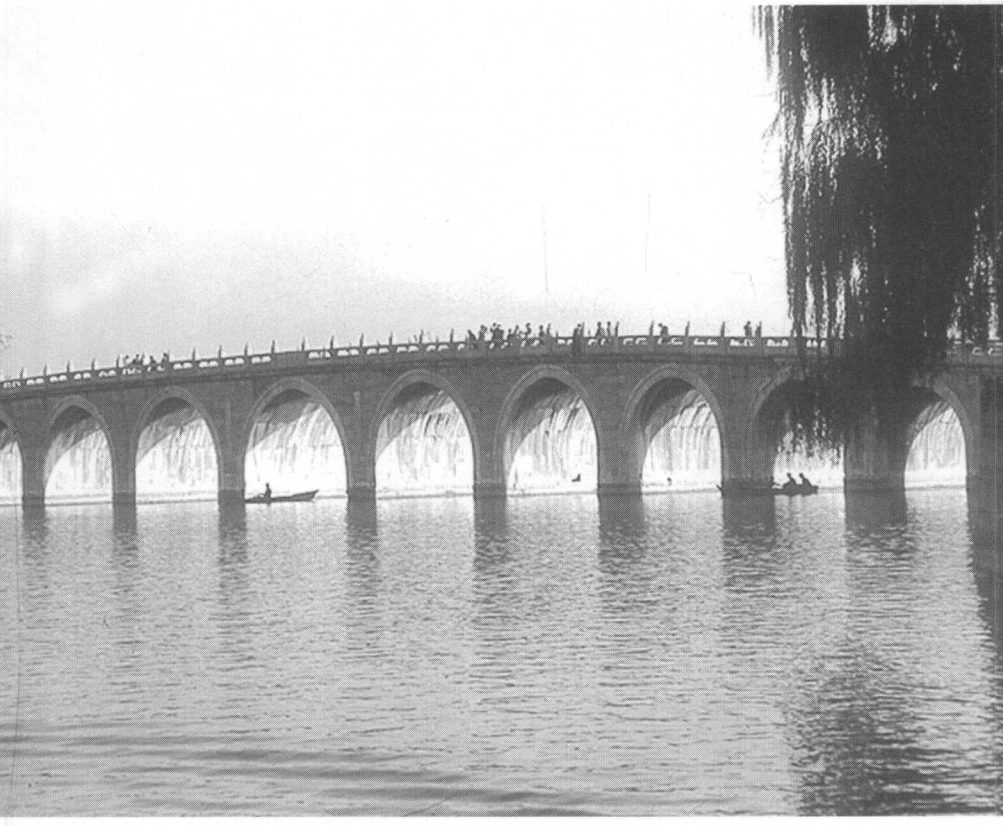

สองสาวสวยคนละแบบ ประนอมและประนุช

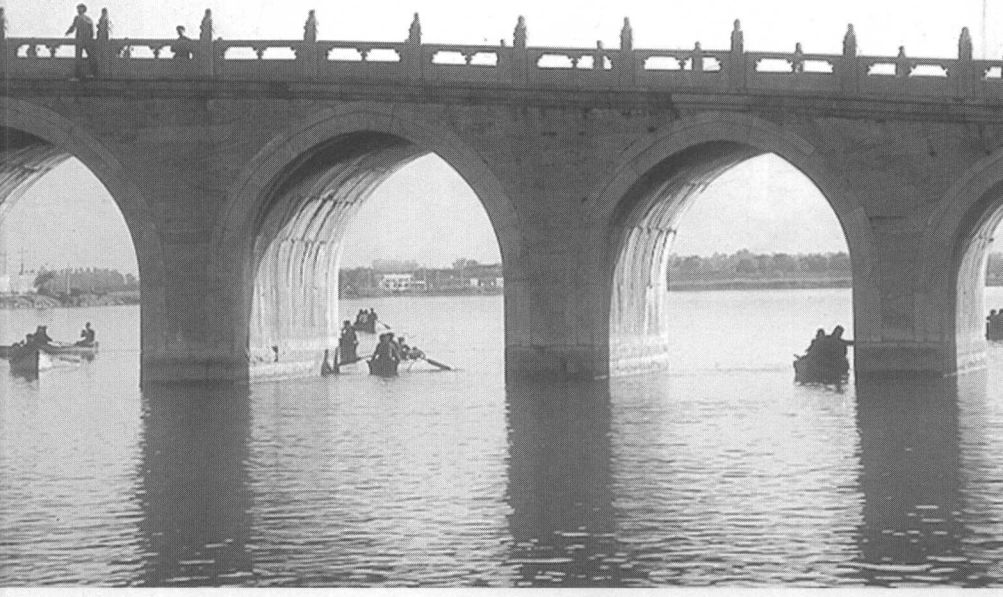

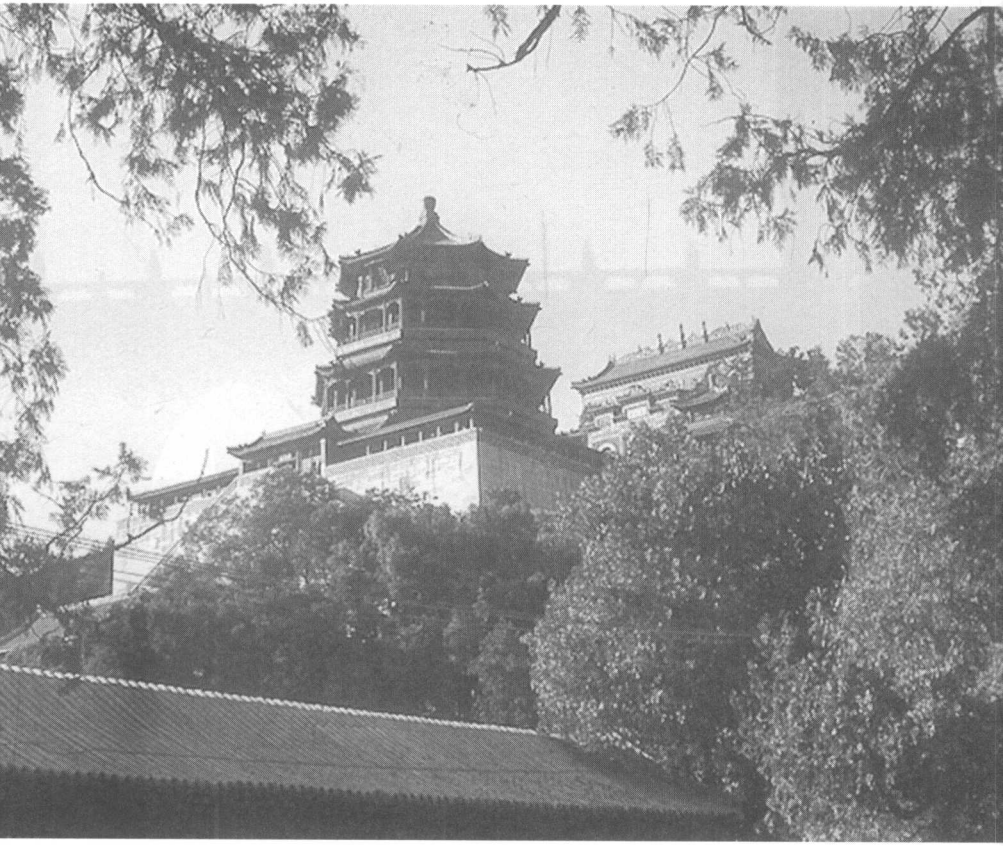
สะพานพระราชวัง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

สะพานในทะเลสาบ

หอสูงในพระราชวังฤดูร้อน

เรือสำราญของคณะอาจารย์ไทย

ศุภลักษณ์กับไก๊ดีจีน

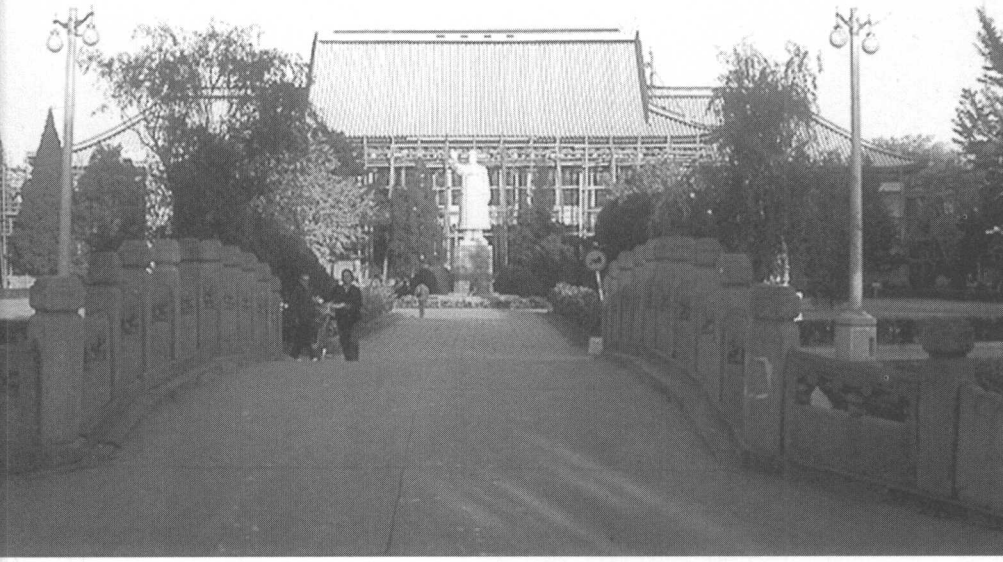

ศุภลักษณ์ ทะเลสาบคุนหมิง พระราชวังฤดูร้อนของพระนางซูสีไทเฮา

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

เยือนมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ท็อปของท็อป ประนอม ธเนศ สุธินี ศุภลักษณ์ เต๊ะท่าถ่ายรูปที่อนุสาวรีย์เหมา ท่านยืนเอามือไขว้หลัง ชายเสื้อสะบัดปลายน้อยๆ ปัจจุบันรูปปั้นนี้หายไปแล้ว

สะพานและทางเข้ามหาวิทยาลัยปักกิ่ง พร้อมรูปอนุสาวรีย์ประธานเหมา ยืนโบกมือขวา

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

100 **ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล**
หรือบันทึก "แอนดี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

นักศึกษานั่งอ่านหนังสือที่หน้าหอสมุดบรรณารักษ์ ปัจจุบันหอสมุดกลางถูกทุบทิ้ง ลายมือของเติ้งเสี่ยวผิง รูปปั้นของเหมาหายไป ที่นี่ประธานเหมาเคยทำงานเป็นสร้างใหม่มหึมา มีป้ายเขียนด้วย

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

รถบัสจีน 1980 ก่อนเศรษฐกิจบูม

ปักกิ่ง-นานกิง
วันที่หก

หอเทียนถาน รถไฟจีน
20 ตุลาคม 1980/2523

วันนี้เป็นวันสุดท้ายของเราในปักกิ่ง ตื่นเช้า กินข้าวเช้าที่โรงแรม ที่เราเริ่มจะเบื่อรสอาหาร และเพื่อเป็นการฆ่าเวลา เราก็ถูกนำไปลงรถไฟใต้ดิน เป็นการแสดงความเจริญและพัฒนาของจีน แน่นอนปี 2523/1980 นั้น กรุงเทพฯ ยังไม่มีรถลอยฟ้าหรือรถใต้ดิน และก็ยังไม่ได้คิดจะมีด้วยซ้ำไป แต่เราหลายคนก็ไม่ประทับใจ เพราะเคยเห็นของเมืองฝรั่งหรือญี่ปุ่นมาแล้ว (แล้วเราก็เผลอเอามาตรฐานตะวันตกมาดูถูกจีนด้วยซ้ำไป) จำได้แต่ว่าวันนั้น คนแน่นแสนแน่น

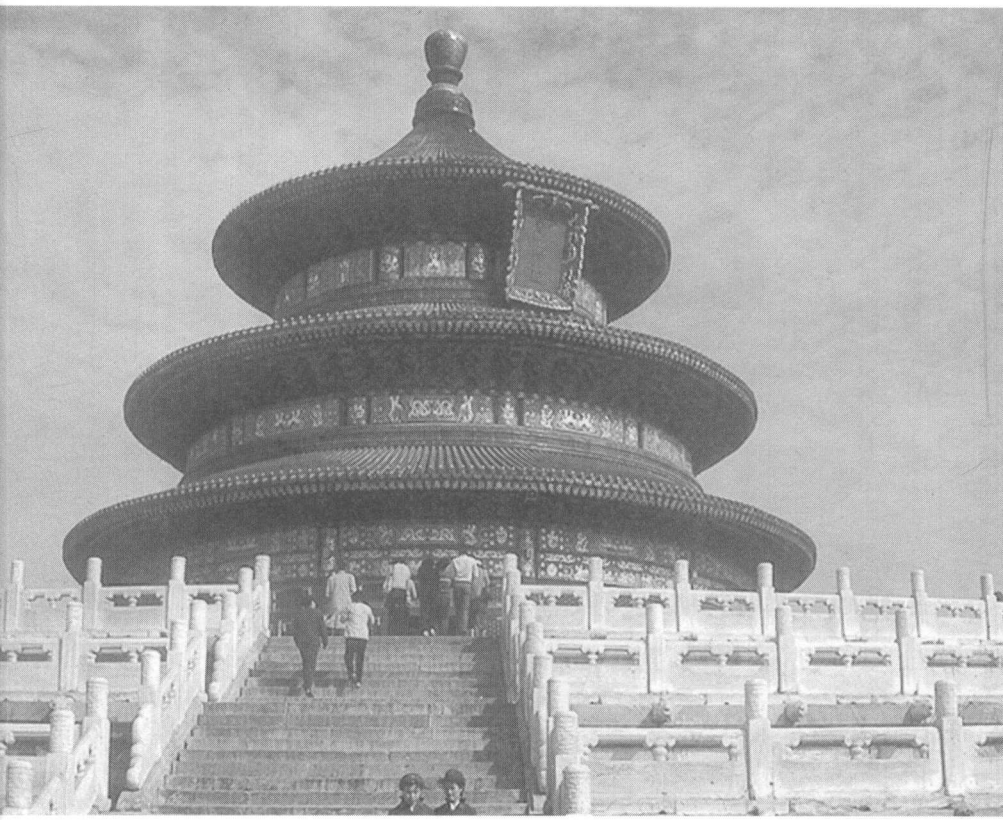
จากรถใต้ดิน เราถูกนำไปหอเทียนถาน (หรือ Temple of Heaven) นี่เป็นที่ที่พระจักรพรรดิทรงบวงสรวงไหว้เทพยดาฟ้าดินเพื่อให้แผ่นดินสงบและสมบูรณ์พูนสุข ใครที่ได้เห็นหอเทียนถานคงอดไม่ได้ที่จะชื่นชมความงามอันแสนจะลงตัวของงานสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปเก๋งจีน

บ่ายวันนั้น 15.30 น. เราเดินทางโดยรถไฟจากปักกิ่งไปนานกิง (เมืองหลวงเก่า) นี่เป็นรายการที่เปลี่ยนจากบินมาเป็นรถไฟ สร้างความดีอกดีใจให้เราเกือบทุกคน เพราะจะได้เห็นเมืองจีนให้เต็มอิ่ม ที่สถานีคนแน่นเอี๊ยด Mr.Kuo, Mr.Kao, Mr.Wang ตัวแทนเจ้าภาพของเราในปักกิ่ง ตามมาส่งถึงสถานี ปักกิ่งห่างจากนานกิงประมาณ 1,200 กม. รถไฟจีนดีเยี่ยม รางกว้าง ตู้กว้าง เราได้ชั้นนอนเอก 4 คนต่อห้อง เรากินข้าวที่ตู้เสบียงอาหารใช้ได้ เป็นอาหารแบบเซี่ยงไฮ้ที่คงทำให้ฝรั่งกินมากกว่า อย่างหมูเปรี้ยวหวานก็แสนจะหวาน เราจ่ายค่าข้าวไป 100 หยวน (1,400 บาท) และเราก็หลับๆ ตื่นๆ ไปตลอดคืน พร้อมด้วยเสียงรถไฟที่แล่นอย่างเร็ว

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

บ้านเรือนจีน ครั้งบ้านเมืองยังดี ก่อนเศรษฐกิจบูม

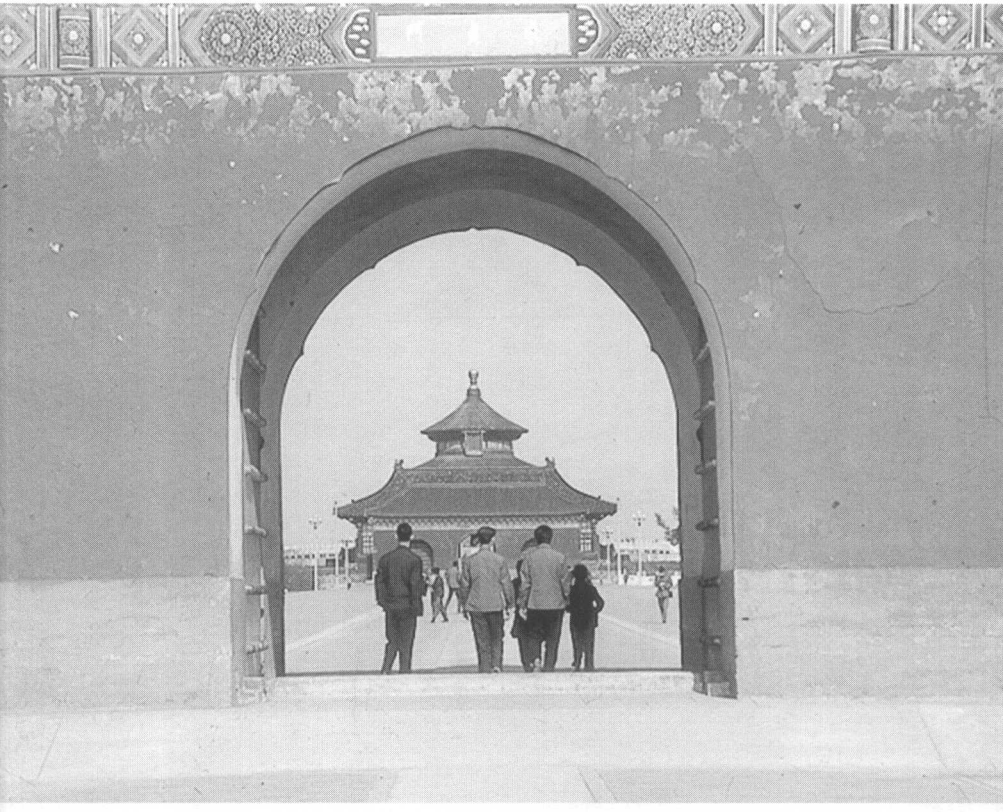

"หอฟ้าเทียนถาน หรือหอบวงสรวงเทวดา"

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

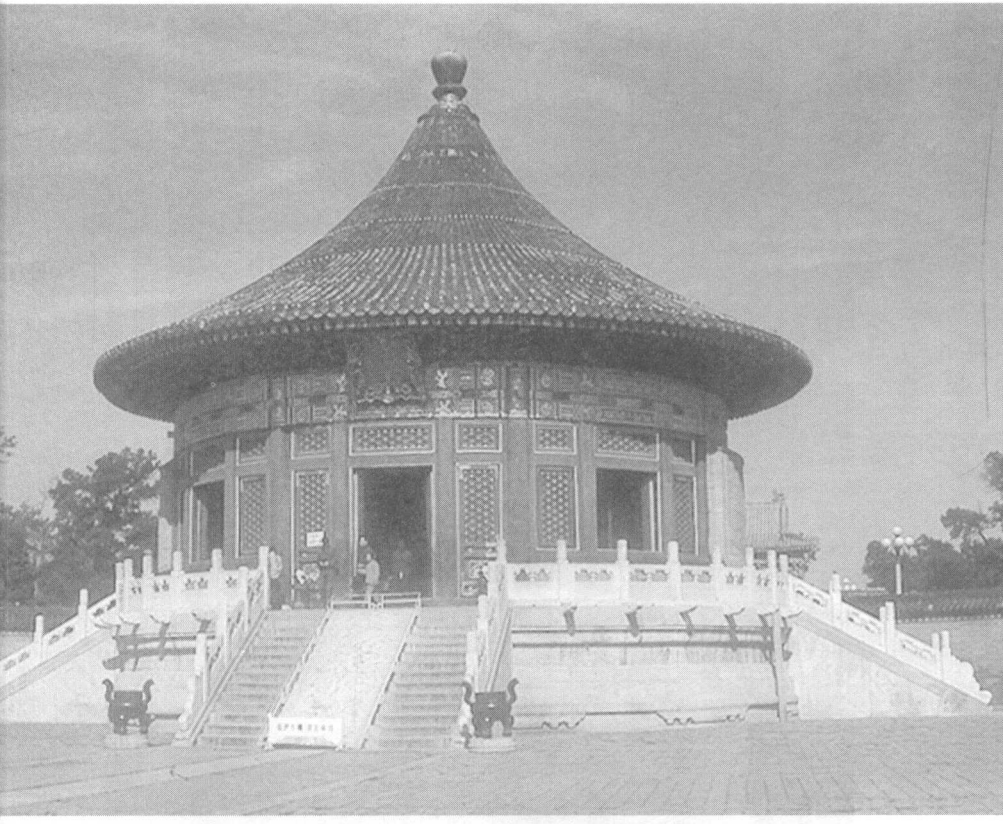
จักรพรรดิจีนใช้เป็นสถานที่บวงสรวงฟ้าดิน สะท้อนถึงความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ มีประวัติยาวนานกว่า 500 ปี

ประตูสู่หอเทียนถาน

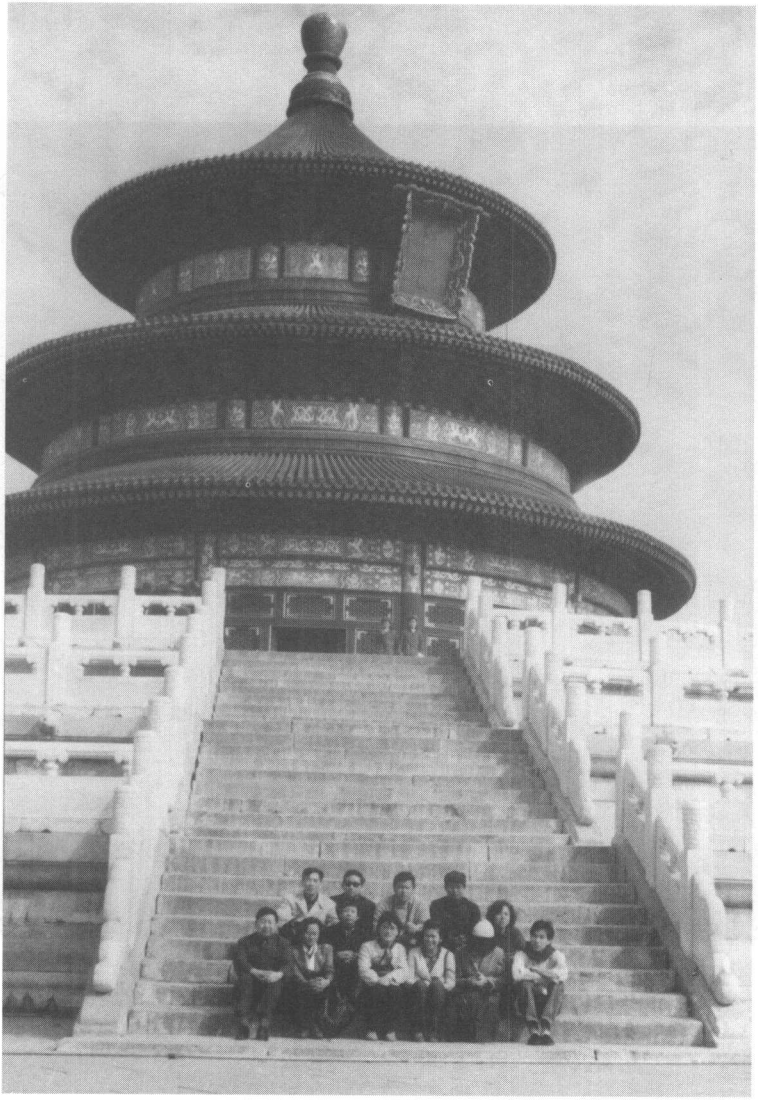
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

หอน้อยก่อนเข้าถึงหอใหญ่เทียนถานชั้นใน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

คณะอาจารย์ไทยที่หอเทียนถาน

สุธินี ธเนศ ประนอม ประนุช ศุภลักษณ์

ประนอม ศุภลักษณ์ สุธินี ประนุช ศิริพันธ์

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

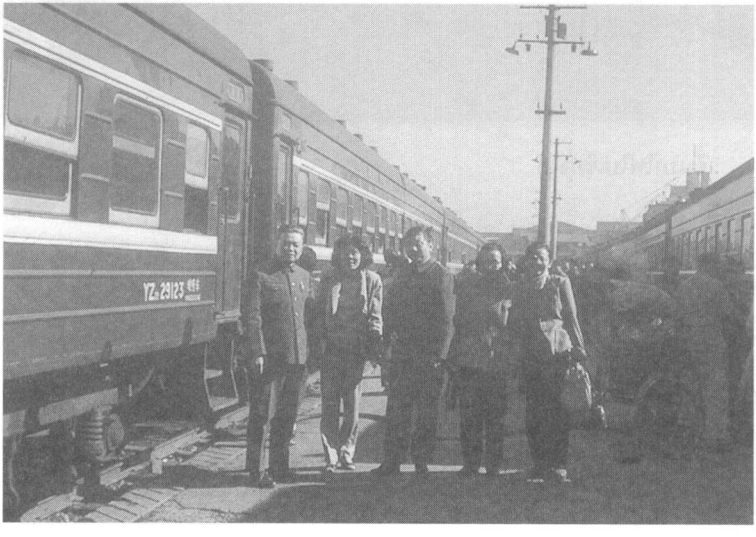
ที่สถานีรถไฟนานกิง

ขึ้นรถไฟไปเซี่ยงไฮ้

ประนอม สุธินี ศุภลักษณ์ ขึ้นรถไฟจากปักกิ่งไปเซี่ยงไฮ้

ล่ามเติ้ง ผู้ให้ทั้งข้อมูลของจีนและชีวิตผ่านการปฏิวัติวัฒนธรรมของเธอ สตรีในสูทขาว

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

นานกิง
วันที่เจ็ด

สะพานแม่น้ำแยงซี ม.นานกิง สุสานซุนยัตเซ็น
21 ตุลาคม 1980/2523

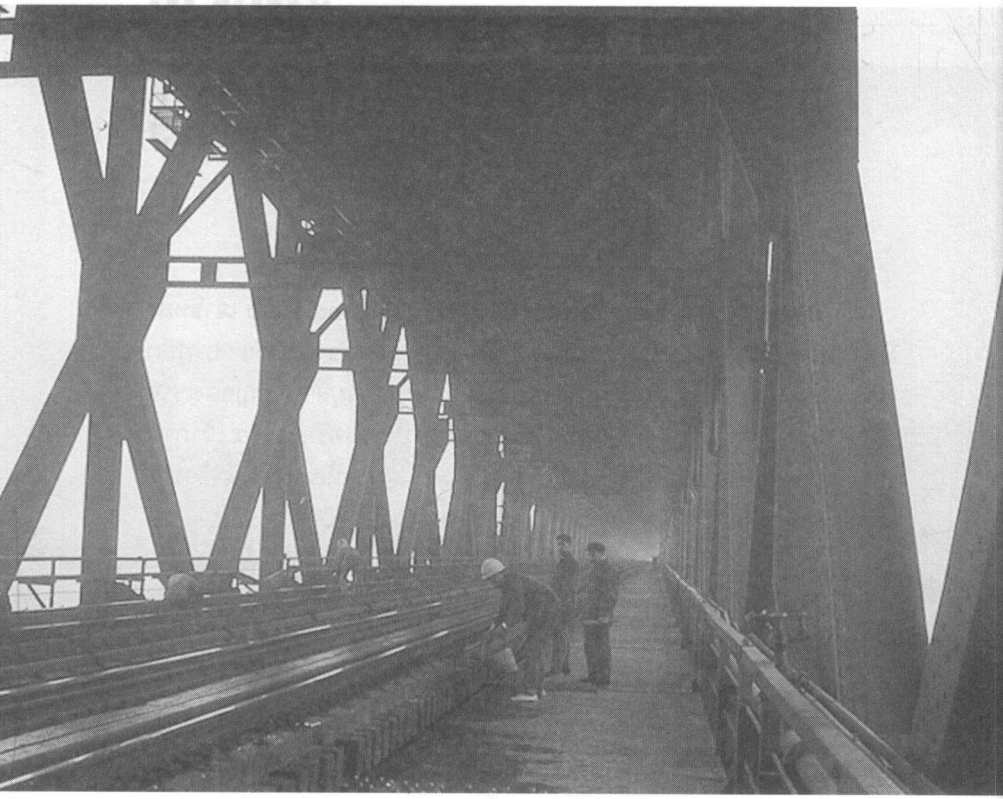
06.00 เราถึงนานกิง ที่นั่นสหาย Chao Tie Long มารับ เจาซีหลง มีตำแหน่งเป็นรองประธานของสมาคมมิตรภาพฯ สาขานานกิง อายุสักประมาณ 50 (ค่อนข้างหนุ่มถ้าเทียบกับเจ้าภาพสูงอายุส่วนใหญ่ของเราที่มักจะระหว่าง 70 ถึง 80) มาพร้อมกับล่ามภาษาไทยสตรี มิสโจว เจ้าภาพบอกว่ารายการของเราวันนี้ที่นานกิงแน่นเอี๊ยด แต่จะให้เราพักหนึ่งชั่วโมงก่อนที่จะเริ่มรายการอันยาวเหยียดและน่าตื่นเต้น

08.00 เรากินอาหารเช้า ข้าวต้มอร่อย แถมมีเกี๊ยวซ่าอีกด้วย พนักงานชายหญิงยิ้มแย้มกว่าที่ปักกิ่ง

09.00 ชมสะพานข้ามแม่น้ำแยงซี นี่เป็นจุดอวดความสำเร็จของจีนยุคใหม่ที่ใช้เวลาชมถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง เราได้รับการบรรยายสรุปว่าสะพานข้ามแม่น้ำแยงซีนี่เป็นสะพานที่ 3 สร้างปี 1960-1968/2503-2505 ใช้กรรมกร 5,000 กว่าคน ใช้เหล็กกว่าแสนตัน ลงทุน 280 ล้านหยวน มีทางรถไฟยาว 7,000 เมตร ทางรถยนต์ 5,485 เมตร แม่น้ำแยงซีตรงนั้นกว้าง 1,000 กว่าเมตร ลึก 35 เมตร พื้นแม่น้ำเป็นทรายลึกอีก 35 เมตร ดังนั้นเมื่อมหามิตรสหภาพโซเวียตตัดความช่วยเหลือ ขนอุปกรณ์และช่างเทคนิคกลับ 1960 โซเวียตฉีกสัญญาช่วยเหลือทิ้ง จีนมีปัญหา ผลิตเหล็กกล้าไม่ได้ จีนประสบภัยธรรมชาติ 3 ปีต่อมาโรงงานถลุงเหล็กทำการทดลองจนกระทั่งผลิตเหล็กกล้าพิเศษได้

เมื่อสมัยยังไม่มีสะพาน ต้องใช้เรือยนต์ข้ามแม่น้ำ ต้องใช้เวลา 2 ชม. กว่า เดี๋ยวนี้มีรถไฟผ่าน 160 ขบวนต่อหนึ่งวัน รถยนต์ผ่านหมื่นกว่าคัน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

สะพานแม่น้ำแยงซี สร้าง 1960 เสร็จ 1968 ยาว 4,589 เมตร สูง 1,577 เมตร
จากระดับน้ำปัจจุบัน ตอนกลางคืนมีการเปิดโคมไฟมากกว่า 2,000 ดวง

ถือว่าเป็นความสำเร็จของจีนอย่างยิ่ง ชมสะพานเสร็จ ขึ้นรถบัส แล้วล่ามจีนก็เริ่มประณาม "แก๊ง 4 คน" ให้ฟังอีก บอกว่าจะมีการเอาขึ้นศาลว่าความคดีนี้ตอนปลายเดือน

10.15 เราถูกพาไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยนานกิง โดยมีอาจารย์เฉินติดต่อประสานงาน อาจารย์เฉินเดิมสอนปรัชญาและเป็นฝ่ายติดต่อกับต่างประเทศ ท่านเริ่ม brief บรรยายสรุปด้วยข้อมูลสถิติอย่างยืดยาวว่าเมืองนี้มีคน 4 ล้านกว่า จีนมีมหาวิทยาลัยชั้นนำ 5 แห่ง คือ ม.ปักกิ่ง ม.ฟูตัน (เซี่ยงไฮ้) ม.นานกิง ม.จงซาน (คนไทยจะเรียก ม.ที่เมืองกวางโจวนี้ว่า ม.ซุนยัตเซ็น) และ ม.นานไค (เทียนสิน) สำหรับที่นานกิงนี้ มี 16 มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย มีนักศึกษา 40,000 คน และสมาคมมิตรภาพฯ ที่นี่ก็ต้อนรับแขกจากญี่ปุ่น อเมริกา ยุโรป โดยมีแขกไทยมากที่สุด

ส่วนห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีหนังสือ 2.7 ล้านเล่ม 7 แสนเล่มเป็นภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยตั้งมาแต่ปี 1902 ตอนนี้แบ่งการเรียนการสอนเป็น 2 ด้าน

(1) ด้านอักษรศาสตร์

(2) ด้านวิศวกรรมศาสตร์

เดิมมีมากกว่านี้ มีทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม แพทย์ ป่าไม้ เดิมชื่อมหาวิทยาลัย Chiulin อันเป็นชื่อเก่าของนานกิง ตอนนี้มีอาจารย์ 1,700 คน โดยที่ 400 กว่าคนทำด้านค้นคว้าวิจัยวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะ อาจารย์ที่สอนมี 700 กว่าคน อาจารย์หนุ่มสาวกำลังเรียนต่อกันอยู่ อาจารย์ที่อายุมากยังไม่ปลดเกษียณก็สอนครูหนุ่มสาว ตอนนี้มีนักศึกษาเกือบ 6 พันคน นักศึกษาด้านวิจัยค้นคว้า 3,400 คน นักศึกษาต่างประเทศก็มี มีครูมาเรียนต่อ 100 คน (ครูพวกนี้เรียนไม่จบสมัยการปฏิวัติวัฒนธรรม เลยต้องมาเรียนใหม่)

สรุป มหาวิทยาลัยมี 14 คณะ มีหน่วยค้นคว้าวิจัยวิทยาศาสตร์ 17 หน่วย (องค์กร) จะตั้งคณะ ก.ศ. คณะที่สำคัญๆ คือ

1. อักษรศาสตร์และวรรณคดีจีน วรรณคดีต่างประเทศ
2. ประวัติศาสตร์-จีน
3. ปรัชญา
4. เศรษฐศาสตร์

So Near and Yet So Far

5. ภาษาต่างประเทศ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย สเปน ญี่ปุ่น

6. วิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งมีทั้งดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ฟิสิกส์ เคมี ธรณีวิทยา ชีววิทยา ภูมิศาสตร์

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานค้นคว้าวัฒนธรรมของยุโรปและอเมริกา มีด้านมนุษยศาสตร์ที่เน้น dialectic materialism

ข้อสังเกตของเรา ว่าไปแล้วมหาวิทยาลัยในเมืองจีนตอนนี้น่าจะเพิ่งฟื้นตัว ต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่ แม้กระทั่งหลักสูตรก็ตกลงชั่วคราวว่า 4 ปี ก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรมมีหลักสูตร 5 ปี แต่ "แก๊ง 4 คน" ให้เปลี่ยนเป็น 3 ปี ปัญหาหลักสูตรจึงมีมาก

หลักสูตรสำหรับนักศึกษาด้านค้นคว้าวิจัยมีทั้งแบบ 2 ปี และแบบ 4 ปี มหาวิทยาลัยนานกิงกำลังฟื้นฟูเพราะถูกทำลายเสียหายมาก ระหว่างปี 1966-1972/2509-2515 ไม่ได้รับนักศึกษาใหม่เลย ถึงไม่ถูกปิดก็เหมือนปิด ระหว่างนั้นอธิการบดี รองอธิการบดี ต่างถูกวิพากษ์วิจารณ์หนัก อาจารย์เกือบทุกคนต้องออกไปทำงานชนบท มหาวิทยาลัยไม่มีคนดูแล ทรัพย์สมบัติของมหาวิทยาลัยเสียหาย แม้จะฟื้นฟูมาหลายปีแล้วก็ยังไม่ถึงขั้นก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม

ที่ต้องฟื้นฟูเรื่องแรกคือ

(1) คนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ก็ได้รับชื่อเสียงคืนมา คนที่ถูกส่งไปชนบทก็กลับมาได้แล้ว

(2) คือเปลี่ยนระบบรับนักศึกษาใหม่ เรื่องนี้กำลังทำอยู่ ตอนสมัย "แก๊ง 4 คน" นักศึกษาไม่ต้องสอบเข้า ใช้วิธีเลือกเข้า มีปัญหาคือ

ก. ระดับไม่เท่ากัน ในชั้นเดียวมีนักศึกษาหลายระดับ ทั้งมาจากประถม ทั้งมาจากมัธยม ดังนั้นอาจารย์ก็หมดปัญญาจะสอน ถ้าสอนลึกก็มีบางคนไม่รู้เรื่อง ถ้าสอนง่ายบางคนก็ไม่พอใจ

ข. ทำให้คนที่มีอำนาจ สามารถส่งญาติลูกหลานของตนเข้ามาได้ เข้าประตูหลัง มวลชนก็ไม่พอใจ เมื่อ "แก๊ง 4 คน" ถูกปลด ตั้งแต่ 1977/2520 ก็เปลี่ยนระบบการคัดเลือกนักศึกษาใหม่ ให้สอบเข้า ต้องสอบ 5 วิชา และต้องได้คะแนน 400 คะแนน (ทดสอบด้านวิศวะ ฟิสิกส์ เคมี คณิต จีน การเมือง) ในระหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรม ไม่ค่อยสนใจให้เรียนภาษาต่าง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao-Ping's China (1980/2523)

ประเทศ คะแนนด้านนี้ก็น้อยมาก

ในการเรียนการสอนของเรา ทุกๆ ปีมีการสอบไล่ วิชาสำคัญๆ ถ้าสอบตกก็ต้องสอบใหม่ ถ้าตกอีกก็ซ้ำชั้น แต่สมัยก่อนก็เลื่อนชั้นได้แม้จะสอบตก จบวิชาแล้วก็ต้องเขียนวิทยานิพนธ์

ส่วนนักศึกษาด้านวิจัยเรียน 2 ปี สอบก็ได้ปริญญาโท ถ้าเรียน 4 ปี สอบแล้วก็ได้ปริญญาเอก

ในแง่ของการจัดสอบ ก็มีองค์การที่คณะรัฐมนตรีตั้งมาสอบ

(3) ยกระดับอาจารย์ ทำการกวดวิชาให้อาจารย์ ทางด้านวิศวะของจีนไล่ไม่ทันโลก เพราะสมัย "ปฏิวัติวัฒนธรรม" อาจารย์ไม่ได้ทำงานค้นคว้าวิจัย ดังนั้นต้องส่งไปเรียนต่อต่างประเทศ ในระยะสองปีนี้ส่งไปถึง 100 กว่าคน ปีนี้จะส่งไปอีก หรือไม่เราก็เชิญผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาสอนปีนี้มา 40 คน มาจากสหรัฐ จากอังกฤษ จากฝรั่งเศส จากญี่ปุ่น บางทีก็มีอาจารย์มาสอนชั่วคราว 2-3 วัน หรือไม่ก็เอาอาจารย์อาวุโสมาช่วยครูหนุ่มสาว เปิดชั้นเรียนการวิจัยให้ครูหนุ่มสาว

(ถึงตรงนี้ก็น่าสังเกตว่านโยบายพัฒนาผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวะของจีนได้ผลเป็นที่น่าพอใจมาก ในปี 2005/2548 ที่เรากลับไปใหม่ ผู้นำระดับสูงของรัฐบาลจีนมีภูมิหลังในการศึกษาด้านวิศวะเป็นจำนวนมาก และนี่ก็เป็นเหตุให้ในระดับนโยบายของรัฐบาลจีนมีการก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำขนาดใหญ่เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า และทำการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักของโลกอุตสาหกรรมและโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นเขื่อนในแม่น้ำแยงซีหรือแม่น้ำสาขา ไม่ว่าจะเป็นเขื่อนในแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำสาละวินกับแม่น้ำสาขาทั้งหลาย ข่าวล่าสุดก็คือเขื่อนเหล่านี้สร้างปัญหาให้แก่ความสมดุลย์ทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมยิ่ง ขนาดว่าปากแม่น้ำฮวงโหหรือแม่น้ำเหลืองเองก็แห้งขอดไปแล้ว)

ถาม *ถ้านักศึกษาไม่พอใจ จะทำอย่างไร เสนอให้ย้ายไปทำงานอื่นเช่นโรงเรียนมัธยมหรือไม่*

ตอบ *กำลังคิดอยู่*

ถาม *(ดร. มนตรีถามกระเซ้าว่า) ไม่เอาไปทำนาหรือ*

ตอบ *(หัวเราะ) คิดว่าเราจะไม่เพิ่มจำนวนอาจารย์ แต่จำนวนนักศึกษาจะเพิ่มขึ้น อาจารย์งานสอนทั่วไป 8 ชม. ต้องเขียนตำรา และเมื่อถึง*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ทีมอาจารย์ธรรมศาสตร์ที่หอนาฬิกามหาวิทยาลัยนานกิง

ค.ศ. 1985/2528 จะมีนักศึกษา 8,000 คน เราจะเพิ่มนักศึกษาหลักสูตรวิจัย และนักศึกษาต่างประเทศ จะเพิ่มนักศึกษาวิจัยถึง 2,000 คน ต่างประเทศจะถึง 400 คน

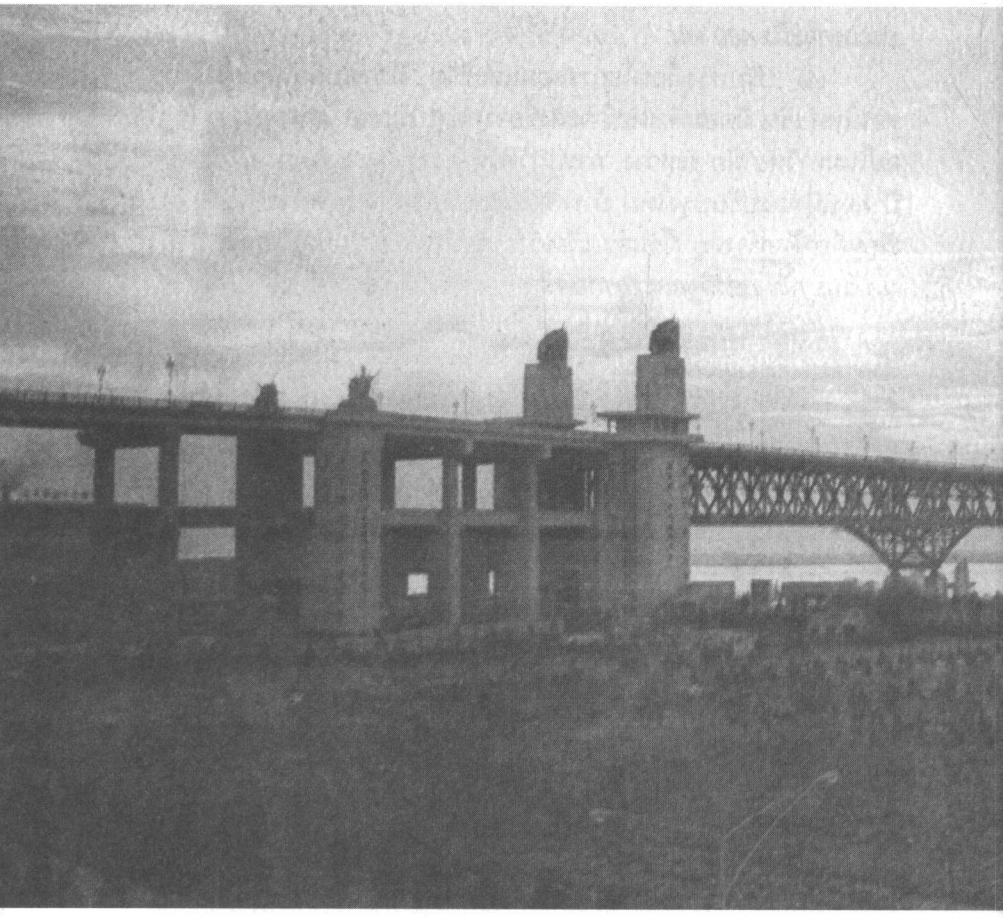
(4) ปรับปรุงเงื่อนไขการสอนและชีวิต มีการเปลี่ยนอุปกรณ์การสอนใหม่ เช่น มีคอมพิวเตอร์ จะสั่งซื้อจากต่างประเทศ อาจารย์ส่วนใหญ่อยู่ในมหาวิทยาลัย ระหว่าง "การปฏิวัติวัฒนธรรม" หอสมุดถูกปิดอยู่ 6-7 ปี ตอนนี้ต้องปรับปรุงใหม่ บ้านพักก็น้อยไป หอสมุดกำลังสร้างอยู่ ตึกเรียนก็กำลังสร้างอยู่ *(ใช่แล้ว เมื่อเราถ่ายรูปหมู่รวมกันที่หน้าหอคอยของมหาวิทยาลัย กองอิฐและการก่อสร้างวางอยู่เต็ม)*

14.30 เราถูกพาออกไปนอกเมืองด้านตะวันออก และก็ได้ไต่เขาขึ้นไปคำนับและชมสุสานของซุนยัตเซ็น นักปฏิวัตินักประชาธิปไตยจีน ผู้โค่นล้มสังคมศักดินาของราชวงศ์ชิง การออกแบบสุสานนั้นงาม วิวดีเหลือเกิน ดูจะงามกว่าของสุสานราชวงศ์หมิงด้วยซ้ำไป แน่นอน ผู้สร้างสุสานหมิงคงไม่มีใครคิดว่าจะเป็นที่สำหรับเอาไว้ชมแบบทัวร์สมัยใหม่ เพราะนี่เป็นที่ของจักรพรรดิ พวกไพร่กฎุมพีทั้งหลายไม่มีสิทธิ์จะกรายเข้าไปใกล้ แต่คนสร้างสุสานซุนยัตเซ็นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะให้คน "ประชาชน" เข้าชม รอบๆ สุสานเต็มไปด้วยต้นไม้เขียว และมีต้น "แปะก๊วย" เต็มไปหมด *(และเมื่อเรากลับไปครั้งล่าสุด บริเวณทางเข้าและที่จอดรถเต็มไปด้วยพ่อค้าแม่ค้ามาขายพุทรารสหวานจัด อร่อย แต่ดูเหมือนเป็นการบังคับซื้อกลายๆ ไกด์บอกว่าคนขายเป็นผู้สืบตระกูลของคนเฝ้าสุสาน ดังนั้นจึงมีอภิสิทธิ์เหนือนักท่องเที่ยว?! แปลกดีแฮะ)*

อาหารค่ำ มาดามฟางฟง รองประธานของสมาคมมิตรภาพฯ สาขานานกิง และควบตำแหน่งรองอธิบดีกรมศึกษาของมณฑล มาเป็นเจ้าภาพอาหารเย็นมเช่นเคย เหลือเฟือตามแบบฉบับจีน มาดามเจ้าภาพของเราเข้าร่วมการปฏิวัติตั้งแต่อายุ 21 สมัยเป็นนักศึกษา เธอหนีลงใต้เมื่อญี่ปุ่นบุก แล้วตลบกลับขึ้นเหนือ เข้าแม่น้ำแยงซี ไปเซี่ยงไฮ้ เธอเคยเห็นป้ายของจักรวรรดินิยมตะวันตกในเขตยึดครองที่ติดตัวอักษรไว้ว่า "No dogs and Chinese allowed" สร้างความเจ็บปวดอย่างไม่รู้ลืมเลือน

คืนนั้น เราพักที่โรงแรมนานกิงใหม่ สร้างเสร็จ 1976/2519 ห้องคู่ และก็ติดกับอีกห้องใช้ทางเข้าออกประตูเดียวกัน แล้วแยกเป็นประตูข้างใน

So Near and Yet So Far
An Auto-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1950/2520)

สะพานแม่น้ำแยงซีเกียง จีนถือว่าเป็นผลงานความสำเร็จสุดยอดยุคคอมมิวนิสต์ แม้อดีตมหามิตรสหภาพโซเวียตจะตัดความช่วยเหลือ

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

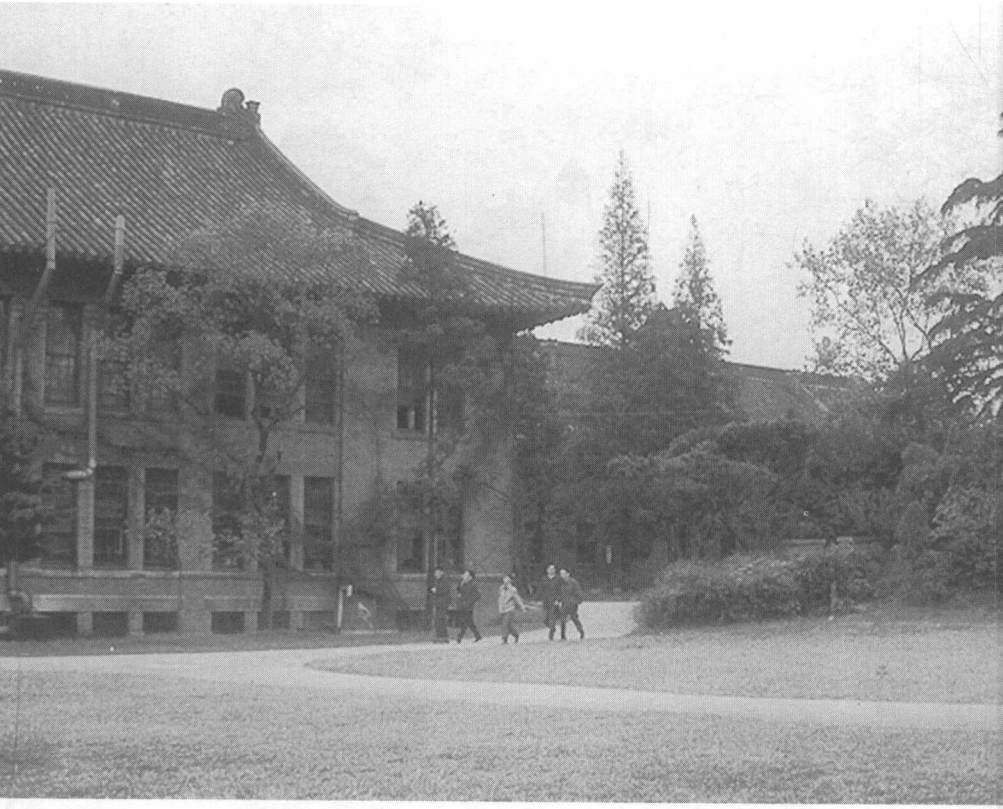

มหาวิทยาลัยนานกิง

นานกิงกำลังฟื้นตัว ปรับปรุงบูรณะวิทยาเขตใหม่

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนานกิง วัชรียากับรูปหลู่ซิ่น

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

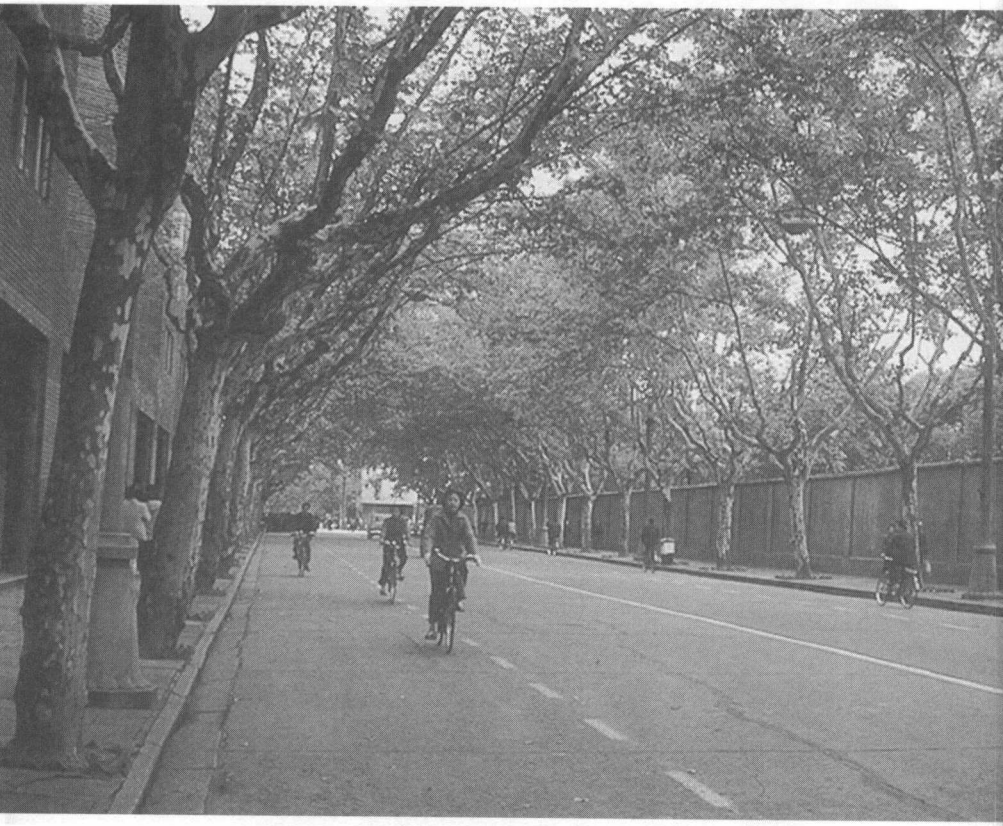

หลู่ซิ่น นักคิดนักเขียน และศิลปะเพื่อชีวิต

แม่และเด็กข้างฟุตปาธ และชาวชนบทหอบกระเป๋าเข้าเมืองที่นานกิง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ถนนในนานกิง สงบ ร่มรื่น ไม่มีรถยนต์วิ่งให้เห็น

ร้านรวงข้างถนนในกรุงนานกิง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ประนอม ประนุช สุธินี ล่ามเติ้ง ศุภลักษณ์ ศิริพันธ์

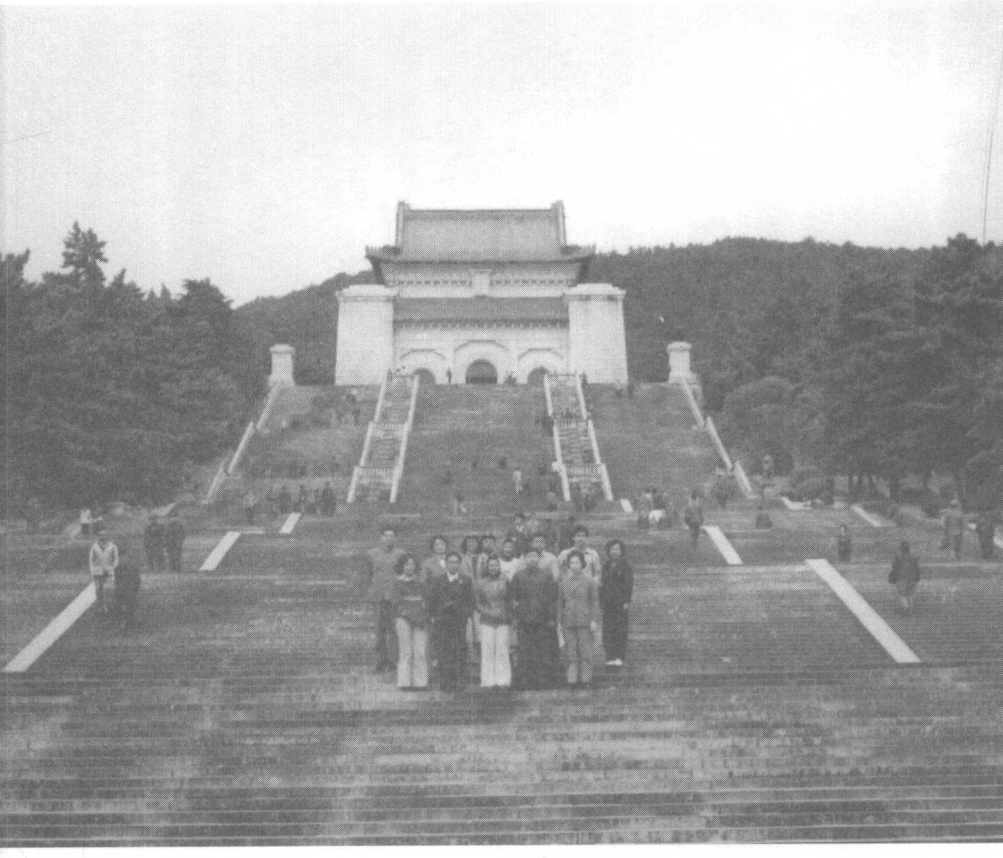

คนจีนยุค 4 ทันสมัย สนใจและตื่นเต้นกับชาวต่างชาติที่มาเยือน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

สุสานท่านซุนยัตเซ็น รัฐบุรุษของชาวจีน สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1926 และร่างท่านซุนยัตเซ็นถูกนำมาฝัง ณ สุสานนี้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน

คณะอาจารย์ไทย ที่ทางขึ้นสุสานซุนยัตเซ็น

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

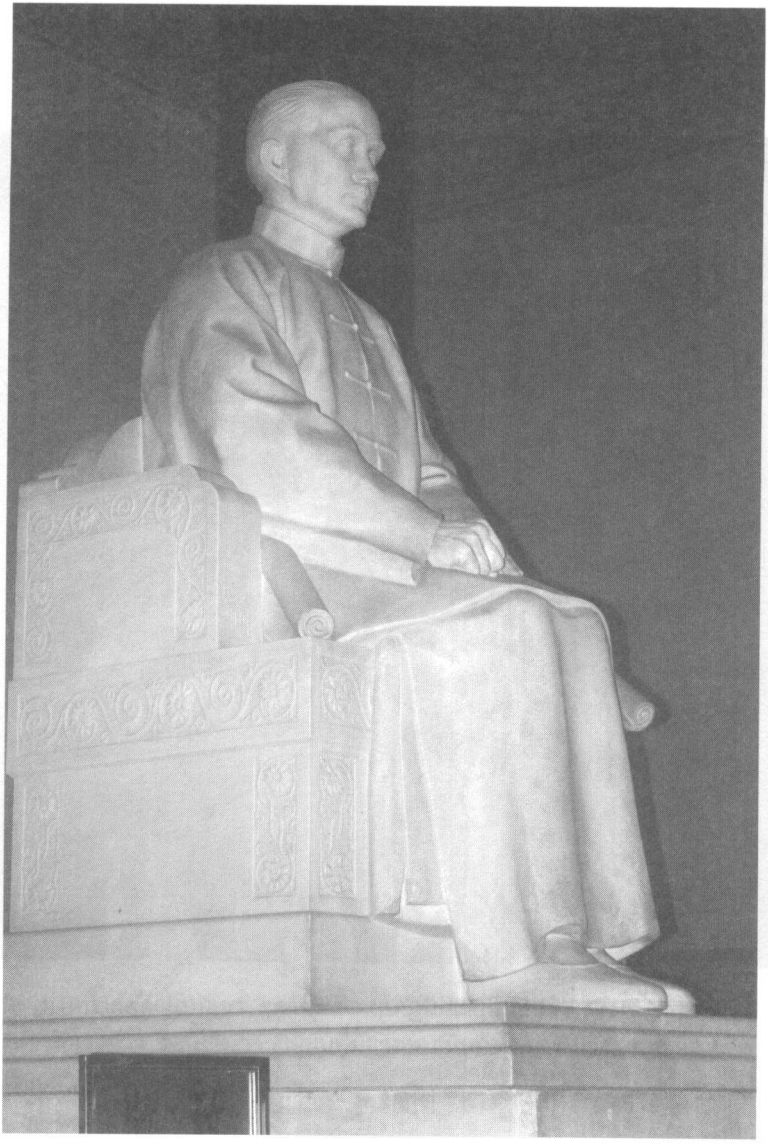

มุ่งหน้าสู่สุสานบนเขา สุสานนี้ตั้งอยู่บนเนินเขาที่มีชื่อว่า "ซื่อจินซาน" หรือภูเขาสีทองม่วง ชื่อนี้ได้มาจากผู้คนที่มักจะพบเห็นก้อนเมฆสีม่วงลอยอยู่บนยอดเขา

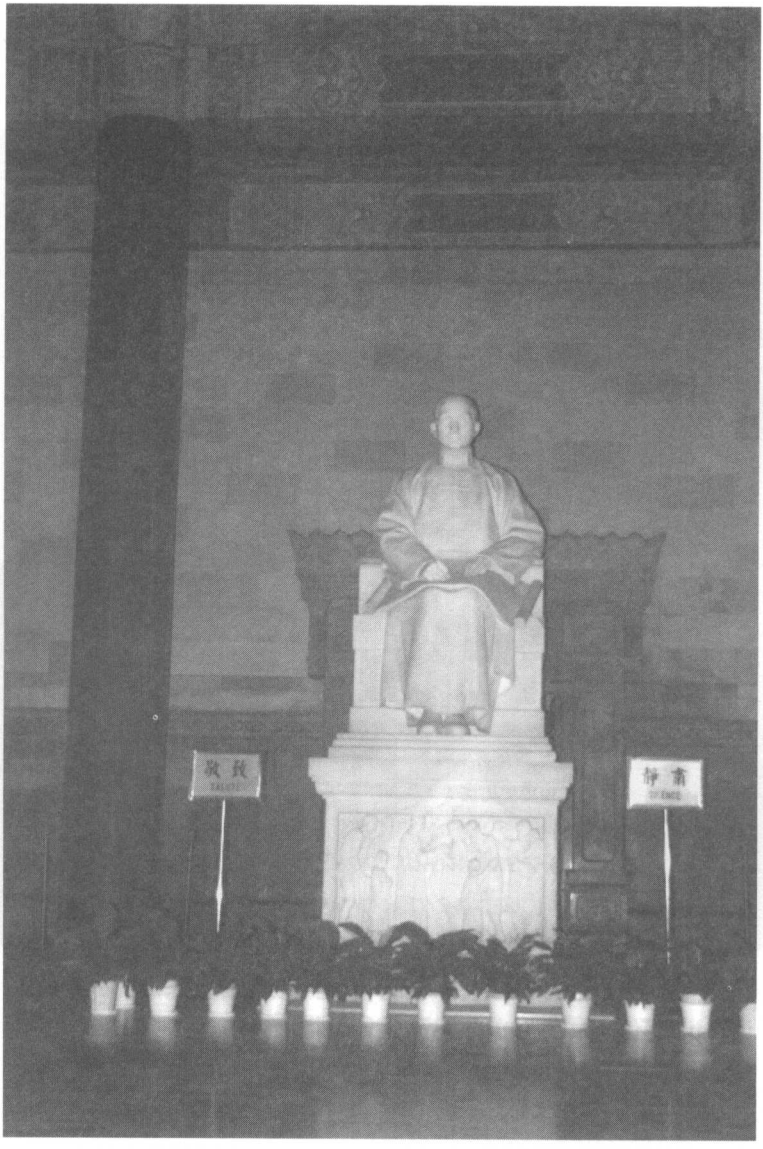

สู่สุสานรัฐบุรุษ นักปฏิวัติ

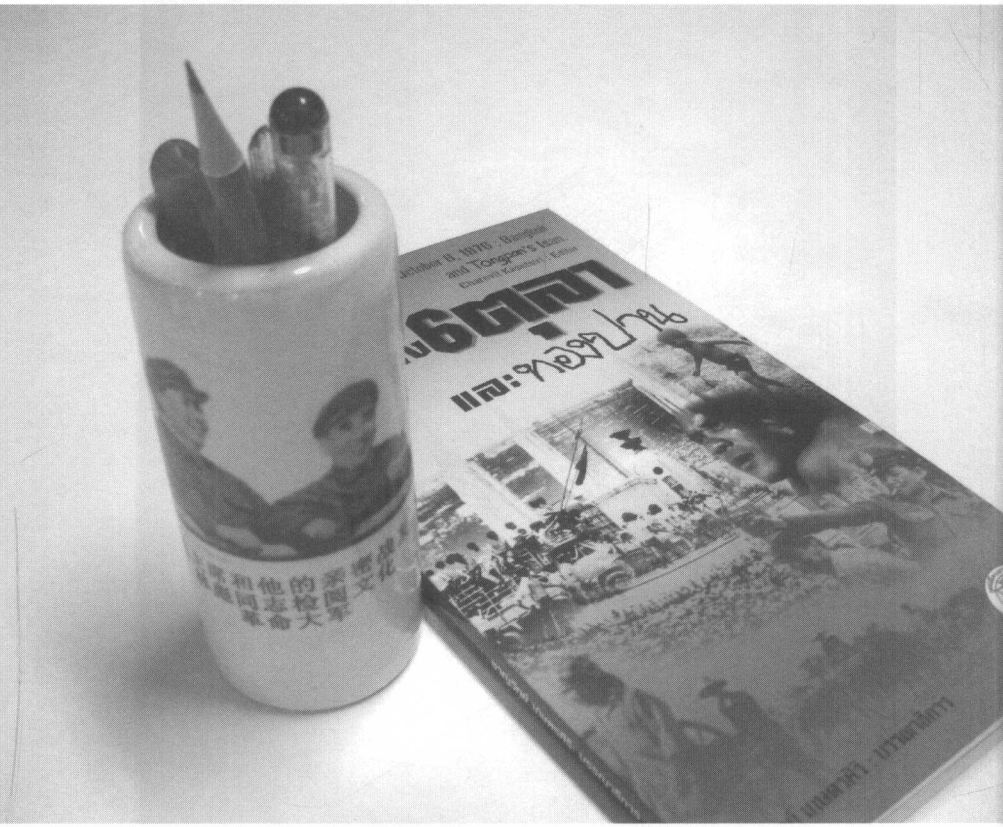
So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ประธานาธิบดีซุนยัตเซ็น รัฐบุรุษและนักปฏิวัติจีน ผู้สถาปนาระบอบสาธารณรัฐและล้มล้างราชวงศ์ชิงเมื่อปี 1911 (2454)

ซุนยัตเซ็น 1866-1925 (2409-2468)

จากปี 1980/2523 ถึงปี 2005/2548 ประธานเหมาและหลินเปียวกลายเป็นเครื่องประดับแจกันไว้ขายนักท่องเที่ยว

นานกิง- เซี่ยงไฮ้
วันที่แปด

22 ตุลาคม 1980/2523

วันนี้ เราถูกพาไปบ้านเลขที่ 30 ของโจวเอินไหล บ้านดูชรึมและเป็นแบบตะวันตกเอามากๆ นี่เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ที่ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์เจรจาสงบศึกชั่วคราวกับก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็ค ทั้งนี้เพื่อจะได้ต่อสู้กับฟาสซิสต์ญี่ปุ่น

บ่าย 12.27 รถไฟออกจากนานกิง พาเราไปถึงเซี่ยงไฮ้ 17.00 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง เรานั่งชั้นหนึ่งตู้เสริม ระหว่างทางพบดาราอุปรากรจีน ร้องเพลง "ลอยกระทง" ให้เราฟังในรถ ระหว่างทางมิสซิสเติ้ง ล่ามอังกฤษแสนเก่งของเรา อดีตเยาวชนเรดการ์ด พบญาติ วิ่งลงไปพบลูกและน้องสาวของเธอ เอาของให้ญาติ

ที่เซี่ยงไฮ้ เราพักโรงแรมจิวเจียง ซึ่งหน้าตาแสนจะเป็นฝรั่งยุคสถาปัตยกรรมอาณานิคม ที่เซี่ยงไฮ้เป็นเมืองฝรั่งเอามากๆ ดังนั้นบาร์และไนท์คลับก็มีทั้งดื่มและเคล้าเสียงเพลง เพลงที่ร้องกันก็ต้องเรียกได้ว่าตกรุ่นไปนาน ไม่ว่าจะเป็น My Blue Heaven หรือ Besame Mucho หรือ Smoke Gets in Your Eyes

So Near and Yet So Far
Mr. Anti-Mimic (on Deng Xiao Ping's China 1978-1983)

ด.ช. ตั้ง นักเรียนเก่งที่สุดในชั้น อายุ 13 ปี พ่อเป็นกรรมกร แม่เป็นนักแปล

เซี่ยงไฮ้
วันที่เก้า

โรงเรียนภาษาต่างประเทศ ศูนย์เด็ก
อาหารค่ำเคล้า Briefing
23 ตุลาคม 1980/2523

เช้า อาหารฝรั่ง ฝนตกแต่เช้า ขมุกขมัว ไม่มีแดด อุณหภูมิ 17 องศา วันนี้เราต้องไปดูความทันสมัย (ซึ่งแปลความว่าความเป็นฝรั่ง) ของเซี่ยงไฮ้ เราไป Foreign Language School ซึ่งอยู่ในเขตที่ญี่ปุ่นเคยเช่าและยึดครอง เลขานุการของอาจารย์ใหญ่ (ไม่ใช่อาจารย์ใหญ่เอง) เป็นผู้ให้การต้อนรับ เธอบอกว่าดีใจที่มีคนไทยมาเป็นครั้งแรก เมื่อพูดถึงไทย เธอนึกถึงช้างและพุทธศาสนา (ช่างนึกเหมือนฝรั่งนึกถึงไทยเสียนี่กระไร)

เธอบอกว่า โรงเรียนนี้ตั้งมาแต่ปี 1963/2506 และก็ขึ้นตรงต่อ Foreign Language Institute of Shanghai สอนทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และสเปน เป็นโรงเรียนพิเศษ เพื่อฝึกนักเรียนให้ไปเรียนต่อต่างประเทศ เป็นโรงเรียนระดับมัธยม รับนักเรียนจากประถม 4 อายุ 10-11 ขวบ ให้มาเรียน 7 ปี จนอายุ 17-18 ปี

เราถูกพาไปชมการสอน เด็กนักเรียนจบประถม 4 เรียนมาแล้ว 2 ปี พูดภาษาอังกฤษสำเนียงดีมากๆ จนบางคนของเราอดสงสัยไม่ได้ว่าท่องจำมาหรืออย่างไร มีการแสดงออกเสียงคำว่า crowd, cloud, manage, manager (It's a play but a good one, nevertheless)

เด็กนักเรียนที่เก่งที่สุดในชั้น ชื่อ Tang Jing-song หน้าตาหล่อเหลา อายุ 13 พ่อเป็นกรรมกร แม่เป็นนักแปล ครอบครัวนี้ย้ายมาจากกวางตุ้ง พูดเก่งทั้งจีนและอังกฤษ แสดงละครพูดให้เราดู ด.ช. ตั้ง เล่นละครพูดให้ดู เป็นพ่อ ไม่กินข้าวเช้า เอาแต่ร้องฮ้อๆๆ แล้วก็ร้องเพลง This Old Man (he plays one, two, three) จากหนังฝรั่งเรื่อง The Seven

So Near and Yet So Far
on Anti-Schism or Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

Children's Palace ศูนย์เด็ก

Inns of Happiness

ทำเอา ดร. มนตรีของเราอดรนทนไม่ไหว ต้องลุกขึ้นมาเล่าเรื่อง A bird is on the tree เรียกเสียงฮือฮาจากครูและนักเรียนจีนได้เป็นอย่างดี (เสียดายไม่ได้จดไว้ว่า ดร. มนตรีเล่าเรื่องไว้ว่าอย่างไร)

ว่าไปแล้วนี่เป็น high light หนึ่งของการเยือนจีนของเรา ความเก่ง ความฉาดฉาน ความน่ารักของเด็กนักเรียน ทำให้เราโดยเฉพาะ ดร.วัชรียา ประทับใจมากๆ นี่เป็นโรงเรียนหัวกะทิ มีนักเรียนสมัครเข้าปีละ 7,000 คน รับเข้าเพียง 100 คน และเรียนเป็นภาษาอังกฤษเป็นหลัก เป็นโรงเรียนกินนอน คือ อยู่ประจำ กลับได้ก็ต้องเป็นเสาร์อาทิตย์ วิชาที่เรียนกันเหมือนโรงเรียนมัธยมทั้งหลาย แต่มีภาษาต่างประเทศเพิ่มเข้าไป

ดังนั้น ก็เรียนการเมืองจีนเป็นภาษาอังกฤษ เรียนเลข เรียนฟิสิกส์เป็นภาษาอังกฤษ (ไม่น่าเชื่อว่านี่ก็คือรูปแบบของ "โรงเรียนอินเตอร์" ที่จะมาฮิตแสนฮิตในเมืองไทยในอีกสิบยี่สิบปีให้หลัง)

แต่ละสัปดาห์เรียน 30 ชั่วโมง มีครูและพนักงานรวม 210 คน ครึ่งหนึ่งเป็นครูสอนและครูจากต่างประเทศก็มีอยู่เศษหนึ่งส่วนสี่ของทั้งหมด สำหรับการเรียนภาษาต่างประเทศ จะแบ่งเป็นชั้นเล็กๆ (ชั้นที่พาเราไปดูมีนักเรียน 29 คน) มีอาจารย์ต่างประเทศมาจากอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมันตะวันตก (ไม่ยักกะใช่ตะวันออก) ฝรั่งเศส บอกว่าพวกนี้มาสอนเพื่อมิตรภาพ (แต่ก็คงกินเงินเดือน)

ถาม-ตอบ

ช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (อีกแล้ว) โรงเรียนกระทบกระเทือนมาก ถึงกับต้องหยุดรับนักเรียน อาจารย์หยุดสอนภาษาต่างประเทศ เมื่อนึกถึง 10 ปีนั้นก็เป็นการสูญเสีย

ตอนนี้การเรียนการสอน ใช้สไลด์ ใช้เทป ใช้เครื่องโสตทัศนศึกษา และก็ใช้ทั้งตำราของโรงเรียนเองกับตำราจากอังกฤษจากต่างประเทศ ท่านโจวเอินไหลบอกว่าควรจะต้องมีโรงเรียนแบบนี้ทั้งในปักกิ่งในเซี่ยงไฮ้ และในกวางโจว (โจวเอินไหล ดูจะถูกอ้างอิงอ้างถึงอยู่บ่อยๆ และถูกแยกออกจากเหมาเจ๋อตง)

รายการตอนบ่าย ซื้อของ ซื้อแพรเซี่ยงไฮ้ ตามร้านธรรมดาข้างทาง ได้แพรเซี่ยงไฮ้งามๆ กันไปคนละหลายผืน ผู้คนแน่นมาก และเป็นยุค

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ทั้งร้อง ทั้งเต้น ทั้งรำ

สมัยที่คนจีนตื่นชาวต่างชาติ (แบบเราที่แต่งเนื้อแต่งตัวเป็นฝรั่ง) ชอบมามุงและมองด้วยสายตาที่เราตีความไม่ค่อยจะได้นัก ไม่ถึงกับเป็นมิตรหรือศัตรูอย่างแจ้งชัด

จากนั้นเราก็ถูกนำไปชม "ศูนย์เด็ก" ที่จีนเรียกเป็นฝรั่งว่า Children's Palace (อ. ศิริพันธ์บอกว่าขอนอน) เราถูกพาไปดูแต่ละชั้นๆ เช่น ชั้นสอนบัลเล่ต์ สอนพิณจีน สอนตัดกระดาษ สอนไวโอลิน สอนร้องเพลง เด็กส่วนใหญ่อายุ 7-8 ขวบ หน้าตามีสุขภาพดี ว่าไปแล้ว ที่เราเห็นผ่านๆ มาไม่ค่อยเห็นเด็กผอมโกโรโกโสนักและก็ไม่เห็นขอทาน (ต่างกับปี 2005/2548 ที่เราเห็นขอทานแม้กระทั่งที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ที่ตามวัดต่างๆ มีทั้งขอทานและมีคนเร่ขายสินค้าให้นักท่องเที่ยวกันยั้วเยี้ยไปแล้ว)

เราแวะดูพวกเด็กฝึกร้องเพลงประสานเสียง และขอเพลง Internationale ที่เราคิดว่าสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ทั้งหลายในโลกจะร้องได้โดยอัตโนมัติ แต่เราก็ต้องประหลาดใจยิ่ง ที่เขาร้องกันไม่ได้ (หรือว่าเขาไม่เข้าใจคำขอของเรา หรือเราดันไปบอกว่า "แองแตร์" แทนที่จะบอกว่า "ฉี่ไล")

เราแวะไปดูห้องสมุดเด็ก เห็นนั่งอ่านการ์ตูนเล่มเล็กๆ อยู่อย่างเรียบร้อย (คงเตรียมไว้รับแขกจริงๆ) แล้วก็แวะไปดูเด็กเรียนเล่นปิงปอง พวกเราทดลองเล่นกับเด็ก (ประนอม วัชรียา ศุภลักษณ์) ปรากฏผลว่าอาจารย์สาวไทยทั้งหมดแพ้

น่าสังเกตว่าที่ "ศูนย์เด็ก" นี้มีคนต่างชาติเข้าออกตลอดเวลา คึกคัก มีทั้งญี่ปุ่น มีทั้งฝรั่งเศส ที่นี่น่าจะเป็นโชว์ที่น่าเชิดหน้าชูตาของจีนในยุคเปิดประเทศ และก็ต้องยอมรับว่าภาพที่เราได้ เป็นบวก แม้จะบ่อยและซ้ำที่เราจะเห็นเด็กเล็กมากันเป็นขบวน แต่ก็แสดงให้เห็นว่าจีนให้ความสนใจต่อเยาวชนของตนมาก และสร้างคนที่มีคุณภาพ หาใช่เป็นเรื่องการสร้างภาพหรือการกำหนดคำขวัญวันเด็กปีแล้วปีเล่าอย่างน่าเบื่อหน่ายในบ้านเมืองของเรา

เราต่อไปดูห้องของเด็กโตขึ้นมาหน่อย เป็นห้องประกอบเครื่องรับวิทยุ ประกอบทีวี โดยใช้หนังสือคู่มือ ที่นั่นมีเด็กกำลังขะมักเขม้นเอาอุปกรณ์โน่นต่อนี่กันอยู่ ที่ห้องนั้นเราพบคนอินโดนีเซียด้วย

เราถูกพาไปห้องของผู้อำนวยการ คุณปิ่ง ผอ. บรรยายสรุปให้ฟังอีกเช่นเคย เมื่อนั่งลงก็มีเด็กเล็กวิ่งเข้ามาเสิร์ฟน้ำชา ท่าทางกล้า น่ารัก

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

อนาคตของชาติยุคหลังปฏิวัติวัฒนธรรม

(ตลอดเวลาของการเยี่ยมจะมีเด็กๆ มาต้อนรับ พาเราเดินชม) คุณปิ่งบอกว่าศูนย์นี้ก็เพื่อเด็ก และก็นอกเวลาเรียน เด็กผลัดกันมาที่นี่ เรามีนโยบายเพื่อให้เด็กมีจริยธรรม สุขศึกษา และปัญญา จีนมี 2 เป้าหมาย คือ ฝึกฝนเล่าเรียนในโรงเรียน กับให้ออกไปพบคนข้างนอกด้วย มีการแบ่งว่ากิจกรรมไหนร่วมได้ ต้องผ่านการไต่ระดับจากกิจกรรมเล็กๆ ไปสู่กิจกรรมใหญ่ เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร

เรามีห้องเรียนเล็กๆ จำนวน 1,000 ห้อง และแต่ละเขตในเมืองเซี่ยงไฮ้จะมีศูนย์แบบนี้ ในเซี่ยงไฮ้มี 10 เขต มีเด็ก 5 ถึง 6 หมื่นคน จากอายุ 7 ถึง 14 ปี เด็กๆ มาเล่นก็ได้ ไม่เรียนก็ได้ เป็นชั้นเรียนแบบสั้น ประมาณครึ่งถึง 3 ปี มา 2 ครั้งต่ออาทิตย์ มาโดยรถเมล์ เราชมหุ่นกระบอกจีนของเด็ก แล้วก็กลับมาพักตอนบ่าย 5 โมง ที่ Chin Chiang Hotel บ่ายนั้นฝนตก แม่น้ำลำคลองในเซี่ยงไฮ้ดูดำและเน่า

06.20 อาหารค่ำกินเจ ภัตตาคารกุงต้าหลิน (เราถูกให้ข้อมูลว่าชื่อ Gong De Lin แปลว่า Forest of Merit and Virtue หรือ do better deed อันเป็นชื่อทางพุทธศาสนา และเคยถูกบังคับให้เปลี่ยนเป็นชื่ออื่นสมัย "แก๊ง 4 คน") ค่ำนั้นรองประธานสมาคมมิตรภาพ สาขาเซี่ยงไฮ้ ซึ่งควบตำแหน่งรองอธิบดีศึกษาธิการของมณฑล อายุราว 60 เป็นเจ้าภาพ

ท่านรองฯ ซึ่งเป็นนักปฏิวัติตัวยง เริ่มบรรยายสรุป briefing บอกว่าจีนกำลังปฏิบัติการ "4 ทันสมัย" อยู่ โดยเฉพาะอย่างเพิ่มระดับการศึกษาเมื่อก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม จีนมี 25 มหาวิทยาลัย (และวิทยาลัย) แต่สมัย "แก๊ง 4 คน" ตกต่ำเหลือ 16 ตอนนี้ผ่านมา 4 ปีแล้ว เพิ่มเป็น 49 ยังไม่พอ

ดังนั้นอัตราส่วนของ B.A. ในจีนต่ำกว่าเมืองไทย (ตอนนั้นคงเป็นอย่างนั้นจริง แต่ตอนนี้จีนได้ทิ้งไทยไปไกลสุดขอบฟ้าแล้วกระมัง) จีนพยายามตั้งเป้าไว้แต่ก็ยังไปไม่ถึง จะเห็นได้จากวิทยาลัยครูที่จะพาไปดูพรุ่งนี้ ซึ่งอยู่ภายใต้กำกับของกระทรวงศึกษาธิการ

สมัยก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม ท่านรองฯ (เริ่มเล่าเรื่องตัวเอง) ก็เป็นรองผู้อำนวยการ Deputy Director แต่ถูกกล่าวหาว่าเป็น "พวกลัทธิแก้" (revisionist) เคยไปพูดตามมหาวิทยาลัย เลยถูกกล่าวหาว่า "กระทำอาชญากรรม" ด้วยการเผยความคิดผิดๆ ถูกส่งไปทำงานโรงงาน ไปชนบท

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

โรงเรียนภาษาต่างประเทศ Foreign Language School เซี่ยงไฮ้

5 ปี

ว่าไปแล้วเมืองเซี่ยงไฮ้ของเราทุกข์ยากมากที่สุด เพราะนี่เป็นฐานที่มั่นของ "แก๊ง 4 คน" ท่านรองฯ เล่าต่อไปว่าตนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ (CPC) ตั้งแต่อายุ 20 ก่อนหน้านี้ก็เข้าร่วมมาก่อน และเป็นสมาชิกพรรคมา 40 ปีแล้ว

เมื่อปีที่แล้วไปญี่ปุ่นมาบอกว่าประทับใจมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นที่ทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์มากมาย

(อดีตนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล เคยบอกว่าจีนประทับใจกับรถไฟฟ้าด่วนจี๋ Shinkansen เป็นพิเศษ และตอนนี้ปี 2006/2549 เซี่ยงไฮ้ก็มีรถด่วนแบบนั้นแล้ว วิ่งสั้นๆ "โชว์" ระหว่างเมืองกับสนามบิน แน่นอนในปี 2008/2551 จีนเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก จีนคงมีอะไรดีๆ ใหม่ๆ ออกมาให้ชมไม่น้อย)

ท่านรองฯ บอกว่าในเมืองจีนนั้น อธิการบดีได้มาจากบรรดาศาสตราจารย์ด้วยกัน

แต่จีนก็ใช้กระบวนการแต่งตั้งลงจากรัฐบาลกลางโดยตรง ไม่มีการเลือก ไม่มีกระบวนการสรรหา

ท่านรองฯ ถามย้อนพวกเราว่า ในเมืองไทยมีประเพณีของการ "รั้ง" หรือควบตำแหน่งหลายๆ ตำแหน่งใช่ไหม (ไม่รู้ว่าท่านหมายถึงใคร กระทรวงทบวงกรม หรือมหาวิทยาลัยใดที่มีการรั้งตำแหน่ง ยึดตำแหน่ง ควบตำแหน่งกันในตอนนั้น)

ว่าแล้วท่านก็พูดเลยไปถึงคนหนุ่มคนสาวกับวัฒนธรรมตะวันตกเรื่องการเดินนั่งกอดเคล้าเคลียนัวเนียกัน ท่านว่าผู้ใหญ่ไม่ค่อยชอบ เป็นปัญหาของเราว่าจะให้การศึกษาอบรมอย่างไรดี (ที่เขื่อนริมฝั่งแม่น้ำที่เซี่ยงไฮ้ เราเห็นหนุ่มสาวเป็นคู่ๆ นั่งติดกันเป็นแถวยาวเหมือนนกนางแอ่นเกาะเสาไฟฟ้า ความหนาแน่นของจีนกับเนื้อที่อันจำกัดทำให้เรานึกไม่ออกว่าแต่ละคู่จะพลอดรักกันอย่างไรโดยไม่ให้คนอื่นได้ยิน หรือว่าได้ยินก็ไม่เห็นจะเป็นอะไร)

ท่านรองฯ วกเข้าเรื่องของลัทธิและประธานเหมาว่าควรถือหลักการ

1. ต้องมีทั้ง Marx และ Lenin กับ Mao
2. ต้องยึดมั่นในพรรคฯ

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1982-'83)

ไปไหนๆ ก็พบเด็กถูกพาไปทัศนศึกษา จีนดูแลเยาวชนของเขาดีจริงๆ

3. ต้องยึดมั่นในเส้นทางสังคมนิยม socialist road

4. ต้องยึดมั่นใน proletariat dialectic

นี่เป็นปัญหาของวัตถุนิยม (material) กับจิตนิยม (spiritual)

ถาม *(ถึงตรงนี้ ดร. มนตรี นักรัฐศาสตร์ประจำทีมของเราถามขึ้นว่า) ถ้าใช้แนวความคิดลัทธิ Marx และ Lenin แล้วไปเห็นความเจริญทางวัตถุของญี่ปุ่นมา จะอยากได้อย่างญี่ปุ่นมั่งไหม จะทำอย่างไร เพราะต้องมีรถใต้ดิน โรงงานอุตสาหกรรม (subway, factory) ก็จะมีปัญหาอย่างญี่ปุ่น ที่มีด้านวัตถุ แต่ขาดด้านจิตวิญญาณ*

ตอบ *ว่าโดยส่วนตัวแล้ว ควรเป็นเรื่องทางจิตวิญญาณมากกว่า ดังนั้นการมี "4 ทันสมัย" ปัญหาอยู่ที่ว่า ทำให้ private or people ดังนั้นเราควรมี Chinese style socialism*

ค่ำนั้น เราปิดรายการดินเนอร์ด้วยการขอบคุณและวาทะของ ดร. มนตรีว่า ทีมของเรา come to learn

So Near and Yet So Far
An Anthology on Deng Xiao Ping's China (1984) (2)

ป้ายโฆษณางานโอลิมปิก ปี 2008 หรือ 2551 ที่นครปักกิ่ง ถ่ายเมื่อตุลาคม 2548

เซี่ยงไฮ้
วันที่สิบ

คอมมูน สังคมนิยมเปลี่ยนผ่าน
24 ตุลาคม 1980/2523

เช้าเราถูกพาไป Shanghai Industrial Exhibition สร้าง 1954/2497 ว่าไปแล้วนี่ก็เป็นตึกโชว์ความสำเร็จของจีน 1 ตึก ตั้งอยู่กลางเมือง สร้างเป็นตึกหน้าตาเหมือนสถาปัตยกรรมโซเวียตกลางเมืองมอสโคว์สมัยสตาลิน เราเดินดูพวกเครื่องจักรกลทั้งหนักทั้งเบาอย่างเซ็งๆ เพราะเกือบไม่มีใครสนใจด้านนี้เลย จบลงด้วยการซื้อของที่ระลึกเล็กๆ น้อยๆ เช่น เสื้อยืดที่มีตราอักษรจีน (เพื่อใส่ให้คนเห็นว่าเราไปเมืองจีนมาแล้ว)

บ่ายเราถูกพาไปดูคอมมูน commune นอกเมือง ซึ่งมีชาวไร่ชาวนาถึง 4 ล้านคน มีฟาร์มการผลิตใหญ่ 24 ฟาร์ม พืชที่สำคัญสุดคือ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า องุ่นแดง

นี่อาจจะถือได้ว่าเป็น "ไฮไลท์" ยุคหนึ่งของจีน ที่สามารถจัดการให้ชาวไร่ชาวนาชนบทมีการผลิตมีการทำมาหากินในระบบ "เศรษฐกิจพอเพียง" พอเพียงกับอัตภาพ ไม่มีคนรวย ไม่มีคนจน (หรือว่าไปคือจนเท่าๆกันหมด) เพราะคอมมูนนี่แหละ คนจีนซึ่งมีมากมายมหาศาลไม่ต้องอดตาย ไม่ต้องหนีเข้ามาตกค้างในเมือง แต่คอมมูนที่เราไปเห็นก็น่าจะเป็นเฮือกสุดท้าย และกำลังจะกลายเป็นอดีตไปเสียมากกว่า ทั้งนี้เพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับ "4 ทันสมัย" และ market economy ตลอดจนการค้าของเอกชน การสะสมทุนในรูปแบบใหม่

คอมมูนที่เราไปเยือนนอกเมือง มีชื่อเพราะพริ้งว่า Long March Commune มีคุณหลีต้อนรับ อยู่ในอำเภอจาติง (จีนแบ่งเขตการปกครองโดยไล่จากระดับสูงเรื่อยลงไปถึงระดับล่างสุด คือ จากรัฐหรือ State, ลง

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ไปถึงมณฑลหรือ Province, ลงไปอีกถึงจังหวัดหรือ Prefecture, ถึงอำเภอหรือ County, ถึงตำบลหรือ Commune, แล้วก็กองการผลิต Production Brigade (base unit) ผมไม่แน่ใจว่าที่แปลโดยเทียบกับคำไทยนั้นจะถูกต้องแค่ไหน เพราะถอดมาจากคำแปลของล่ามอีกที วันนั้นจำได้ว่าล่ามท้องถิ่นแปลค่อนข้างมั่ว

ในย่าน county หรืออำเภอที่เราไปเยือนนี้ มีอยู่ 19 คอมมูน มีหน่วยทำการผลิต 105 หน่วย คลุมเนื้อที่ 1,019 เฮ็คตาร์ (1 hectar = 15 mu ของจีน หรือ 1 เฮ็คตาร์เท่ากับ 10,000 ตร.ม. หรือประมาณ 6 ไร่ 1 งาน) ที่นี่ปลูกผัก 194 ชนิด ได้ผลผลิต 97 ตันต่อ 1 เฮ็คตาร์ ส่งไปขายให้เซี่ยงไฮ้ 250 ตันต่อวัน นับได้ว่านี่คือสวนครัวของเมืองเซี่ยงไฮ้นั่นเอง

คอมมูนนี้ตั้งมาตั้งแต่ปี 1958/2501 โดยรวมเอาสหกรณ์ co-op 27 แห่งเข้าด้วยกัน ปีที่แล้วผลิตหมูได้ 58,000 ตัว วัว 87 ตัว แกะ 7,900 ตัว เป็ดและไก่ 290,000 ตัว ที่ดินส่วนใหญ่ 90% ใช้เครื่องจักรในการหว่านไถ รายได้ของแต่ละครัวเรือน = 1,647 หยวน คิดเป็นเงินไทยตอนนั้น 13,000 กว่าบาท รายได้ต่อคน = 621 หยวน หรือ 8,694 บาท (เพิ่มจาก 500 หยวนของปีก่อตั้งเมื่อ 1958/2501)

คนในคอมมูนเกษียณอายุเมื่อ 65 ปีทั้งหญิงและชาย แต่ถ้าสุขภาพไม่ดีก็เกษียณอายุ 60 และจะได้รับบำนาญ 25 หยวน (350 บาท) ต่อเดือน ซึ่งปกติคนที่นี่จะมีรายจ่ายเดือนละ 20 หยวน เก็บออม 5 หยวน

สำหรับกองการผลิต (production brigade) จะมีศูนย์เด็กอ่อนให้บริการฟรี มีโรงเรียนมัธยมอยู่ 2 แห่ง ประถม 10 แห่ง และมัธยมปลายก็เป็นภาคบังคับทั่วไป มีโรงพยาบาล 1 แห่ง มีแพทย์ 30 คน และก็มีคลีนิคตามหน่วยการผลิต มี "หมอเท้าเปล่า" (เราสงสัยว่าหมอแบบนี้สวมรองเท้าหรือไม่ ดร. มนตรีแอบกระซิบว่าสวมครับ) มีเสียงตามสาย มีห้องสมุด 1 แห่ง และมีทีมเร่ฉายหนัง 1 ทีม (ครับ ตัวเลขสถิติๆๆๆๆๆๆๆๆๆๆๆ จริงๆๆ เล่นเอาอาจารย์บางคนของเราที่มักจะหลับเป็นปกติ ก็ได้โงกหลับไปเรียบร้อยแล้ว)

ถาม *ใครเป็นผู้ตัดสินว่าจะปลูกอะไร จะปลูกเท่าไร*

ตอบ *เรามีคณะกรรมการ 23 คนเป็นคนตัดสิน และยังมีแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ อีก เป็นฝ่ายการศึกษา ฝ่ายเยาวชน ฝ่ายบริหารจัดการ ถ้าทำ*

ไม่สำเร็จ กรรมการก็จะถูกเปลี่ยน

ถาม *แล้วการแจกจ่ายผลผลิตเล่า ให้กับครอบครัว หรือให้ตาม ability to work*

ตอบ *(ด้วยสำนวนสังคมนิยมว่า) to each according to his ability และเราก็มีระบบคะแนน ดังนั้น no work = no work-point และ those who do not work, do not get anything (ไม่ทราบว่ามีคนไม่ทำงานแล้วก็ต้องอดตายหรือไม่)*

วิธีขายผลผลิต เราก็ขายผักให้สถานีซื้อ หรือ purchase station ขายเป็ดให้ food-stuff station เรามีการผลิตของเอกชน คนทุกคนมีที่ดินไว้ปลูกของตนเอง 30 ตร.ม. จะทำอะไรก็ได้ตามใจ ปลูกแล้วเอาไปขายตลาดได้ ไม่ต้องเสียภาษี

ถาม *ราคาตกลงกันอย่างไร*

ตอบ *เจรจากันแล้วมีกำหนดราคาไว้ 5 ปี ทั้งนี้โดยองค์กรการค้าของเทศบาล ตกลงกับกรรมการของหน่วยผลิต กำหนดราคาตายตัวเพื่อให้ราคาไม่เปลี่ยนแปลงสำหรับคนเมือง และเป็นรายได้ประจำของชนบท*

ถาม *ราคาเมื่อ 5 ปีที่แล้วก็ต่างกับปีนี้ไหม*

ตอบ *เหมือนเดิม แต่รัฐบาลต้องจ่ายให้ 11 ล้านหยวนต่อปี เพื่อรักษาดุลย์ของราคา ไม่ให้ชนบทกระทบกระเทือนนัก รัฐบาลเอาเงินจากรายได้ด้านอุตสาหกรรมมาจุนเจือชาวไร่ชาวนา ดังนั้นรัฐบาลก็ขาดทุนด้านเกษตรทุกปี แต่เราถือว่าการเกษตรเป็นฐานของเศรษฐกิจชาติ จึงต้องให้เงินช่วยเหลือลงที่นี่ และนี่ก็คือความแตกต่างในระบบของเรา ซึ่งเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นของ (1) คอมมูนประชาชน (2) กองการผลิต และ (3) กลุ่มการผลิต*

ถาม *ลูกหลานของชาวนาต้องการทำอะไร*

ตอบ *ในอดีตรายได้ของชาวนาต่ำ ลูกหลานต้องการออกไปอยู่ในเมือง ตอนนี้เปลี่ยนแล้ว หันมาพัฒนาการเกษตรอย่างรวดเร็ว รายได้เพิ่มเป็น 50 หยวนต่อเดือน แต่ในเมืองกรรมกรได้ค่าจ้าง 40 หยวนเท่านั้น ดังนั้นรายได้ก็เกือบเท่ากัน*

แต่ตอนนี้มีสวัสดิการในชนบท มีการรักษาพยาบาล ดังนั้นค่าครองชีพในชนบทก็ต่ำกว่า ประชาชนก็ชอบที่จะอยู่ที่นี่ (คุณหลีผู้บรรยายสรุป

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

บอกว่ามีลูก 3 คน คนหนึ่งอยู่คอมมูน อีกคนอยู่ รร. คนที่สามเข้าไปทำโรงงานในเมือง)

ถาม *ทำไมต้องกันไม่ให้คนเข้าเมือง*

ตอบ *เพราะความแตกต่างของเมืองกับชนบท แต่คอมมูนนี้ดี รายได้ก็ไม่ต่างกันนัก ในเมืองก็ 60 หยวน ที่นี่พนักงานคอมมูนชายเกษียณอายุ 60 หญิง*

เราพยายามให้การศึกษา ให้ชาวนาอยู่ติดที่ชนบท เข้าเมืองหมด เมืองก็รับไม่ไหว เราให้การศึกษาให้คนทำงานที่นี่ ดีสำหรับสังคม ดีสำหรับสังคมนิยม ดังนั้น ต้องใช้อุดมการณ์ เพราะยังมีช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ต้องพัฒนาการผลิต รายได้ให้เพิ่ม ให้ชีวิตที่นี่ดีกว่า คนจะได้พอใจที่จะทำงานอยู่ที่นี่ ในอดีตเรามีแต่การเกษตรในคอมมูน แต่ตอนนี้เราผสมผสานกับอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ เพื่อให้พัฒนาการผลิต (ครับ ฟังแล้วเหนื่อยแทน เพราะนี่ก็คือปัญหาว่า "คำตอบอยู่ในหมู่บ้าน ในชนบท" จริงหรือ)

จากนั้นคุณหลีก็เอาแผนที่ของกองการผลิตมาให้ดู ให้ตัวเลขเพิ่มเติมว่าด้วยที่ดิน (176,000 ตร.ม.) หมู (58,800) ไก่ (297,000) วัวนม (87 ตัว ซึ่งน้อยมาก และเราเข้าใจว่าทำไมเมื่อขอนมสดในโรงแรมถึงไม่ได้) ผัก (194 ตัน) ในเขตนี้มี 7,059 หลังคาเรือน ประชากร 30,830 (ที่คอมมูนมีห้องน้ำทันสมัย ผิดปกติธรรมดาของจีนยุคโน้น)

จากคอมมูนเราถูกพาไปดู "กงสี" ตัวอย่าง หัวหน้าครอบครัวชื่อคุณป้าจูชิงชิว อายุได้ 62 แล้ว และพูดด้วยภาษาเซี่ยงไฮ้ มีอาชีพเลี้ยงแกะ มีลูกชาย 2 ลูกสาว 4 ตอนนี้ที่บ้านอยู่กัน 6 คน มีพ่อแม่ ลูกชาย 2 ลูกสะใภ้ กับหลาน ก่อนการปลดปล่อยคุณป้าจูเป็นคนขายผัก อยู่ที่นี่มา 21 ปีแล้ว และขอบคุณท่านประธานเหมาที่ทำให้มีรายได้ 4,000 หยวน (56,000 บาท) ต่อครอบครัว ใช้จ่ายเพียง 1,000 (14,000) เก็บไว้ 2,500 (35,000 ?!)

บ้านที่อยู่เป็นของคอมมูน เช่าเดือนละ 3.50 หยวน (49 บาท) ถ้าจะสร้างบ้านอยู่เองต้องขออนุญาต และจะได้เนื้อที่ 13 ตร.ม. จะสร้างบ้าน 2 ชั้น (บ้าน 2 ชั้นราคา 2,800 หยวน = 39,200 บาท) หรือชั้นเดียวก็ได้ ถ้าตายไปลูกเต้าก็จะได้ไป

ก่อน 1958/2501 คอมมูนจะสร้างบ้านให้ชาวไร่ชาวนาเช่า เพราะ

ต่างก็ไม่มีเงิน ต่อมาก็ต้องสร้างเองเพราะมีสตางค์แล้ว สร้างบ้านตามที่ตนต้องการได้ ดังนั้นทรัพย์สินส่วนตัวก็ได้รับการคุ้มครอง

คุณป้าจูบอกว่าคอมมิวนิสต์นี่วิเศษมาก ใช้เวลานานกว่าจะทำได้อย่างนี้

ที่นี่มีศูนย์เด็ก มีเด็ก 120 มีครู 7 มีห้องเรียน 4 มีสอนเปียอาโน มีสอนเต้นรำ คนเล่นเปียโน เต้นรำ มี 4 ห้องเรียน เมื่อเราโผล่เข้าไปชม เด็กๆ ก็ร้องและเต้นให้ดู เพลงแรก "ประธานหัวรักเรา เราต้องเล่าเรียน" เพลงที่สอง "ซักผ้าเช็ดหน้า" เพลงที่สาม "เก็บใบชา"

ค่ำนั้น เราไปชมกายกรรมเชี่ยงไฮ้ แน่นอนประทับใจในลีลา ความงดงาม สีสัน และความตระการตา ศิลปินจีนฝึกฝนจนทุกอย่างเหมือนจับวาง เรียกได้ว่าเป็นมืออาชีพจริงๆ (หาใช่สุกเอาเผากิน แบบนักนาฏศิลป์หรือโขนสมัครเล่นบ้านเราไม่)

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

เซี่ยงไฮ้
วันที่สิบเอ็ด

มหาวิทยาลัยครู ปวศ. นิพนธ์ บ้านพักกรรมกร
25 ตุลาคม 1980/2523

กำหนดการเดิมของเรา วันนี้จะต้องไปมหาวิทยาลัยฟูตัน (Futan) ที่ถือว่าเป็นหนึ่งของเซี่ยงไฮ้ แต่ไปไม่ได้ ไม่ทราบว่าด้วยเหตุผลกลใด เขาจัดให้เราไป East China Teachers University แทน โดยมี Mr. Lin: Vice Director of the Teaching Staff เป็นเจ้าภาพต้อนรับ แน่นอน เราก็ได้รับการบรรยายสรุปทันทีที่ไปถึงว่า มหาวิทยาลัยนี้อยู่ในกำกับของกระทรวงศึกษาฯ มีภารกิจสำคัญคือผลิตครูอาจารย์ให้วิทยาลัยด้านการศึกษาชั้นสูง ให้ระดับมัธยม และระดับประถม รวมทั้งทำงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อปี 1951/2494 โดยรวมเอาวิทยาลัยเก่าๆ เข้าด้วยกัน เช่น ต้าชา กวงฮัว ทำให้กลายเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ มีทั้งด้านวิทยาศาสตร์สังคม (social science) ทั้งด้านศิลปศาสตร์ (liberal arts) รวมแล้วมี 14 คณะ แบ่งเป็น liberal arts 6 คณะ และเป็น social science 8 คณะ มีด้วยกัน 21 สาขาวิชา

(ถึงตรงนี้ ผมก็คิดว่าเรา ไทยและจีน แบ่งวิชาการไม่เหมือนกัน liberal arts ของจีนคงจะหมายถึงมนุษยศาสตร์เสียมากกว่า และ social science ของเขาน่าจะครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งด้านสังคมศาสตร์ในความเข้าใจของเรา (ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอเมริกา) ดังนั้น ถ้าจะแปลคำนี้ว่า "วิทยาศาสตร์สังคม" มากกว่า "สังคมศาสตร์" อาจจะถูกต้องมากกว่า)

ว่าแล้วท่านรอง ผอ. ก็ร่ายรายชื่อคณะต่างๆ ให้เราฟัง มีตั้งแต่

1. Political Education (ที่แบ่งเป็น Philosophy กับ Polital

Economy

2. Pedagogy วิชาครู

3. Chinese Language and Literature

4. History

5. Foreign Languages (English, Japanese, German, French, Russian)

6. Library Science (เพิ่งตั้ง)

7. Mathematics

8. Physics (Physics กับ Radio Physics)

9. Computer Science (ตอนนี้นักศึกษาคณะนี้มีคะแนนเข้าสูงสุด)

10. Chemistry

11. Biology

12. Psychology

13. Geology (geographic and topo)

14. Physical Culture

ว่าด้วยตัวเลขและสถิติต่ออย่างยืดยาว มหาวิทยาลัยนี้มีอาจารย์ 1,328 คน เป็น ศ. กับ รศ. 207 คน เป็น อ. 852 คน มีผู้บรรยายชาวต่างประเทศ 20 คน ส่วนนักศึกษาก็มีทั้งระดับปริญญาตรี 4 ปี กับระดับปริญญาโท ซึ่งมี 3 ประเภท ทั้ง 2 ปี 3 ปี และ 4 ปี (ฟังดูแล้วงงๆ สำหรับที่คุ้นกับระบบของไทยที่ได้มาจากอเมริกา)

นักศึกษาปริญญาตรีมีอยู่ 5,100 คน ปริญญาโทมี 340 คน แล้วก็มีผู้มารับการอบรม 120 คน มีนักศึกษาต่างประเทศ 80 คน (ส่วนใหญ่เป็นอเมริกันกับญี่ปุ่นที่มาอยู่แบบระยะสั้นๆ) แถมมีการเรียนทางไปรษณีย์และทางวิทยุและทีวี เป็นแบบเรียนตอนกลางคืน มีสถาบันวิจัยอีก 6 กับมีโรงเรียนมัธยม ประถม และอนุบาลพ่วงอยู่ด้วย *(ถึงตรงนี้ก็ถึงบางอ้อว่านี่คือรูปแบบของวิทยาลัยการศึกษาที่ไทยได้มาจากอเมริกา และก็ได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ไปหมดแล้ว ไม่ว่าจะเป็น มศว. ม.บูรพา หรือ ม.มหาสารคาม)*

ทีนี้ว่าด้วยห้องสมุด (ที่เราจะต้องรับรู้ไปด้วย) คือ มีหนังสือทั้งภาษาจีนและภาษาต่างประเทศอยู่ 1.4 ล้านเล่ม นับได้ว่ามากกว่า มธ. ของ

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2521)

เราในยุคเดียวกัน (ทั้งๆ ที่จำนวนนักศึกษาของเขาก็ไม่น่าจะมากกว่า) มีวารสาร หรือ periodicals 100,000 (นึกไม่ออกว่ามีเท่านี้ได้อย่างไร หรือว่าจดตัวเลขมาผิด) มีหนังสือพิมพ์และนิตยสาร 8,000 รายการ (ไม่รู้ว่าฟังผิดหรือจดมาผิดอีกเช่นกัน) แล้วก็มีห้องอ่านหนังสือ มีห้องแล็บสำหรับทดลอง มีห้องคอมพิวเตอร์ ทั้งยังมีโรงงานผลิตอุปกรณ์การสอนเอง มีโรงงานเคมี มีโรงพิมพ์ ทั้งหมดไว้รับใช้การเรียนการสอน (รายการนี้นับว่าแปลกและน่าทึ่ง เพราะนอกจากโรงพิมพ์แล้ว นึกไม่ออกว่ามหาวิทยาลัยไทยใครจะคิดเรื่องตั้งโรงงานผลิตอุปกรณ์การสอนให้พึ่งตนเองได้)

ถาม-ตอบ

วิธีคัดเลือกนักศึกษาเข้า สอบเอ็นฯ ทำรวมกันในระดับกระทรวงศึกษาฯ จากส่วนกลาง แม้เรามีสิทธิที่จะเลือกนักศึกษาหัวกะทิคะแนนดีๆ ก็ตาม แต่นักศึกษาก็มักจะเลือกเข้า ม.ปักกิ่ง กับ ม.ฟูตัน เป็นส่วนใหญ่ นักศึกษาที่เราได้มักจะมีคะแนน 420 ส่วนของปักกิ่งและฟูตันสูงถึง 440

(คะแนนต่ำสุดที่จะเข้ามาได้อยู่ที่ 360) เวลาสอบเอ็นฯ นั้น นักศึกษามีสิทธิแจ้งความจำนงเลือก ม. ระดับนำ 5 และระดับรอง 5

ถาม *มีระบบโควต้าไหม (แบบโครงการช้างเผือก)*

ตอบ *มี และก็ต่างกันไปแต่ละที่ แต่เรื่องนี้ก็มีปัญหาและข้อจำกัด นักศึกษาโควต้ามีข้อจำกัดข้อด้อย*

ถ้านักศึกษาสอบตกสองวิชาหลัก ก็ต้องสอบซ่อม ถ้าไม่ผ่าน ต้องซ้ำชั้น และไม่มีการไล่ออก (อันนี้แปลกดี) แต่ต่อไปอาจต้องมีการไล่ออกบ้าง

ในขณะที่ทีมเยี่ยมเยือนของเราเริ่มเมื่อยล้ากับข้อมูลสถิติตัวเลขนั้น ท่านรอง ผอ. ดูจะไม่เหน็ดไม่เหนื่อย ในเก้าอี้นวมตัวใหญ่คลุมด้วยปลอกสีขาวนั้น ท่านตอบคำถามด้วยท่าทางอันตื่นเต้น หัวเราะบ่อยๆ คนอื่นที่นั่งอยู่ด้วยก็ช่วยพูดตาม

ถาม *ดร. มนตรีถามขึ้นกลางคันว่า แล้วระบบเส้นสายล่ะ (favoritism) พวกที่จบมหาวิทยาลัยชั้นนำ (5 key universities) รัฐบาลให้งานดีๆ ไหม พิจารณาตามความสามารถไหม*

ตอบ *(อย่างไม่ลังเลว่า) กรณีแบบนั้นมีอยู่ ผู้มีอำนาจมักให้งานให้ตำแหน่งกับพรรคพวกที่จบมาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ*

จากปัญหาเรื่องการบริหารเราขอเปลี่ยนเป็นเรื่องประวัติศาสตร์นิพนธ์

ตามคำเรียกร้องของผม

เราแวะไปที่ห้องนักประวัติศาสตร์ ซึ่งรีบออกตัวทันทีว่า ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์จีน เพราะสอนยุโรปและอเมริกามากกว่า แต่ในห้องของอาจารย์ ผมแอบเห็นหนังสือเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายเล่ม (อย่างของ John F. Cady, Southeast Asia : Its Historical Development, (1964) ; John S. Bastin, The Native Policies of Sir Stamford Raffles in Java and Sumatra (1957) ; J.M. Gullick, Indigenous Political System in Western Malaya (1965) ; International Encyclopedia of Social Sciences) ท่านอาจารย์ประวัติศาสตร์จีนเริ่มบรรยายอย่างเรียบๆ ถึง "ปัญหาของอดีตในรูปแบบของปัจจุบัน"

ปวศ. มีปัญหา คือในสมัย "แก๊ง 4 คน" เป็น ปวศ. ด้านเดียว (one sided) แต่ก็ถูกนักศึกษาต่อต้าน (?!) เราคิดว่าควรเขียน ปวศ. ตามข้อเท็จจริงมากกว่า ตอนนี้นักศึกษาแข็งขันในการระดมความคิดของตน มีการรวมกลุ่มศึกษา ปวศ. (?!)

สมัย "แก๊ง 4 คน" พวกนั้นให้เขียน 30% ตามข้อเท็จจริง แต่อีก 70% เป็นการแต่งเติมขึ้น สมัยนั้นพวกทำงานวิจัยก็พยายามคัดค้าน เราคิดว่าควรเรียน ปวศ. ตามข้อเท็จจริงทาง ปวศ. ต้องซื่อตรงต่อข้อมูล แต่สมัยนั้นจับเปลี่ยนหมด ไม่ว่าจะเป็นนิทานพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นบทเพลงหรือเนื้อร้อง

ตัวอย่างของการใช้สูตร 30% vs 70% นี้ ก็เช่นเอาเรื่องสมัยราชวงศ์ฮั่นมาแปลงใหม่ เอาเรื่องของสนมของจักรพรรดิฮั่น พอพระองค์สวรรคตนางก็แย่งชิงบัลลังก์ แต่เพราะมาดามเจียงชิงชอบเรื่องนี้มาก ว่าเหมือนกับชีวิตเธอ ก็เอามาแต่งแปลงใหม่ให้นางร้ายกลายเป็นนางเอก เป็นการให้ความชอบธรรมกับเจียงชิงเอง

ถาม *ในการเขียน ปวศ. มีปัญหาเรื่องการใช้คำว่า "จักรวรรดินิยม" ไหม*

ตอบ *การเขียน ปวศ. มีหลายสำนัก บางคนก็ชอบพรรณนาความเล่าเรื่อง บางคนมีการวิพากษ์วิจารณ์ ในฐานะที่ตนเป็นนัก ปวศ. มาร์กซ์และเลนิน คิดว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเขียน ปวศ. อย่างมีภววิสัยโดยสมบูรณ์*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1982/1983)

(completely objective)

ในเมืองจีนมี ปวศ. หลายสำนัก มีทัศนคติต่างๆ กัน บางคนว่าตามข้อมูลทาง ปวศ. มีรูปแบบแตกต่างออกไป แต่ถ้าจะเขียน ปวศ. โดยไม่มีอุดมการณ์มาร์กซ์/เลนินแล้ว ก็มีน้อยคนนัก

ถาม *แล้วการแบ่งยุคสมัย ปวศ. (periodization) ทำอย่างไร*

ตอบ *ทำตามมาร์กซ์/เลนิน คือมนุษย์พัฒนามาเป็นลำดับจนกระทั่งถึงยุคสังคมนิยม คิดว่านัก ปวศ. จะเห็นด้วยกับมาร์กซ์และเลนิน*

ถาม *แล้วจีนเป็นทุนนิยมเมื่อไร เป็นจักรวรรดินิยมตรงไหน*

ตอบ *ทุนนิยมเริ่มปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงแล้ว ควรพัฒนาไปเป็นทุนนิยมสมบูรณ์ แต่ปี 1840/2383 อังกฤษรุกรานเข้ามาทำสงครามฝิ่น ดังนั้น ก็เป็นไปไม่ได้ที่จีนจะพัฒนาระบบทุนนิยม ถูกบังคับจำยอมให้กลายเป็น "กึ่งเมืองขึ้น กึ่งศักดินา" จีนถูกบดขยี้ย่อยยับ ดังนั้นเป้าหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPC) คือต่อต้านศักดินานิยม ต่อต้านจักรวรรดินิยม*

มีอีกตัวอย่างคือ การปฏิวัติปี 1911 ของ ซุนยัตเซ็น ก็ถูกยวนซีไขที่ฝ่ายจักรวรรดินิยมตะวันตกสนับสนุน ซุนยัตเซ็นเลยล้มเหลว (จีนกลางออกเสียงไม่เหมือนกวางตุ้ง/ไทย คือ เรียกท่านว่า "ซุนอี้เซียน") พลังของฝ่ายศักดินานิยมสมัยนั้นมีมากกว่าพลังทุนนิยมสมัยนี้ และเราก็ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลบางอย่างของศักดินานิยม ทำให้ "แก๊ง 4 คน" สามารถมีอิทธิพลได้ (ต้องนับว่า "แก๊ง 4 คน" มีประโยชน์หลายสถานจริงๆ ใช้ได้ในเกือบทุกเรื่อง)

บ้านพักกรรมกร

บ่าย เราแวะไปเยี่ยมย่านที่พักของกรรมกร ห้องรับรองหรูหรา พื้นหินขัดสว่างไสว กว้าง มีวอลล์เปเปอร์ด้วย ผู้ต้อนรับเราคือสตรีอาวุโสมาดาม Wu Yi Horng เธอเป็นหัวหน้าคนงาน และเป็นกรรมการการศึกษา เป็นสมาชิกของสมาคมมิตรภาพที่นี่ ที่พักกรรมกรนี้สร้างมาแต่ปี 1952 (2495) บริเวณนี้เคยเป็นเขตเพาะปลูกมาก่อนการก่อสร้างในเนื้อที่ 403,000 ตร.ม. ให้เป็นที่อยู่อาศัยของ 11,500 ครอบครัวหรือกรรมกร 45,000 คน ซึ่งมีทั้งกรรมกรเหล็ก เคมี และสิ่งทอ

ที่นี่มีโรงเรียนมัธยม มีอนุบาล 9 มีโรงพยาบาล 2 มีคลินิก 10 มีร้านค้า 40 แล้วก็มีทั้งสวน มีทั้งสระว่ายน้ำ มีห้องสมุด มีโรงหนัง (ครบถ้วนตามแบบฉบับสังคมนิยม) และก็ยังมีโรงงานเล็กๆ 6 ผลิตชุดนอน กางเกงนอน กรรมกรที่นี่เกษียณอายุ 63 สำหรับชาย และ 55 สำหรับหญิง (นี่ก็แปลก ในทุกที่เราได้รับข้อมูลว่าหญิงต้องเกษียณก่อนเสมอ ทั้งๆ ในความเป็นจริงหญิงแข็งแรงและอายุยืนยาวกว่าชาย) ผู้ที่เกษียณแล้วมักอยู่กับลูกหลานเป็นส่วนใหญ่

ห้องพักของกรรมกรนั้นกว้าง 20 ตร.ม. ต่อ 1 ครอบครัว กรรมกรที่นี่ไม่มีการสไตร์ค์หยุดงาน เพราะเราให้คนพูดแสดงความคิดเห็นและเลือกหัวหน้าได้เอง แต่ในสมัย "แก๊ง 4 คน" (อีกแล้ว) มาดามเจียงชิงหลอกใช้ชื่อประธานเหมา เอากรรมกรไปเป็นพวก กรรมกรคิดว่าตนทำถูก แต่ตอนนี้ถ้ากรรมกรมีข้อเรียกร้องอะไรก็เสนอเรื่องมาได้ (เอ๊ะ พูดไม่ผิดจากข้าราชการไทยทุกยุคทุกสมัยเลย)

ตอนนี้เราต้องย้ำ "ความมั่นคง และรักสามัคคี" ส่วนค่าจ้างแรงงานนั้น กรรมกรหนุ่มก็ 39-41 หยวน (560 บาท) ต่อเดือน และก็มีโบนัสถ้าโรงงานมีกำไร คนงานทั่วๆ ไปมักจะได้ 70 หยวน (980 บาท) ยกเว้นผู้ชำนาญการจะได้ 120 หยวน (1,680 บาท) ถ้ามีเงินเฟ้อ รัฐบาลจะให้เงินพิเศษ ต้องให้ความสำคัญต่อผู้ที่มีความจำเป็นก่อน

เราปิดท้ายรายการด้วยการเยี่ยมโรงเรียนอนุบาลของย่านกรรมกร แน่นอนเด็กๆ ก็น่ารักเป็นปกติ แวะซื้อของจากร้านค้าที่คนแน่นขนัด

ค่ำนั้น เราไปกินอาหารเย็นที่ร้านค้ามิตรภาพ พบรถแท็กซี่ BMW คันแรกและคันเดียวของเซี่ยงไฮ้

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

หังโจว สวรรค์บนดิน

เซี่ยงไฮ้-หังโจว
วันที่สิบสอง

สวรรค์บนดิน มิตรภาพจีนไทย
26 ตุลาคม 1980/2523

เราขึ้นรถไฟจากเซี่ยงไฮ้ เดินทางไปเมืองหังโจว ซึ่งอยู่ห่างไปเกือบ 200 กม. ใช้เวลาเดินทาง 3 ชม. เข้าพักที่ Hangzhou Hotel ได้ room with a view มองออกไปเห็นทะเลสาบ "นางพญางูขาว" เห็นสะพาน 'Broken Bridge' เรากินอาหารกลางวันในบรรยากาศที่อบอ้าว หังโจวได้รับการโปรโมทว่าเป็นเหมือนสวรรค์บนดิน เป็นเมืองที่มีภูเขา ทะเลสาบ และธรรมชาติงดงามมาก และเป็นเมืองที่สร้างความบันดาลใจให้ศิลปินวาดรูปที่กลายเป็นแบบฉบับของจีน นั่นคือเป็นฉากทิวทัศน์น้ำและภูเขา ที่เห็นเป็นเงาๆ เลือนลางเป็นฉากหลัง

ตอนบ่ายถูกพาไปชมโรงบ่มใบชา มีทั้งชาเขียว ชาดำ ไม่ค่อยน่าสนใจนักสำหรับเราซึ่งไม่ได้เป็นชาติที่ดื่มชา ทั้งๆ ที่ถูกบอกว่านี่เป็นชาที่มีชื่อเสียงมากๆ แล้วไปชม Pagoda of Six Harmonies สร้างในสมัยราชวงศ์ซ้อง (ซุ่ง) ตอนค่ำมีงานเลี้ยงใหญ่ โต๊ะจีน เราหลายคนเริ่มรู้สึกเบื่อรายการดูซ้ำๆ เรื่องที่ได้รับการบรรยายสรุปก็ซ้ำๆ การเยี่ยมโรงเรียนอนุบาล ศูนย์เด็ก เด็กที่ดูน่ารักตอนแรกๆ ตื่นเต้น ก็กลายเป็นน่ารักเกินไป แน่นอนถ้าเจ้าภาพรู้คงเสียใจ เพราะต่างเมืองต่างมหาวิทยาลัยก็พยายามจัดให้เราดูที่ดีที่สุด และเขาก็คงไม่รู้ว่าต่างก็เหมือนๆ และซ้ำๆ กัน

นี่ก็ตกเข้าไปเป็นวันที่ 12 ของการเดินทางแล้ว พวกเราหลายคนเริ่มเมื่อยล้า เบื่ออาหารจีน (ดีๆ) เริ่มคิดถึงอาหารไทย (หรืออาหารจีนใต้ในเมืองไทย หรือไม่ก็เส้นใหญ่ สด ใจ ไม่งอก แถวๆ ท่าพระจันทร์) บางคนเริ่มแพ้อาหาร (อ้วก) ท้องเสีย เป็นไข้

So Near and Yet So Far
An Anu-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ทะเลสาบหังโจว เมืองหลวงของราชวงศ์ซุ่งใต้

แม้แต่ตัวผมเองก็เริ่มบ่นกับสมุดไดอารี่ของตน (โดยดัดจริตเขียนไว้เป็นภาษาอังกฤษ) ว่า

Do you like the China trip?

I don't know, I can't say.

Some good, some bad, some boring, and some would leave behind in my memory .

You should not expect too much from this life.

You have nothing when you come and you will leave without anything as well.

อาหารค่ำ โต๊ะจีนหรูหรา เจ้าภาพของเราคือประธานสมาคมมิตรภาพของเมืองหังโจว ท่านประธานวัย 70 เห็นจะได้ ผมขาว (ไม่ย้อมยุคนั้นไม่เหมือนยุคนี้ที่ผู้นำ (ชาย) จีน (และไทย) สูงอายุ จะย้อมผมดำสนิทราวขนกา ทำให้หน้าเหี่ยวย่นตัดกับผมดำอย่างรุนแรง)

ท่านประธานเริ่มบรรยายสรุปในรูปแบบการสนทนา บอกเล่า ว่าผู้ร่วมโต๊ะอาหารทางฝ่ายท่าน เป็นสมาชิกพรรคฯ CPC ที่ได้ผลกระทบจากการปฏิวัติวัฒนธรรม ผ่านการต่อสู้ปลดปล่อยมาแล้ว ผ่านดี ผ่านเลว ดังนั้นก็เข้าใจสถานการณ์ของไทย เราสนับสนุนไทยต่อต้านเวียดนามที่เป็นประเทศสังคมนิยมเลว

(ถึงตรงนี้ เราก็เข้าใจแจ่มแจ้งว่าการไปเยือนของเรานั้น ผูกพันกับนโยบายต่างประเทศของจีนและรัฐบาลไทยอย่างยิ่ง จีนมองว่าการบุกเข้าไปตั้งรัฐบาลเฮงสัมริน/ฮุนเซ็นนั้น เวียดนามเป็นผู้รุกราน ไทยถูกคุกคาม ดังนั้นจีนต้องช่วย ต้องเห็นใจ ว่ากันตามตรง พวกเราที่ไปนั้นไม่รู้สึกเช่นนั้นเลย เราต้องการไปเห็นจีน ไปเที่ยว มันเป็นกระแสที่เป็นที่นิยมกันทั่วไปอย่างที่ว่า ใครไม่ได้ไปเมืองจีนอาจจะดู "เชย" ด้วยซ้ำ ดังนั้น การเมืองในภูมิภาคยุคสุดท้ายของสงครามเย็น การปรับเปลี่ยนขั้วและพันธมิตร เป็นสิ่งที่เราไม่ได้ให้ความสนใจเท่าไร แม้จะมีหลายคนในทีมสอนการเมืองสอนการระหว่างประเทศ นี่อาจถือว่าเป็น "อวิชา" ของพวกเราบางคนก็ว่าได้)

ท่านประธานผมสีดอกเลาผู้สง่างามอ้าง "ขงจื๊อ" ขึ้นมาว่า *"คนหนุ่มสาวควรเป็นที่เคารพนับถือ ควรมีอนาคตไกล ท่าน (หมายถึงพวกเรา) จะเขียนหนังสืออีกมากมาย แต่ข้าพเจ้าชราแล้ว เป็นวันเดือนปีอันร่วงโรย*

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ท่านยังมีอนาคตอยู่ วัยเหมาะสม ดังนั้นข้าพเจ้าก็ยินดีที่ท่านมาที่นี่" "Young people should to respectable and more promising , in the future you may write a lot of books, but I am old now. It is my late years, you are still promising and in the prime of your life. So I am happy that you are here." (แปลจากจีนเป็นอังกฤษโดยล่ามจีนของเรา)

หมายเหตุตรงนี้หน่อยว่าเมื่อ 26 ปีที่แล้วทีมอาจารย์ของเรายังหนุ่มยังสาวกันไม่น้อย อายุโดยเฉลี่ยก็ระหว่าง 30 ต้นๆ กับ 40 ต้นๆ เท่านั้นเอง ดังนั้น เจ้าภาพของเราที่ "ฟื้นคืนชีพ" มาจากการปฏิวัติวัฒนธรรมของจีนก็มักจะระหว่าง 60-70 ทำให้ท่านดูเราเป็นลูกเป็นหลานไปหมด และมักจะเฝ้าเวียนถามแบบคนไทยจีนว่า แต่งงานหรือยัง มีลูกหรือยัง ทำไมไม่แต่ง (โดยเฉพาะอาจารย์สาวรักอิสระในทีมเราทั้งหลาย) ฯลฯ ฯลฯ

มธุรสวาจาของท่านผู้อาวุโสเล่นเอาเราซึม (26 ปีผ่านไป เป็นไปอย่างที่ท่านทักเอาไว้หรือไม่หนอ) ว่าแล้วท่านก็เริ่มเล่าเรื่องของท่านว่า ก่อนการปลดปล่อย (1949) ท่านต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกราน ในวัยหนุ่ม เมืองจีนเป็นกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินา ดังนั้นจึงต้องไปเข้าร่วมการปฏิวัติ

เมื่อเป็นนักศึกษาอายุได้ 19 ก็ไปร่วมขบวนการนักศึกษาเมื่อปี 1930-31 แล้วก็ไปสอนในโรงเรียนประถม แล้วไปเป็นนักหนังสือพิมพ์ เมื่อญี่ปุ่นบุก ก็หนีเข้าป่าไปแถวชานตุง เหอเป

ในช่วงพักรบร่วมมือกันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ CPC กับก๊กมินตั๋ง KMT นั้น ก็ได้เข้าร่วมงานในองค์กรร่วมมือด้วย

ในฐานะพลพรรคเก่า พวกเราก็ประสบทุกข์ยาก ยิ่งในสมัยของ "แก๊ง 4 คน" แขกต่างประเทศอย่างทีม มธ. ก็ไม่สามารถจะมาเยือนหังโจวได้ สมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นความเจริญ คนรุ่นหนุ่มสาว กระทบกระเทือนหมด ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โชคดีที่ในปี 1976 (ตรงกับ 6 ตุลา 2519) พวกแก๊งนั้นถูกทำลาย เราจึงมีการพัฒนาได้ระดับหนึ่ง เรากำลังปรับปรุงการดำรงชีพของประชาชน

แม้ว่าพรรคพวกของ "แก๊ง 4 คน" จะมีไม่มากนัก แต่ก็เป็นผู้มีอิทธิพล พวกนี้รายงานผิดๆ ไปให้ท่านประธานเหมา ทำให้ท่านผิดพลาด ข้าพเจ้าอยากจะเล่าเรื่องนี้เกี่ยวกับการเมืองภายใน เพื่อจะได้เข้าใจจีนได้ดีขึ้น และปัจจุบันเราถือว่าท่านซุนยัตเซ็นเป็นนักปฏิวัติเช่นกัน

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

180 **ใกล้แสนใกล้ลักลับไกลแสนไกล**
หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

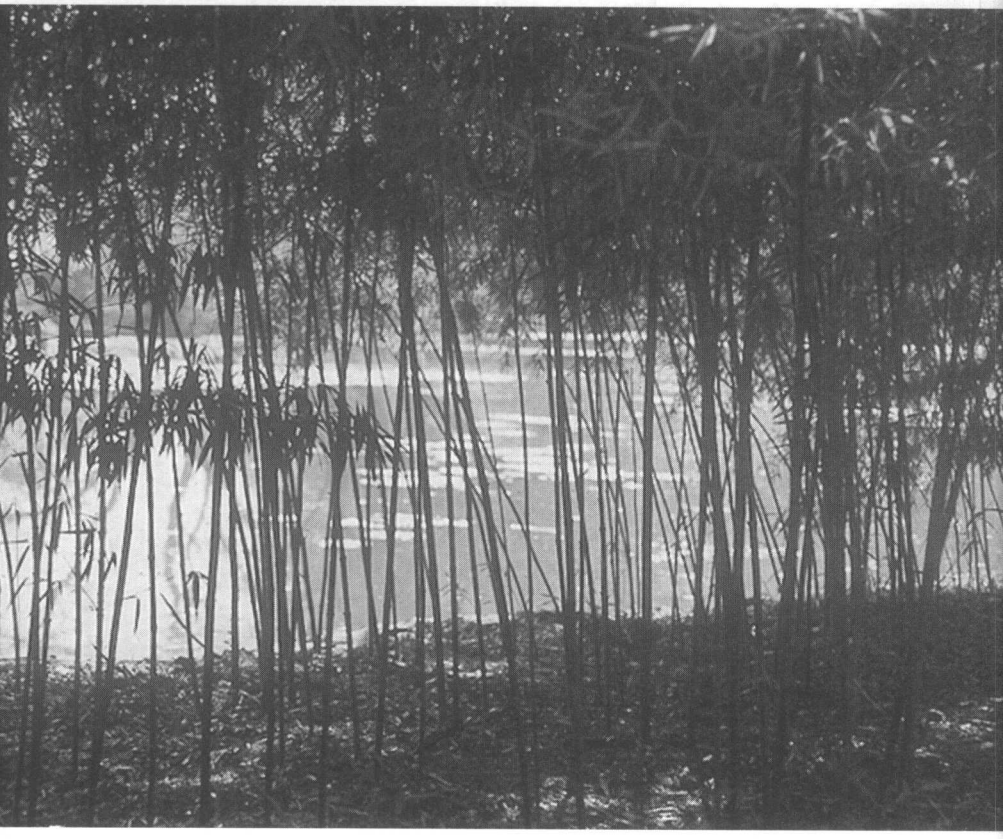

ท่านผู้อาวุโสปิดท้ายด้วยการเล่าขานถึงพรรค CPC ว่ามีสมาชิกอยู่ 3% ของประชากรจีน (ประมาณ 27 ล้านคน) คุณสมบัติในการเข้าเป็นสมาชิกเบื้องต้นต้องเข้าใจในลัทธิคอมมิวนิสม์ คือต้องเข้าใจวัตถุนิยม ไม่ใช่จิตนิยม และต้องพร้อมที่จะรับใช้ประชาชน ต้องแสวงหาประโยชน์ให้ประชาชน ต้องกล้าต่อสู้กับจักรวรรดินิยมและศักดินา แสวงหาความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรี ต่อต้านความอยุติธรรมในทุกรูปแบบ ต้องเข้าร่วมปฏิบัติ ไม่อยู่นิ่งเฉย (เราปิดท้ายค่ำคืนนั้นด้วยการที่ ดร.วัชรียากล่าวสุนทรพจน์)

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

182 ใกล้แสนใกล้กลับไกลแสนไกล

หรือบันทึก "แอนตี้" ความทรงจำ ว่าด้วยเมืองจีนสมัยเติ้งเสี่ยวผิง (1980/2523)

ไผ่หังโจว

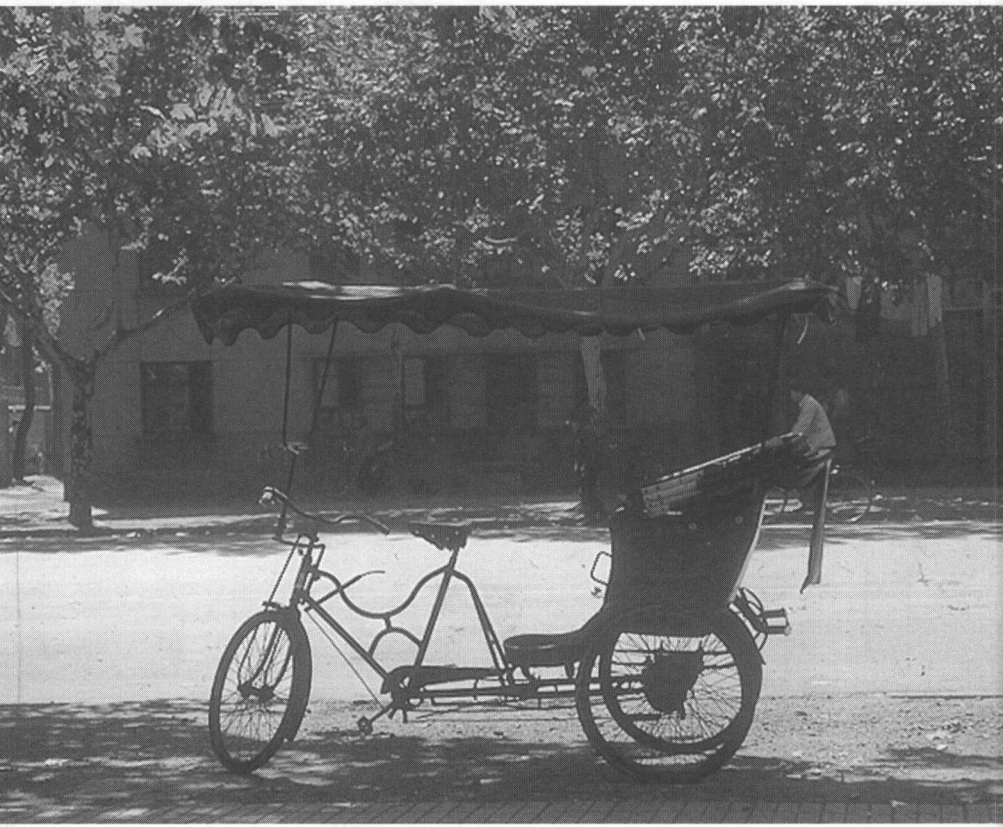
ศุภลักษณ์ที่หังโจว

ศุภลักษณ์

สามล้อหังโจว

สามล้อ

หลิว น้ำ สวนสาธารณะ

ตั้งทีมถ่ายรูปสาวงาม บรรยากาศใหม่ของจีนยุคหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม และแก๊ง 4 คน

ตั้งท่าชักรูปในชุดเหมา

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

ศุภลักษณ์ ประนุช

หังโจว
วันที่สิบสาม

27 ตุลาคม 1980/2523

เช้านั้นที่หังโจว เราไปลงเรือล่องในทะเลสาบตะวันตก ตอนบ่ายไปเยี่ยมชมสองวัด ชมสวนไผ่งาม ฟังเรื่องราวของวีรบุรุษราชวงศ์ซุ่ง ตกค่ำไปชมอุปรากรงิ้วจีนเรื่อง "Flower Queen" ซึ่งล่ามของเรามิสซิสเติ้งต้องทำงานแปลอย่างหนัก แต่ด้วยความมึนทึบของสมอง หรือไม่ก็ความเป็นอนารยชนของเรา เรื่องราวนั้นก็หายไปในอากาศยามค่ำคืนของหังโจวนั่นเอง จำไม่ได้ว่าเรื่องเป็นอย่างไรหรือน่าสนใจแค่ไหน เพียงแต่รู้สึกว่าโรงงิ้วนั้นบรรยากาศเก่าแก่คลาสสิกเหมือนกับโรงหนังพัฒนากรหรือเฉลิมบุรีของเราสมัยทศวรรษ 1950s

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

หังโจว
วันที่สิบสี่

มหาวิทยาลัยหังโจว
28 ตุลาคม 1980/2523

ฟังวันที่เราอยู่เมืองจีนมาครบสองสัปดาห์พอดี อีกไม่กี่วันก็ได้กลับบ้านแล้ว หลายคนกระวนกระวาย เช้านี้เราไปโรงงานทอผ้าไหม ผ้าไหมที่นี่สวยจริงๆ เนื้อละเอียด เป็นไหมน้อย ลายสวยเหลือเกิน (ดร. สุธินีได้ปลอกหมอนไหมมาหลายใบ) เราชมงานศิลปหัตถกรรม กินอาหารเจตอนกลางวันที่วัด แวะช้อปปิ้งที่ร้านมิตรภาพ ซึ่งคล้ายกับร้านปลอดภาษีสำหรับชาวต่างชาติ (ที่คนจีนมักจะขอให้เราช่วยซื้อจักรยานให้)

บ่ายเราไปเยี่ยม Hangzhou University คุณเชาเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์วัยกลางคนให้การต้อนรับเราในห้องที่ค่อนข้างเรียบง่าย ที่ฝาผนังมีรูปประธานเหมาและท่านหัวโก๊ะฝงแขวนอยู่ คุณเชาบรรยายสรุปว่าที่นี่เดิมเป็นวิทยาลัยฝึกหัดครู มาตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเมื่อปี 1958/2501 ตอนนี้มี 14 คณะ เช่น คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีว ภูมิศาสตร์ ปรัชญา กฎหมาย จิตวิทยา การศึกษา ประวัติศาสตร์ ภาษา และพลศึกษา เป้าหมายหลักของมหาวิทยาลัยคือสร้างนักวิจัยกับครูสำหรับโรงเรียนระดับประถมและมัธยม ตอนนี้มีนักศึกษา 4,731 คน มีปริญญาโท 150 คน (นักศึกษาเกือบทั้งหมดได้รับทุนจากรัฐบาล) มีบุคลากรทั้งอาจารย์และพนักงาน 2,008 คน (แบ่งเป็น ศ. 21 เป็น รศ. 50 เป็น อ. 625 และเป็นครู 975)

ถาม *เป็นอาจารย์ อะไรยากที่สุด*

ตอบ *รัฐบาลต้องการสร้างผู้เชี่ยวชาญเร่งด่วน จึงรับนักศึกษามากเป็นพิเศษ เราต้องรับภาระหนัก ต้องสร้างคนขึ้นมาอย่างรวดเร็วและเป็น*

จำนวนมาก เราต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์วิจัย เป็นแหล่งผลิตครู

ถาม *คณบดีมีอำนาจมากไหม ไล่อาจารย์ที่ไม่ดีไม่ทำงานออกได้ไหม*

ตอบ *(ไม่ตรงคำถาม) อาจารย์กำลังตื่นเต้นกับ "4 ทันสมัย" อาจารย์กับกรรมกรเงินเดือนไม่ต่างกันนัก ส่วน ศ. กับ อ. เงินเดือนต่างกันในกลุ่มของตนเอง และขณะนี้เงินเดือนจะเป็นไปตามคาบเวลาของการสอนและการอุทิศเวลา ค่อนข้างซับซ้อน*

ถาม *อาจารย์มาจากไหน*

ตอบ *ส่วนใหญ่จบจากมหาวิทยาลัยนี้ และก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม มีระบบเงินเดือนตามขั้นปริญญาของอาจารย์ แต่ "แก๊ง 4 คน" เปลี่ยนเสียให้เท่าๆ กันหมด อาจารย์ก็เลื่อนขั้นเลื่อนเงินเดือนไม่ได้ ตอนนี้เรากำลังเปลี่ยนกลับไปใช้ปริญญาเป็นตัวกำหนดขั้น (ฟังแล้วน่าแปลกใจดี กลายเป็นว่าจีนกำลังเปลี่ยนมาใช้ทุนนิยมแบบฝรั่ง แบบไทย กระนั้นหรือ)*

ที่นี่มีการสอนภาษาต่างประเทศ มีอังกฤษ รัสเซีย ญี่ปุ่น เยอรมัน ตอนนี้สอนอังกฤษมากสุด แต่ก่อนยุค 1950s สอนรัสเซียมากสุด

Su Nan and Yan Jo Fan

หังโจว-กวางโจว-ฝูซาน
วันที่สิบห้า

29 ตุลาคม 1980/2523

จากหังโจว เราตีลงใต้กลับมาที่เมืองกวางโจว จุดเริ่มต้นของเรา เราใช้เวลาที่เหลือช่วงบ่ายออกไปเมืองฝูซานที่อยู่ใกล้ๆ และก็ไม่ไกลจากฮ่องกงนัก ไปชมโรงงานเซรามิก ร้านปลอดภาษีมิตรภาพ ค่ำนั้นหลังอาหารเย็นผมออกไปเดินเล่นคนเดียว มีความรู้สึกว่าที่กวางโจวนี้เหมือนเยาวราชหรือราชวงศ์ หรือไม่ก็ตลาดนครสวรรค์อย่างไงอย่างงั้นเลย คุ้นเคยทั้งตึกรามห้องแถว ทั้งหน้าตาและสำเนียงพูดของผู้คน (ถ้าฟังเผินๆ) ขากลับเข้าเกสต์เฮาส์ไม่ได้ ถูกล็อคประตู ต้องปีนกำแพง แปลกดีที่คนจีนเดินผ่านไปผ่านมาดูเฉยๆ คงเข้าใจว่าเพราะเป็นเขตทหาร ห้ามเข้า และคงคิดว่าผมเป็นทหารที่กำลังปีนหนีกลับเข้าค่าย

กวางโจว
วันที่สิบหก

อาหารค่ำมื้อสุดท้าย ไทย/จีน VS โซเวียต/เวียดนาม de-briefing 30 ตุลาคม 1980/2523

รายการท้ายๆ ของเราที่กวางโจววันนี้ ไปเยี่ยมชมงานแสดงสินค้า Canton Trade Fair Exhibition กลางวันอาหารที่ภัตตาคาร แล้วแวะไปชม "สถาบันขบวนการชาวไร่ชาวนาจีน" (National Peasant Movement Institute) กับ "พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์จีน" (Museum of the History of the Communist Party of China) ได้ความบันดาลใจมาเขียน *"หลี่ต้าเจากับปรัชญาประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ของจีน"* ให้ *"วารสารธรรมศาสตร์"* (มีนาคม 2524)

ตกค่ำ อาหารเย็นต้องเรียกได้ว่าเป็น Last Grand Dinner และ Last Briefing (อาหารที่นี่จานค่อนข้างเล็ก ดูเหมือนจะเป็นแห่งเดียวในเมืองจีนที่เราไม่ได้กินทิ้งกินขว้างอย่างเหลือเฟือ) ท่านรองประธานสมาคมฯ สาขากวางโจว Mr. Chu Shao tien วัยอายุ 60 กว่าเป็นเจ้าภาพ ท่านผอมรูปหล่อ พูดเก่งมาก ใช้ภาษาทางการ และดูเหมือนต้องการให้เรารับรู้ข้อมูลของท่านอย่างสุดจิตสุดใจ ท่านมีวาทะเด็ดๆ อย่างเช่น บอกว่าเป็นประเทศสังคมนิยมจะต้องยึดมั่นที่จะคัดค้าน exploitation l'homme par l'homme (น่าจะตรงกับที่นักประพันธ์เอกของจีนนำไปแปลงเป็น "คนกินคน") ต้องคัดค้าน hegemonism หรือ "ลัทธิครองความเป็นเจ้า"

ท่านพูดจีนผ่านล่ามแปลเป็นอังกฤษ ชื่อคุณโจว เป็นคนแต้จิ๋ว อายุ 34 ปี เคยเรียนที่ ม.ปักกิ่ง เหมือนๆ กับท่านรองฯ ที่ก็เคยเรียนหนังสือที่ ม.ปักกิ่งเช่นกัน แน่นอน นี่คือคนหัวกะทิ แต่ท่านเรียนไม่จบ เข้าร่วมการปฏิวัติ เป็นสมาชิกพรรคฯ ว่าแล้วท่านก็เปลี่ยนเรื่อง บอกว่าความสัมพันธ์

ไทยกับจีนมีมานาน ปวศ. จีนยาว แต่ซิกแซ็ก เราช้า และเราต้องหาทาง Chinese Way ของเราเอง ประชาชนไทยก็จะมาก๊อบปี้เราก็ไม่ได้ เราทำถูกเยอะ แต่ก็ทำผิดเยอะ เราต้องการคำวิพากษ์ ตอนนี้เราจะพัฒนาได้ด้วย "4 ทันสมัย" จะไปดี ถ้ามีสภาพแวดล้อมทางสากลดี จะได้ไม่ช้ารอยกับสมัย "แก๊ง 4 คน"

สุนทรพจน์ต้อนรับของท่านรองประธานบอกว่าบรรยากาศการเมืองระหว่างประเทศตอนนี้ดีมาก ทำให้เราใกล้ชิดกัน เรามีการติดต่อกันมากขึ้น นายกรัฐมนตรีไทยก็เพิ่งมา (พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์) กลุ่มอื่นๆ ก็มา (สงสัยท่านรับรองมาหลายต่อหลายคณะแล้ว) ความสัมพันธ์ของเราใกล้ชิดมาก

ท่านบอกว่าจีนเป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็น optimistic revolutionary เลย happy and healthy ดังนั้นเราก็ต่อต้าน "ลัทธิครองความเป็นเจ้า" (hegemonism) ไม่ว่าเล็กไม่ว่าใหญ่ (หมายถึงเวียดนามกับสหภาพโซเวียต) ดังนั้น บรรดาประเทศรักสันติทั้งหลายต้องรวมกันทำการโดดเดี่ยว "ลัทธิครองความเป็นเจ้า" ให้ได้ จีนไม่เคยรุกรานใครใน ปวศ. (ผมคิดว่าตรงนี้น่าจะไม่จริง แต่ท่านก็คงเดาใจเราออก เลยรีบขยายความต่อว่า) ที่มีการไปรุกรานนั้น เป็นพวกมองโกล ไม่ใช่จีนฮั่น (ราชวงศ์หยวนของกุบไลข่านรุกรานไปทั่วไม่ว่าจะเป็นพม่า เวียดนาม กัมพูชา และชวา)

เกี่ยวกับเวียดนามนั้น ท่านรองประธานฯ คิดว่าจะมีการต่อสู้กันไปอีกนาน แต่ในที่สุดก็จะดีเอง จีนจะสอนบทเรียนให้อีก เรา (จีน) พร้อมจะพบกับการยั่วยุของเวียดนามเสมอ

(ถึงตรงนี้ ปวศ. ก็กลายเป็นสิ่งยอกย้อน ตลกอย่างเจ็บปวด เพราะเมื่อเวียดนามบุกเขมร 1978-79/2521-22 จีนก็ส่งกองทัพลงมาทางเวียดนามตอนเหนือเพื่อ "สั่งสอน" เวียดนาม แต่ปรากฏว่ากองทัพจีนย่อยยับกลับไป (เวียดนามเป็นชาติเล็กชาติเดียวในโลกที่เคยพิชิต 3 มหาอำนาจพิชิตจีน พิชิตฝรั่งเศส และพิชิตอเมริกา) และเวียดนามก็อยู่ในเขมรถึง 10 ปี ฝ่ายเขมรแดงที่จีน ไทย สหรัฐ สนับสนุน ต้องหนีมาอิงอยู่ชายแดนไทยแถบพนมดงรัก เขาพระวิหาร จันทบุรี และตราด กว่าเรื่องเขมรจะสงบลงก็เมื่อสหประชาชาติเข้าไปจัดการเลือกตั้ง เขมรฝ่ายฮุนเซ็นกลายเป็นผู้ชนะเป็นรัฐบาลในปัจจุบัน ในขณะที่เขมรแดงฝ่ายที่จีน-ไทย-สหรัฐ สนับสนุน

กลับกลายเป็น "อาชญากร" ถูกขึ้นศาลพิพากษา คดีความยังค้างเติ่งอยู่ในปัจจุบันปี 2006/2549 นี้ สงคราม "ตัวแทน" ครั้งนี้ผู้คนเขมรล้มตาย บาดเจ็บเป็นล้านๆ คน แม้แต่กับระเบิดตามแนวชายแดนก็ยังจำกัดไม่หมด)

ท่านรองประธานฯ วกเข้าการเมืองไทยหน่อย บอกว่าพรรคคอมมิวนิสต์ไทย (CPT) ควรจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลไทย ท่านคงได้กลิ่นแล้วว่า พคท. คงอยู่ในฐานะลำบาก ท่ามกลางความขัดแย้งแตกแยกของโลกสังคมนิยมเอง หลังที่ พคท. เคยอิงและพิงอยู่กับจีน (ในยูนนาน เมืองคุนหมิง จีนเคยให้ความสนับสนุนสถานีวิทยุเสียงประชาชนชาวไทย กระจายคลื่นสั้นโจมตีรัฐบาลไทย จะมาเลิกไปก็เมื่อนายกฯ เกรียงศักดิ์ไปเจรจาความเมืองแลกเปลี่ยน) ดังนั้นหลังอิงนี้ก็ถูกดึงออก และในปีนั้น เราก็ทราบกันดีว่านโยบายของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ก็ออกคำสั่ง 66/23 (ปีเดียวกับที่เราไปเมืองจีน) ซึ่งให้โอกาสผู้ที่เข้าร่วมกับ พคท. ได้จากวนาสู่นาคร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยสลายตัวลงในที่สุด ผู้นำนักศึกษากลับเข้าเมือง บ้างไปเรียนต่อต่างประเทศ บ้างกลับเข้ามาให้เห็นหน้าในชั้นเรียน บ้างไปประกอบอาชีพอื่นๆ กลายเป็นเศรษฐี เป็นนักการเมืองอย่างที่เห็นในปี 2006/2549 ของการเมืองยุค "โค่นทักษิณ" นี้)

ท่านรองประธานฯ วกกลับเข้าเรื่องของท่าน ว่าเคยถูกขังคุก 1 ปี สมัยปฏิวัติวัฒนธรรม แล้วก็ถูกส่งไปอยู่ชนบทให้ปลูกผัก 3 ปี ถูกกล่าวว่าเป็นพวก "ลัทธิแก้" (revisionist)

สมัยนั้น "หลินเปียวและแก๊ง 4 คน" ถือว่าเราทำผิด กล่าวหาว่าเราสอนนักศึกษาให้เป็นพวกลัทธิแก้ เราก็เกือบจะเคลิ้มเชื่อไปกับพวก "แก๊ง 4 คน" การปฏิวัฒนธรรมไม่ดีเลย ไม่มีอะไรสมัยนั้นดีเลย

เมื่อถูกจับ ทีแรกก็คิดว่าตัวเองทำผิด แต่เมื่อถูกขังก็คิดว่า "แก๊ง 4 คน" นั่นแหละเป็นคนผิด ดังนั้น ก็กินได้นอนหลับในคุก แต่ก่อนเคยนอนดึก ติดคุกเลยได้นอนหัวค่ำ

ถาม *ว่าเราจะทำอะไรกับ "แก๊ง 4 คน" หรือ จะประหารหรือจะขังคุก*

ตอบ *คิดว่าจะขังคุก*

ท่านรองฯ บอกต่อไปอีกว่า รู้จักคนที่ถูกปราบปราม ถูกฆ่าสมัย

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2526)

ปฏิวัติวัฒนธรรม รู้จักหลิวเฉาฉี มีคนถูกประณาม กล่าวหา ถูกทรมาน คนตายไปมาก ถูกจับเข้าคุกเป็นล้านคน บางคนก็ต้องฆ่าตัวตาย คนตายเท่าไรเราไม่รู้ อาจถึงหนึ่งแสน

ว่าแล้วท่านรองฯ ก็จบ ปวศ. อันน่าเศร้าว่า ภายหลัง "แก๊ง 4 คน" ถูกกำจัดไปแล้ว มีพ่อค้าแม่ค้าขายปูหัวใส ขายปูเป็นชุดๆ ละ 4 ตัว มีตัวเมีย 1 ตัวผู้ 3 ช่างสอดคล้องกับอาหารมื้อสุดท้ายของเราเสียจริง อาหารกวางตุ้งค่ำนั้นอร่อย มีทั้งปู หมูเห็ดเป็ดไก่ตามโบราณราชประเพณีจริงๆ

คืนนั้น เราตั้งวงทำการ de-briefing กับสิ่งที่ได้พบได้เห็นมาเป็นเวลา 16 วันจาก 15 ถึง 30 ตุลา เรานั่งอยู่ในเกสต์เฮาส์ของเมืองกวางตุ้ง ศุภลักษณ์และผมพ่นควันบุหรี่สร้างบรรยากาศให้อบอวล (โดยมี ผศ. ประนอม มองด้วยสายตาตำหนิน้อยๆ) ดร. มนตรี บอกว่าประทับใจกับการคุมคนของจีน ผศ. ประนอม ว่าจีนมีแรงจูงใจเยอะ เวลาเป็นเงินเป็นทอง ประทับใจกับโรงพยาบาล กับบัญชีรายเดือน (ทั้งขาเดียว สองขา ซึ่งกว่าสองทศวรรษผ่านมาผมก็ยังไม่รู้ว่ามันคืออะไร) ดร.วัชรียาตื่นเต้นกับ Four Modernizations พิพิธภัณฑ์ และท่านโจวเอินไหล (แม้จะสิ้นไปแล้วก็ตาม แต่มาดอันขรึม งามสง่า และหล่อเหลา ก็โดนใจ ดร.สาวจากเมืองไทย)

ผมเอง แน่นอน ตื่นเต้นกับพิพิธภัณฑ์ กับการตีความ ปวศ. ใหม่ของจีน กับการ "ฟื้นฟู" ของเก่ากลับมาทำใหม่ กับมหาวิทยาลัยที่กำลังเริ่มชีวิตใหม่ให้จีน กับการแสดง กับสีสันที่เริ่มจะมีขึ้น พวกเราทั้งได้ดื่มและได้ด่ำกับจีน เล่นเอาบางคนที่ตระหนักในเชื้อสายจีนของเราถึงกับรำพันว่า "ได้กลับบ้าน" (??!!) ล่ามจีนประจำคณะของเรานั่งฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ (เพราะเรา de-briefing เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้บรรดาล่ามเขาและเธอมีส่วนร่วมด้วย) ต้องขอจารึกขอบคุณ The Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries, Beijing, China, Tai Chi Chang 1 ไว้อีกที ณ ที่นี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทีมล่าม Mrs. Dong Dunglien, Mr. Liu Chibao, Mr. Chu Chang-ping "มิสซิสเติ้ง" อดทนอยู่กับ "ความเป็นไทยๆ" ของเราตลอดเวลากว่าสองสัปดาห์ เธอให้เรามีส่วนร่วมรับรู้กับชีวิตของเธอที่ผ่านทั้งเสียงหัวเราะและน้ำตาของ "การปฏิวัติวัฒนธรรม" ของเวลาที่เธอคิดว่าทั้งประเทศชาติและเธอเอง

ต้องเสียไปในความขัดแย้งของอุดมการณ์

ผมฟังเธอ แล้วความคิดก็แวบกลับไปที่ธรรมศาสตร์ กลับไป 14 ตุลา กลับไปที่ 6 ตุลาที่อาจารย์ป๋วยเป็นหนึ่งใน *"ผู้บาดเจ็บแรกๆ ในสงครามและความขัดแย้ง และการทำลายซึ่งสัจจะ"* เช่นเดียวกับสิ่งที่เราได้พบเห็นและรับรู้ในการเมืองเรื่อง "โค่นทักษิณ" และการยึดอำนาจด้วยกำลังทหารในนามของ "คณะปฏิรูปเพื่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น (พระ) ประมุข" 19 กันยายน 2549

เมื่อไรหนอเราจะก้าวข้าม "ตุลา ตุลา พฤษภา และกันยา" ไปได้ หรือว่าไม่มีทางออกจาก "วังวน" นี้เลย จนกว่า ..... จนกว่า.....

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

The Last Goodbye อำลาอาลัย เจ้าภาพและล่ามจีนที่สถานีรถไฟกวางโจว

กวางโจว-ฮ่องกง-กทม.
วันที่สิบเจ็ด

31 ตุลาคม 1980/2523

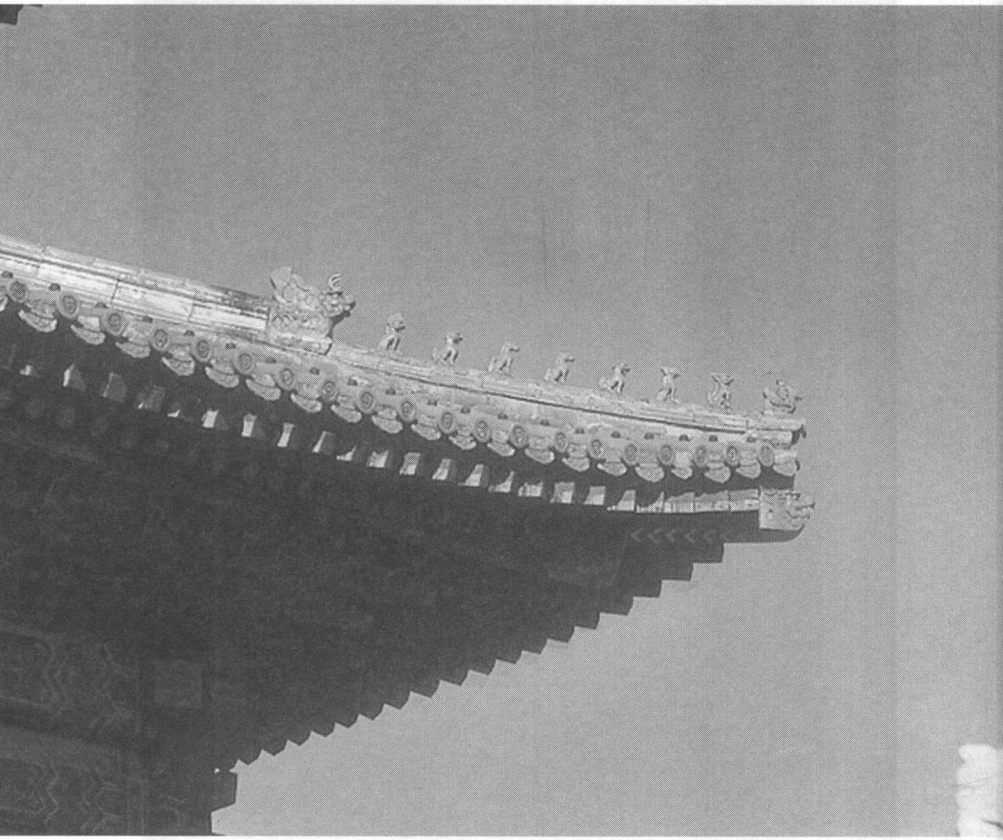
เราสรุปปิดท้ายการเดินทางเยือนเมืองจีน (แดงที่กำลังเปลี่ยนสี) ครั้งนั้นที่กวางโจว แล้วก็เหินฟ้าจากฮ่องกงกลับกรุงเทพพระมหานคร เราแยกย้ายไปตามวิถีทางและโชคชะตาของแต่ละคน ผมปิดสมุดไดอารี่ แล้วก็เก็บลืมทิ้งไว้ 26 ปี เมื่อเปิดดูใหม่ ก็พบว่า ครับ ใช่แล้ว The Past is a foreign country, they do things different there. จริงๆ ด้วย

(หมายเหตุ ขอขอบคุณ อ.ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
อ.วีระ สมบูรณ์ คุณสง่า ลือชาพัฒนพร คุณ E.Choy
ในการช่วยหาข้อมูลและภาพประกอบเพิ่มเติมสำหรับบันทึกนี้)

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

大雄寶殿

西湖山展數名賢最難忘白傅當詩蘇公判讞

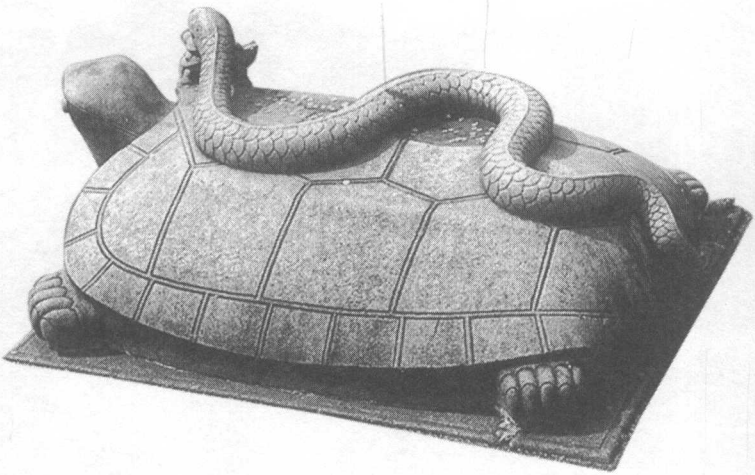

เทียนอันเหมิน ปักกิ่ง คณะทัวร์สื่อมวลชนสายศิลปวัฒนธรรม สองมูลนิธิฯ กับหนึ่งบริษัท ตุลา 2005/2548 *"26 ปีผ่านไป ไวเหมือนโกหก"*

สุสานซุนยัตเซ็น นานกิง คณะทัวร์สื่อมวลชนสายศิลปวัฒนธรรม กับสองมูลนิธิฯ หนึ่งบริษัท ตุลา 2005/2548

So Near and Yet So Far
An Anti-Memoir on Deng Xiao Ping's China (1980/2523)

โปสเตอร์การเมืองจีนสมัย “ปฏิวัติวัฒนธรรม” กลางทศวรรษ 1960s สรรเสริญการปฏิวัติของจีนก็กก้องกรุงปักกิ่ง

เมื่อ 26 ปีก่อน อาจารย์ศุภลักษณ์ หรือ อาจารย์คม กับผม
ร่วมกันไปในทีมของคณาจารย์ธรรมศาสตร์ 10 คน
ที่ไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน (หรือจีนแดงที่กำลังเปลี่ยนสี)
อย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 15-31 ตุลาคม 1980/2523
และ "17 วันในจีน" นั้นเป็นประสบการณ์ที่ยากจะลืมได้
ผมทั้งถ่ายรูปเป็นสไลด์และฟิล์มเนกาติฟหลายต่อหลายม้วน
ทั้งบันทึกจดรายละเอียดของรายงานที่เราได้รับจากฝ่ายจีนเจ้าภาพ
ในทุกที่ที่ไปเยือน (ที่เรียกว่าบรรยายสรุป briefing
จนบางครั้งเราก็ "เอียน" กับข้อมูล ตัวเลข และสถิติ
และเราก็พอจะรู้ได้โดยไม่ยากเย็นนักว่า นี่เป็นส่วนหนึ่ง
ของ "โปรปากันดา" เพื่อปลูกสัมพันธไมตรีไทยจีน
สกัดกั้นสหภาพโซเวียตกับเวียดนาม
แต่ก็ทำให้เราได้รู้ได้เข้าใจจีนมากขึ้น)
ทีมของเราได้รับเชิญอย่างเป็นทางการจาก
The Chinese People's Association for Friendship
with Foreign Countries
(แค่ชื่อของสมาคมฯ ก็คงพอเดาความได้ว่านี่เป็นส่วนหนึ่ง
ของนโยบายสร้างความสัมพันธ์ในระดับรัฐ
ที่จีนต้องการอย่างยิ่งในทศวรรษ 1980s
ที่มีปัญหาการเมืองภายในระดับสูง
หลังการถึงแก่กรรมของประธานเหมาเจ๋อตง
(9 กันยายน 1976/2519) กับปัญหาระหว่างประเทศ
กับสหภาพโซเวียตและเวียดนาม)

